

T.C.

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

GAZİANTEP BARAK TÜRKÜLERİ
(Yeni Derlemeler ve Bunların Notaya Alınması)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADİL ÇETE

GAZİANTEP

AĞUSTOS 2019

T.C.

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

GAZİANTEP BARAK TÜRKÜLERİ
(Yeni Derlemeler ve Bunların Notaya Alınması)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADİL ÇETE

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet EROL

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Gaziantep Barak Türküleri
(Yeni Derlemeler ve Bunların Notalaya Alınması)

ADİL ÇETE

Tez Savunma Tarihi: 08/08/2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet EROL
Tez Danışmanı

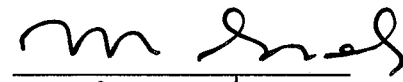
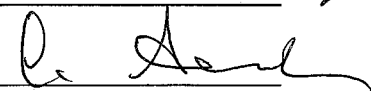
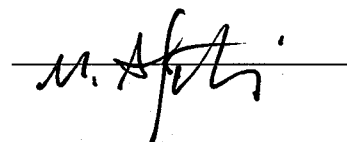
Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Mehmet EROL

Dr. Öğr. Üyesi Cevdet AVCI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALPTEKİN

ÖZET

GAZİANTEP BARAK TÜRKÜLERİ

(Yeni Derlemeler ve Bunların Notaya Alınması)

ÇETE, Adil

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet EROL

Ağustos 2019

Barak türküleri, müzikal ve edebi yönünün yanı sıra, yüzyıllar boyu süren bir kültür tarihini anlatmaktadır. Tezimizin amacı Barak türkülerini bu bağlamda bir araya getirmek ve çok yönlü bir kaynak oluşturmaktır. Çalışma sırasında, öncelikle kaynaklarda bulunan Barak türküleri taranmış, daha sonra kaynaklara geçmemiş olan türkülerin derleme çalışmaları yapılmıştır. Tespit edilen türküler yapısına, konusuna, ezgisine göre incelemiş; hikâyesi olanların hikâyesine yer verilmiş, bağlamsal ve işlevsel açıdan değerlendirmeler yapılmıştır. Bu araştırmada Gaziantep Barak kültürü ve Barak türküleri hakkında bilgiler verilmiş, türkü metinleri konusuna göre sıralanmış ve sınıflandırılmış, türkülerin varyantlarına yer verilmiş; Barak türkülerinin icra ortamlarını ve Barak türkülerinin önde gelen türkü icracılarına değinilmiş ve işlevsel yöntemle türküler değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Barak halk türküleri, kültür, müzik, halk şiiri

ABSTRACT

BARAK FOLK SONGS

(New collected works of folk songs and their notation)

ÇETE, Adil

M. A. Thesis, Department of Turkish Language Litreture

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mehmet EROL

August 2019

In addition to its musical and literary aspect, Barak folk songs also describe a cultural history that lasted for centuries. The first aim of the study is to put together Barak songs in this context and create a multifaceted resource. During the study, firstly Barak songs were found in the sources and after that,a compilation made from untapped folk songs. Detected folk songs examined according to its structure, subject and melody and also the songs which had a story also examined. In this research, information about Gaziantep Barak culture and Barak folk songs were given, folk songs were sorted and classified according to the subject and the variants of the songs are disclosed. Also Barak folk performances and the leading performers of Barak folk songs were mentioned and folk songs were evaluated by the functional method.

Key words: Barak folk song, culture. music, folk poetry

ÖNSÖZ

Halk türküleri, bir toplumun yaşantısını, tarihini, zevklerini, acılarını, inancını, toplumsal değer yargılarını, kısacası tüm hayatını anlatan en temel ve kültürel yapı taşlarıdır. İnsanlığın var oluşuyla birlikte var olmuş, insanla birlikte değişmiş, olgunlaşmış ve halk şiirinin müzikle şekil bulması ile eşsiz bir sanatsal kimliğe bürünmüştür.

Her toplumun kendi değerleri ile harmanlayıp oluşturduğu halk ezgilerinin en zengin örnekleri Anadolu’da görülmektedir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bu topraklarda üretilen halk türküleri de bu zengin mozaikten fazlası ile etkilenmiştir. Bu etkileşim sonucu Anadolu’nun her köşesinde ağız ve tavır yönünden farklı ancak konu yönünden benzerlik gösteren türkülerimiz ortaya çıkmıştır. Her bölgede, hatta bazen komşu iki şehir arasında bile karşımıza çıkabilen bu icra farklılıkları, halay, zeybek, bar, karşılama, horon, bozlak, barak, gurbet havası, yol havası gibi isimler almış ve günümüze kadar varlığını korumuştur.

Gaziantep bu anlamda tarihi çok eskiye dayanan, İpek Yolu üzerine kurulmuş önemli yerleşim alanlarından birisidir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bu topraklarda çok zengin bir kültürel doku karşımıza çıkmaktadır. Gastronomi, mimari, giyim kuşam, tarih, halk dansları ve şüphesiz bölgedeki müzik kültürü bu yapıyı bize göstermektedir.

Gaziantep müzik kültürünü tek bir çatı altında ele almak oldukça zordur. Tüm kültürlerde olduğu gibi Gaziantep’te de şehir merkezi ve köylerde karşımıza çıkan müzikal yapı birbirinden farklıdır. Ve bunların dışında bölgede karşımıza yaşayan Barak Türkmenlerine ait türküler ise başlı başına özel bir yere sahiptir. Çalışmamızda Barak bölgesinde yapmış olduğumuz derleme çalışmalarından hareketle, Barak türkülerini, biçim konu ve müzikal yönden ele alıp incelemeye

alıştıktık. Yapmış olduğumuz kaynak taraması sırasında, daha önceden yapılan birçok araştırmada türkülerin sadece metinlerine yer verildiğini gördük. Bu nedenle Trk tanımlarının birçoğunda karşımıza çıkan “türküler ezgi ile söylenen halk şiiridir” ifadesini de dikkate alarak ve sadece metinleri ele aldığımızda trk yapısının sağlık bir şekilde ele alınamayacağını düşündüğümüzden, derlediğimiz Türkülerin bazılarının notasını çalışmamıza eklemeyi uygun gördük.

Bu süreçte desteklerini bizden esirgemeyen, her konuda bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım tez danışmanım sayın Doç. Dr. Mehmet Erol’a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ağustos 2019

Adil ÇETE

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. GİRİŞ	1
1.2. DERLEMEYLE İLGİLİ BAZI NOTLAR	1
1.3. ÇALIŞMANIN TANIMI VE ÖNEMİ	2
1.4. ÇALIŞMANIN AMACI	3
1.5. BARAKLAR İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	3
1.5.1. Barak Kelimesi ile ilgili tanımlar	3
1.5.2. Tarih, Coğrafya ve İskân	5
1.5.3. Barak Halk Kültürü	11
İKİNCİ BÖLÜM	13
2.1. BARAK TÜRKÜLERİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	13
2.1.1. Tezler	13
2.1.2. Kitaplar	15
2.1.3. Makale ve Bildiriler	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	19
MATERYAL VE YÖNTEM	19

3.1.2. Gereçler	19
3.1.3. Yöntemler	19
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	20
BULGULAR	20
4.1. BARAK YÖRESİ HALK TÜRKÜLERİ.....	20
4.1.2. Türkü Kavramı	20
4.1.3. Barak Türkülerinde Müzikal Yapı	21
4.1.4. Barak Türkülerinin Görüldüğü Yerler.....	25
4.2. Barak Türkülerinin Tasnifi.....	26
4.2.1. Biçim Özellikleri	26
4.2.2. Üretildikleri Döneme Göre (Göçebe, yerleşik)	31
4.2.3. Konularına Göre	33
4.2.3.1.Halk Türküleri ile ilgili tasnif çalışmaları	33
4.2.3.2.Barak türkülerinin konularına göre tasnifi	35
4.3. Hikâyesi olan Türküler.....	37
4.4. Barak Türkü İcracıları	50
4.4.1. Barak Halk Şairleri.....	50
4.4.2. Günümüz icracıları	51
4.4.3. Abdallar	55
4.5. Barak Türkülerinden Örnekler	56
4.6. İşlevsel Bağlamda Barak Türküleri.....	80
4.7. Barak Türkülerini Coğrafya Merkezli Okuma.....	82
4.8. Barak Türkülerinin Varyantlaşması	84
SONUÇ	87
EKLER.....	90

EK1 Kaynak Kişiler	90
K1	90
K2	90
K3	91
K4	91
K5	92
K6	92
K7	93
K8	93
EK2 Notalar	95
EK3 Haritalar	119
KAYNAKLAR	122
ÖZGEÇMİŞ	126
VITAE.....	126

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Giriş bölümünde çalışmanın tanımı, amacı ve öneminden bahsederek, yapmış olduğumuz derleme süreci ile ilgili bilgiler verilecektir. Daha sonra Barak kavramı üzerine tanımlar ve Barak Türkmenlerinin tarihi, coğrafi ve kültürel yapısı ele alınacaktır. Barak halk türküleri ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar ve sonrasında bizim yapmış olduğumuz alan araştırmaları ve derlemeler doğrultusunda, türkülerin edebî ve müzikal yönden tasnifi yapılacaktır.

1.2. DERLEMEYLE İLGİLİ BAZI NOTLAR

Dünyanın en eski yerleşim yerlerinden olan Gaziantep, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, bu farklı medeniyetler zengin bir tarihin ve kültürel mirasın oluşmasına sebep olmuştur. Yüz yıl öncesine kadar faaliyetlerini sürdüren, Mevlevihaneler, mehterhaneler, kilise koroları, Fasil ekipleri ve şüphesiz Barak bölgesini yurt edinen Türkmen kültürünün etkisiyle, bölgede renkli bir müzikal yapı ortaya çıkmıştır.

Çalışmamız Gaziantep Barak türküleri üzerine olduğu için yaptığımız alan araştırmaları Gaziantep Barak Bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Derleme esnasında bu kültürü yaşayan ve devam ettiren kişiler kaynak kişi olarak tespit edilmiş ve bu kişilerle bazen Barak odasında, bazen köy meydanında bir düğünde, bazen de sohbet amaçlı hazırlanmış yapay ortamlarda görüşmeler yapılmıştır. Derleme öncesinde sorulacak sorular hazırlanmış ve çalışma için gerekli olan bölümlerle ilgili araştırmalar yapılmıştır. Derleme esnasında kaynak kişilere çalışma hakkında bilgi

verilmiş daha sonra görüşmeye başlanmıştır. Kaynak kişilerle görüşme yapılırken bazen doğal bazen yapay görüşmeleri yapılmıştır. Kişilere biyografileri, okudukları veya icra ettikleri eserler hakkındaki düşünceleri ve kimden öğrendikleri sorulmuştur. Derlemeler esnasında kaydedilen ses kayıtları ve sözlü bilgiler kaynak kişilerin söylediği şekilde ağız özellikleriyle yazıya geçirilmiştir. Ses ve görüntü kayıtları, metinlerin bütünlüğünü bozmayacak şekilde çözümlenmiştir.

Sonuç olarak yapılan derlemeler; araştırmalar ve edinilen bilgiler doğrultusunda kayda geçirilmiştir. Yaptığımız çalışma Gaziantep ve özellikle Barak kültürüne hâkim olmayı gerektiren bir çalışma olduğundan, bu alanda yöreyi iyi bilen, yörede yetişmiş kültürü tanıyan insanların yardımıyla çalışma sonlandırmıştır.

1.3. ÇALIŞMANIN TANIMI VE ÖNEMİ

Gaziantep Barak türküleri ile ilgili günümüze kadar yapılan çalışmaları göz önüne aldığımız zaman konuyla alakalı bilimsel anlamda kapsamlı bir çalışma olmadığını görmekteyiz. Edebiyat alanında yapılan çalışmalar genellikle sözel olarak değerlendirilmiş, türkülerin vazgeçilmez unsuru olan müzik göz önünde bulundurulmamıştır. Aynı şekilde müzik alanında yapılan çalışmalarda ise edebi unsurlara çok yer verilmemiş, türküler sadece müzikal boyutta ele alınmıştır.

Yaptığımız çalışma; bir saha çalışması ve kaynak taramasıdır. Çalışmamızın birinci bölümünde çalışmanın tanımı, önemi ve amacı vurgulanmıştır. Daha sonra Gaziantep ilinin ve özellikle Barak bölgesinin tarihi, coğrafi özellikleri ve kültürü hakkında kaynaklardan alınan bilgilere yer verilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde Barak türküleriyle ilgili yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise saha çalışması sırasında kullanılan yöntem ve materyallerden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde bulgular ve tartışma başlığı altında türkü kavramı ve türkü türünün tarihçesi, Barak türküleri ile ilgili kavramlar, bağlam açısından Barak türkülerinin incelenmesi, Barak türkülerinin icra ortamları ve icracıları, türkülerin biçim içerik işlev ve yapı yönünden sınıflandırılması, hikâyesi olan Barak türküleri ve işlevsel bağlamda Barak türküleri incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışmamızın genel değerlendirilmesi yapılmış ve sonuca ulaşılmıştır. Daha sonra kaynaklar, ekler ve özgeçmiş kısmına yer verilmiştir. Ekler kısmında derlenen bilgi kaynakları, çalışma esnasında kaydedilen ses kayıtları ve videolar yer almıştır.

1.4. ÇALIŞMANIN AMACI

Toplumları birbirinden ayıran en önemli unsur, sahip oldukları kültürel değerlerdir. Ancak iletişim araçlarının yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte, milletlere hatta bölgelere ait kültürel değerler zamanla dejenere olmaya başlamıştır. Günümüze kadar yavaş yavaş ilerleyen bu süreç, sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile hızını iyice artırmış ve sonuç olarak kendi kültürüne yabancı bir nesil ortaya çıkmıştır.

Şüphesiz kültürümüzün en önemli unsurlarından birisi türkülerimizdir. Bölgeden bölgeye, ilden ile ve hatta köyden köye farklılık gösteren bu eşsiz sanat eserlerimiz maalesef günümüzde unutulmaya yüz tutmuş, kullanılan tarafı ise yanlış icra ve yorumlarla medya malzemesi haline gelmiştir.

Sahip olduğumuz kültürü ve geleneği tanımak için önce onu üreten insanları tanımak gerekmektedir. Kültür ve geleneğinden uzaklaşmış bir toplumun özgün bir şekilde varlığını sürdürmesi imkânsızdır. Bu nedenle, unutulmaya yüz tutan değerlerimizi, elde ettiğimiz bilgileri kayıt altına alarak gelecek kuşaklara aktarmak en önemli amacımızdır.

1.5. BARAKLAR İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.5.1. Barak Kelimesi ile ilgili tanımlar

Barak kelimesi Türkçe sözlükte; tüylü, kıllı, çuha, kebe, ... bir cins tüylü av köpeği, ağaçlara asılan büyük asma olarak tanımlanır.¹

“Barak, kurt başı anlamına gelir. Ancak bu kurt başı sıradan olmayıp, sembolik, temsili manada olan cesaret ve kahramanlığın timsalidir.”²

¹ TDK Türkçe sözlük.

² ŞAHİN, Ali (1962), *Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Baraklar*, Doğu Ltd. Şti. Matbaası, Ankara, s. 5.

Kaşgarlı Mahmut “Barak” kelimesinin açıklamasında şöyle diyor: “Barak: Çok tüylü köpek, Türklerin inandıklarına göre, “Kerkez” kuşu kocayınca iki yumurta yumurtlamış, bunların üzerine oturmuş, yumurtanın birisinden Barak (tüylü köpek) çıkarmış. Bu “Barak” köpeklerinin en çok koşanı, en iyi avlananı olurmuş. Öbür yumurtadan da bir yavru çıkarmış; bu son yavrusu olurmuş.”³

R. Dankof’a göre “Barak” kelimesi Farsça’dan kalma bir alıntı olup, oradan Arapçaya “Burak” olarak geçmiştir.⁴

Türk Dialecte’de “uzun kuyruklu ve yallı soylu bir at cinsi, sıkıyünlü koyun, kıvrıkcık tüylü kök cinsi”⁵ ve Kâmûs-ı Türkî’de ise “uzun kıllı, uzun tüylü”⁶ gibi birbirine yakın anlamlar karşımıza çıkmaktadır.

Cuma Karataş, yazılı kaynaklarda Barak sözcüğünün ilk kez Ebulgazi Bahadır Han’ın “Türklerin Soykütüğü” adlı eserinde geçtiğini belirtmektedir.⁷ Adı geçen eserde ilgili bölüm şu şekildedir:

“Hitay’ın öbür yüzünde, deniz tarafında yüksek dağların içinde çok il vardı. Onun padişahının adına İt Barak Han derlerdi. Onun üstüne (oğuz Han) atlanıp vardı. Savaştlar. İt Barak galip geldi. Oğuz Han kaçtı. Savaştığı yerin beri tarafında akıp giden iki büyük su var idi. O iki suyun arasında durup kaçan askerlerinin önünü, arkasını topladı.

Oğuz Han, İt Barak Han’a yenildikten on yedi yıl sonra yine atlanıp gidip, İt Barak Han ile savaşıp, yenip, İt Barak Han’ı öldürüp, yurdunu alıp, Müslüman olanlara dokunmadan bırakıp, tanrıya iman getirmeyenleri öldürüp, çocukları esir alıp, döndü evine indi.”⁸

Birçok kaynakta, Kıl Barak, Kara Barak, İt Barak isimleri karşımıza çıkmaktadır. Barak adı, tarih boyunca Orta Asya, İran ve Anadolu’dan başka, Doğu ve Orta Avrupa’da yerleşen Türk boyları arasında yaygın olarak kullanılmaktadır.

³ KAŞGARLI, Mahmut (1939), *Divanü Lügat-it-Türk*, Besim Atalay Tercümesi, Ankara, Cilt. 1 s. 377.3.

⁴ EREN, Hasan (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara, S.G. Clausen. An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford University Press. 1972. s.160.

⁵ RODLOFF, Wilhelm (1911), *Wörterbuches Der Türk-Dialecte*, C. IV, St. Petersburg.

⁶ SAMİ, Şemseddin (2017), *Kâmûs-ı Türkî*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.

⁷ KARATAŞ, Cuma (1998), “*Son Göçebe Baraklar*” Bumerang yayın evi, İstanbul, s.10.

⁸ ERGİN, Muharrem (1974) *101 Temel Eser*, “*Türklerin Soy Kütüğü, Ebulgazi Bahadır Han*”, Tercüman Yayınevi, İstanbul, s.31-34

Arap tarihçi Dımışki, Kıpçak Oymakları arasında Barak adlı bir topluluktan söz etmektedir.⁹

“Laszlo Raysoni “Tarihte Türklük” isimli eserinde, Barak kelimesinin Macaristan’dan Romanya’ya kadar uzanan geniş coğrafyada bilinen ve kullanılan bir Türk ismi olduğunu belirtmektedir.”¹⁰

Günümüzde Gaziantep Barak köylerinde yapılan sohbetlerde, yöre halkıda Barak kelimesi üzerine tanımlamalar yapmaktadır. Bunlarda bazıları şunlardır.

“Baraklar İşkân bayraktardır. Bayraktar kelimesi, zamanla değişikliğe uğrayarak “Barak” şekline dönüşmüştür.”

“Baraklar giydikleri tüylü çuha ve kebeden dolayı bu adı almışlardır.”

“Sürekli yanlarında bulunan uzun tüylü av köpeklerinden dolayı bu adı almışlardır.”

Ali Şahin, “Güney Anadolu’da Beğ-Dili Türkmenleri ve Baraklar isimli eserinde, Barak kelimesinin cesaret ve kahramanlık timsali olan kurtbaşı anlamına taşıdığını ifade etmiştir.¹¹

Gaziantep Valiliği tarafından 2002 yılında yayınlanan eserde ise Barak kelimesi ile ilgili şu şekilde bir açıklama yer almaktadır:

“Anadolu’ya göçüp, Yozgat’a yerleştiklerinde haklarında yerli halk tarafından padişah IV. Murat’a yapılan asılsız şikayetler üzerin gönderilen Kadioğlu Yusuf Paşa, araştırmaları sonucu padişaha görüşlerini aktarırken, “Şikâyet edilen topluluk Horasan’dan göç edip Yozgat’a yerleşen Türkmenlerdir. Konuştukları dil tam bir bey dili ve aynı soy ve akrabalarından türeyerek gelmiş (berrak) insanlardır. Şeklinde anlatmış olmasından “berrak” kelimesi de zamanla değişikliğe uğrayarak “Barak” adı oluşmuştur.”¹²

1.5.2. Tarih, Coğrafya ve İşkân

⁹ Gaziantep Valiliği,(2002), *Orta Asya’dan Anadolu’ya Bir Göçün Türküsü Barak Türkmenleri*, Başbakanlık Basımevi, s.10.

¹⁰ LASZLO, Rasonyi (1996), *Tarihte Türklük*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.145.

¹¹ A.ŞAHİN, age. s.5

¹² Gaziantep Valiliği (2002), *Orta Asya’dan Anadolu’ya Bir Göçün Türküsü Barak Türkmenleri*, Başbakanlık Basımevi, s.11

Anadolu'ya baktığımızda Barak adı ile anılan birçok yerleşim alanına rastlamaktayız. Ama genele olarak Barak dendiğinde, Nizip, Oğuzeli ve Kilis sınırları içerisinde, kısmen Suriye'nin sınır bölgelerinde yaşayan bir Türk kavmi anlaşılmaktadır. Nizip'te Barakların yaşadığı bölge Barak ovası diye anılır. Reyhanlı ve Amik ovalarında da az sayıda Barak Türkmenleri bulunmakta ve onlarda Barak kültürünü devam ettirmektedirler.

1453-1650 yılları arasında Anadolu'da yaşayan aşiretleri, cemaatleri ve oynakları tarihi belgeler üzerinden inceleyen Yusuf Hallaçoğlu, Anadolu'da Baraklara ait “cemaat sayısının 195, hane sayısının 5960, 1969 mücerreddin olduğunu belirtir.”¹³ Hallaçoğlu aynı belgeler üzerinden Barakların Anadolu'da 1650 yılına kadar Adana, Ankara, Aydın, Beğ s. (Sivrihasar), Bozok (Yozgat), Hamid, Karaman, Kayseri, Maraş, Sis (Kozan), Sivas, Tarsus ve Urfa'da (Kozan Nah.) bulunduklarını haber vermektedir.”¹⁴

M.A. Yıldırım ise Barakların Anadolu'ya hangi Türk gruplarla ne şekilde geldiklerini, izledikleri göç yollarını şöyle tespit etmiştir: ¹⁵

“Anayurtları Asya'nın kuzeybatısı olan Baraklar, Horasan'dan Anadolu'ya üçüncü büyük göç dalgasında yer alan Beydili ile beraber Musul, Telafer ve Bayat Türkmenleri ile aynı dönemde göç etmişlerdir. Barakların göçü, XVI. Yüzyılda, İran'ın Farap, Karacuk yaylasında başlamış ve iskân başı olan Firuz Bey önderliğinde Anadolu'ya yönelmiştir. Göçün Anadolu güzergahı ise Erzurum, Erzincan, Yozgat ve Sivas yolu olmuştur.”

1691 yılında Osmanlı Devleti tarafından stratejik, ekonomik ve siyasi nedenlerle Rakka'ya iskân için emir alan Baraklar, 1692 yılında bölgedeki diğer aşiretlerle birlikte Rakka mukavelesini imzalayarak bu bölgeye gelmişlerdir. Ayrıca Baraklara yaylak olarak Sivas'taki Habeş Yaylası gösterilmiştir. Bu iskân sırasındaki verdikleri mücadeleler neticesinde ise bugünkü yerlerine yerleşmişlerdir.

¹³ HALLAÇOĞLU, Yusuf (2009), *Anadolu'da Aşiretler Cemaatler Oymaklar (1453-1650)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, , s.XXXII.

¹⁴ Y. HALLAÇOĞLU, age. s.XL.

¹⁵ YILDIRIM, Mehmet Ali, YILDIRIM, Nuh (2011), *Gaziantep Yöresinde Barak Boyu*, Damla matbaası, Gaziantep, s.vi.

Birer sözlü tarih niteliğinde olan Barak türküleri içerisinde önemli bir yere sahip olan iskân türkülerinde bu göçten bahsedilmektedir. Dedemoğlu, bu iskân türküsünde şöyle anlatmaktadır.

Çıktık Horasandan sökün eyledik
Düşürdüler bizi tozlu yollara
Omuzda parlıyor uzun kargılar (şilfeler)
Aşırdılar bizi karlı dağlara

Bölük bölük oldu yüklendi göçler
İhtiyarlar bindi yayadır gençler (Atlandı ihtiyar, yayandı gençler)
Başımıza geldi gördüğüm düşler
Bizde sonra bir nam kalsın dillere (Düşürdüler bizi gurbet illere)

Geh konardık, geh göçerdik yollarda
Bilip bilmediğim garip ellerde
Kerbala dağında şol düz çöllerde
Bülbül konmaz oldu gonca güllere

Geldik Anadolu Kayseri dağı
Göründü Sivas'ın Germeğin bağı
Çat Ağdere derler Zilenin sağı
Samsun, Trabzon, Çorum ellere

Karadere derler bir gece kaldık
Gezerdik belayı burada bulduk
Ne yaman dertlere giriftar olduk
Bakmaz mısın badu samu yellere

Dedemoğlu der ki sakın bağından
Geçirdiler bizi Yozgat dağından
Boğazlıyan, Ankara, Konya sağından
Eskişehir gayet güzel dillere.

Karaman, Ereğli, Bilecik buğazı
 Kadir Mevlâm nasıl yazdın bu yazı
 Adana dediği bir büyük yazı
 Çetin gelir hesap eden dillere

Ordan kalktık sökün ettik Colaba
 Seksen bin hanadır gelmez hesaba
 Deve, koyun çoktur sığmaz hesaba
 Susuz hayvanlar inleşir çöllerde.¹⁶

Faruk Sümer'e göre Baraklar; XVI. Yüzyılda Yeni-il'in Dulkadirli koluna mensup bir Cerid obasıdır. Beğ-dililer'in bunları Türkmen saymaması bu husus ile ilgilidir. Halbuki Baraklar, XVII. Yüzyılın sonlarında, Rakka'ya iskân edilecekleri esnada Türkmen olarak vasıflandırılmışlardır.¹⁷

Ceridler'den başka bir oymak ise Beğ-dililer'e komşu olarak Belih Çayı kıyısına yerleşmişlerdir. Bu oymağın torunları helen Kırşehir ve Keskin'e bağı köylerde oturmaktadırlar.

Laszlo Rasonyi Tarihte Türklük adlı kitabında, Baraklardan Kıpçak oymağı olarak bahsetmektedir. Bazı yerlerde ise Baraklar, Dulkadir eline bağı boylardan biri olan Cerit üzerinde gösterilmektedirler.¹⁸ Osmanlı iskân politikası uygulamasında Oğuzların Beydili boyuna tabi olarak gösterilen Baraklar, kendilerini köken olarak Beydili Türkmenlerinden farklı görürler. Ali Rıza Yalman, Cenupta Türkmen Oymakları adlı eserinde, Barak oymağının kendi isteğı ile Beydili Türkmenlerine katıldığını belirtmektedir.¹⁹ Oğuz ile Barak'ın kardeş olduğunu ifade eden kaynakların yanında Kıpçak ve Barak'ın kardeş olduğunu belirten kaynaklar da mevcuttur. Gerçek şu ki, Türk Sakalara mensup Karluk (Karahanlılar) grubunda yer

¹⁶ ARSUNAR, Ferruh (1962), "*Gaziantep Folkloru*", Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.156-157

¹⁷ SÜMER, Faruk (1999), *Oğuzlar (Türkmenler)*, Türk Dünyası Araştırmaları, İstanbul, s. 212.

¹⁸ R. LASZLO, age. s.145

¹⁹ YALMAN, Ali Rıza (1977), *Cenupta Türkmen Oymakları*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s. 3,4

alan Barakların bir kısmı zaman içerisinde Kıpçaklar içerisinde eriyerek Kafkaslardan Macaristan'a kadar yayılmışlardır.²⁰ Barak adı Macaristan ve Romanya'da bilinen bir Türk adıdır.

Rakka'dan başka, Halep ve Rumkale'ye de iskân edilen Baraklar, Bugün Urfa'nın güneybatısından Kilis'e kadar uzanan bir alanda yaşamaktadırlar. Bu Türk aşiretlerine Gaziantep'in Araban ve Yavuzeli ilçelerin de de rastlanmaktadır.

Suriye sınırının belirlenmesi ile bazı Barak köyleri Suriye'de kalmıştır. Cemili, Kırkmağara, Amerne, Avşarbucağı, Taşatan ve Akpınar bu köylerdendir. Carablus tarafında da kalabalık Barak obaları vardır. Bölgede araştırmalarda buluna Mehmet Erol, "Halep Türkmenleri" adlı kitabında bu ortak kültürden bahsetmektedir.

"Tarihi süreçte Halep ve çevresini yurt tutan ve zamanla bu bölgeye iskân edilen konar göçer Türkmenlerin bölgeye göçleri, devlet tarafından yöreye iskân edilişleri, buradaki diğer etnik unsurlarla mücadeleleri halk şairleri tarafından türküleştirilmiştir. Bugün yaygın adıyla iskân türkülleri denen eserler, sorunlarla dolu bir şekilde karşımızda durmaktadır. Bu sorunlardan ilki, genel olarak bu türküllerin Barak Türkmenlerine mal edilerek sınırın daraltılmış olmasıdır. Bu konuyu daraltan adlandırmanın sebebi, söz konusu malzemelerin 1930'lu yıllardan itibaren Gaziantep ilindeki Barak Ovası denen bölgeden derlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır."²¹

Gaziantep'te tespit edilen Barak Oymakları şunlardır:²²

1. Torunlu Obası
2. Kürdili Obası
3. Eseli Obası
4. Tiryakili Obası
5. Göge Bakan Obası
6. Ali İdrisli Obası
7. Hacı Kasımlı Obası
8. Mercanlı Obası

²⁰ M.A.YILDIRIM, N. YILDIRIM, Nuh, age. s. 12.

²¹ EROL, Mehmet (2012), *Halep Türkmenleri Halk Kültürü Araştırması*, Grafiker Yayınları, Ankara, s. 235.

²² A.R.YALMAN, age. s.6,7

9. Çokşuruklu Obası
10. Marzibalı Obası
11. Çaprazlı Obası
12. Karakozaklı Obası

Barak kelimesi aynı zamanda Anadolu'da farklı yer isimleri olarak da karşımıza çıkmaktadır:

AŞİRETİN ADI	NİTELİĞİ	İLÇESİ	İLİ
Barak Dağı	Köy	Karaisalı	Adana
Baraklı	Köy	Dinar	Afyonkarahisar
Yukarı Baraklı	Köy	Taşova	Amasya
Aşağı Baraklı	Köy	Taşova	Amasya
Barak	Köy	Keskin	Ankara
Barak Obası	Köy	Keskin	Ankara
Yeşil Barak	Köy	Kaş	Antalya
Barakbil	Köy	Yusufeli	Artvin
Baraklar	Köy	Gerede	Bolu
Barakfakı	Köy	Merkez	Bursa
Baraklı	Köy	Keleş	Bursa
Baraklı	Köy	Sungurlu	Çorum
Barak	Köy	Bayat	Çorum
Barağı	Köy	Keşan	Edirne
Barak	Bucak	Nizip	Gaziantep
Barak	Muhtarlık	Nizip	Gaziantep
Barak	Ova	Nizip	Gaziantep
Barak	Dağ	Nizip	Gaziantep
Şeyh Barak	Köy	Sarız	Kayseri
Baraklı	Köy	Çiçekdağı	Kırşehir
Barağıl	Köy	Emet	Kütahya
Barakmuslu	Köy	İlgın	Konya
Aşağı Barak	Köy	Hacıbektaş	Nevşehir
Belbarak	Köy	Hacıbektaş	Nevşehir

Aşağı Baraklı	Köy	Erbaa	Tokat
Yukarı Baraklı	Köy	Erbaa	Tokat
Baraklı	Köy	Boğazlıyan	Yozgat
Baraklı	Köy	Merkez	Yozgat ²³

1.5.3. Barak Halk Kültürü

Gaziantep’te yaşayan Barak Türkmenleri yaşayış, âdet, gelenek ve görenek açısından merkezde yaşayan halktan farklılık göstermektedir. Tarihte konar göçer bir topluluk olan Barak Türkmenleri doğal olarak gittiği yerlere kendi kültürünü taşıırken geldiği yerden aldığı etkileri de beraberinde getirmiştir.

“Barak Türkmenleri, kapalı toplum olma özelliğini yakın döneme kadar sürdürmüş bir toplumdur. Bu nedenle kendilerine özgü kültür ve geleneklerini aynı ölçüde korumuşlardır. Türk kültürünü bütün yönleriyle bu sınırlı coğrafya üzerinde görmek mümkündür. Baraklar, Horasan’dan Anadolu’ya getirdikleri töre ve geleneklerini yeni dinin kurallarıyla yoğurarak eski geleneklerini sürdürmüşlerdir.”²⁴

Barak kültüründe en önemli yapı sözlü gelenektir. Sözlü geleneğin sürdürüldüğü ve gelecek nesillere aktarıldığı temel mekân Barak Odalarıdır. Barakların yerleşik düzene geçmeleri ile birlikte, çadır geleneğinin yerini oda geleneği almıştır. Bu odalarda yapılan uzun toplantılarda, sözlü tarih, halk hikâyeleri, hatıralar, fıkralar anlatılmakta, günlük konulara değinilmekte, politika, ekonomi, insan ilişkileri üzerine sohbetler yapılır, aynı zamanda Genellikle Aşık Garip, Kerem, Hurşit ve Emrah gibi ozanların türküleri seslendirilir.

Bu odalarda, yapılan sohbet ve ikramların kuralları vardır. Örneğin:

“Misafirlere ikram edilmek için kesilen kurban, bir boyu temsil eder. Sağ sol butlar, diğer on iki parça oymakları temsil eder. Hatırı sayılı saygın kişiler baş köşeye oturur. Onun iki yanına derecelerine göre diğer kişiler oturur. Üst tarafta oturanların önüne kurban başı konur. Sağ ve sol tarafa etler bölüştürülür.”²⁵

Bütün misafirlerin aynı fincandan içtiği, Mirra denilen acı kahvenin içim şekli dahi birçok manaya sahiptir. Barak odaları ev sahibinin maddi gücüne göre

²³ Türkiye’de Meskun Yerler Kılavuzu, C 1, S.78,127,149, C 2, S.1152. Alıntı Sevinç Necdet, Gaziantep’te Türk Boyları, Sertaç Yayınları, Gaziantep, 2008

²⁴ AVCI, Cevdet (2015), *Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana, s.10

²⁵ M.A. YILDIRIM, N. YILDIRIM, age. s.56

döşenir ve ev halkının yaşam alanının dışındadır. Köye gelen misafirlerde burada ağırlanır ve burada konaklarlar.

Önceleri köy içerisindeki anlaşmazlıklar burada çözülürdü. Cemaatin vermiş olduğu karar kimse karşı gelmezdi.

Maalesef günümüzde Barak odaları eski işlevselliğini yitirmiştir. Köy kahveleri ve televizyon bu kültürü olumsuz yönde etkilemiştir.

Doğumla ilgili geleneklerin bazıları terk edilmiş olsa da halen bazı alışkanlıklar devam etmektedir. Lohusa kadının yalnız bırakılmaması, yastığın altına makas, bıçak, iğne, hamaylı konulması, kirvelik müessesesi halen karşımıza çıkmaktadır.

Düğünler en önemli eğlence ortamlarıdır. Üç gün devam eden düğünlerde, davul zurna eşliğinde halaylar çekilir, barak türküleri okunur. Önemli bir yardımlaşma örneği olan “şabaş verme” kültürü de halen devamlılığını korumaktadır. Şabaş, miktarı akrabalık ve yakınlık seviyesine göre değişen, düğün sahibine yardım amaçlı verilen paradır. Geçmişte düğünlerde davul zurna eşliğinde aba güreşi yapılır, cirit oynanmış. Fakat bu etkinlikler artık yapılmamaktadır.

Cenazelerde ise, cenaze sahibi yemek yapmaz, taziye gelen misafirler yemek getirir. Cenaze başka bir köyde ise, oraya gidildiği zaman aynı gün dönülmez ise, o köyde üç gün kalınması uygun görülür.

“Kız evlatlara miras verilmez ancak, erkek kardeşler, kız kardeşlerine mirasın içerisinde az bir miktar para veya hediye vererek gönül alırlar.”²⁶

Orta Asya’dan kalma bazı gelenekleri de Barak bölgesinde görmekteyiz. Buradaki saz şairleri, Orta Asya’daki şaman ve baksı nın ozanlık yönünü sahiplenirler. Karacaoğlu’na sahip çıkarlar, Barakta doğduğunu, Köroğlu’nun burada yaşadığını söyler, onların hikâyelerini anlatıp, türkülerinin seslendirirler.

²⁶ KORKMAZ, Mehmet Kürşat (2008), *Barak Türküleri*, Sönmez Ofset Matbaacılık, Gaziantep, s.22.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. BARAK TÜRKÜLERİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1.1. Tezler

KORKMAZ, Kürşat Mehmet, *Barak Yöresi Hikâyeli Türkü Geleneği Üzerine Bir İnceleme*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995

Yazar hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde Barakların yaşadıkları coğrafya, sosyo-kültürel ve ekonomik durumları ile ilgili bilgilendirmeler yapmıştır. Barak ovasında yaşayan ve Oğuz boyundan geldikleri kaynak kitaplardan tespit edilmiş olan Türkmenler bu bölgeye iskânları hakkında açıklamalar yapılmıştır. Gerek yazılı kaynaklarda aktarımlar gerekse sözlü kaynaklarla yapılan derlemeler bu çalışmada toplanmıştır. Hikâyeli Türkü ile Türkünün arasındaki farklılıklar ve Halk Şiiri içinde Türkünün özelliklerini açıklanmış, türküler mahallinde araştırılarak hikâyeleri ve varyantlarıyla birlikte kaynak kişilerden derlenmiştir. Bu çalışmada derlenen türkülerin tamamı "Uzun Hava" formundadır. Barak Yöresi Türküleri Konu, Şekil, Dil, Üslup yönünden ele alınmış ve konularına göre tasnifler yapılmıştır.

KILKIL, Ercan, *Türk Halk Müziğinde Baraklar*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 1997

Yazar yapmış olduğu çalışmaya, Barakların tarih içerisindeki varlıkları ile ilgili bulgularla başlamıştır. Orta Asya'dan Anadolu'ya gelişleri ve göç destanını hakkında bilgiler vermiştir. Barak kelimesi ile ilgili tanım ve açıklamalara yer vermiştir. Barak türkülerini müzikal yönden analiz edip Türk Halk Müziği içerisinde

ki yerini vurgulamıştır. Barak halk şairleri hakkında bilgilerle birlikte yöreden derlenen hikâyeli türküler, halk oyunları, seyirlik oyunlar üzerine bilgi ve örneklerle değinmiştir.

GÜL, Rıza, *Gaziantep Barakları Ağzı*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 1999

Yazar çalışmasında Barak yöresi türkülerini ses ve biçim özellikleri yönünden ele almıştır. Barak kelimesi etimolojik olarak incelenmiş, Gaziantep Baraklarının tarihi ve sosyo-kültürel temelleri üzerinde durmuştur. 1995-1997 yılları arasında Gaziantep merkez, Nizip, Karkamış ilçeleri ve bunlara bağlı köylerden derlenen türkü metinlerini eklemiştir.

ERSOY, Ruhi, *Baraklı Aşık Mahgül Ve Repertuarı*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2003

Yazar hazırlamış olduğu doktora tezinde, Barak Türkmenlerinden Aşık Mahgül'ün hikâyelerini farklı yöntem ve yaklaşımlarla ele almıştır. Giriş bölümünde kullanılan yöntem ve yaklaşımla ilgili teorilere yer verilmiştir. Araştırma alanı, araştırma konusu ve barak topluluğu ile ilgili tarihi bilgiler aktarılmıştır.

Aşık Mahgül'ün hayatı, repertuarı ve sanatından bahsedilmiş, hikâyelerde yer alan türkülerin yapı ve işlevselliği hakkında bilgiler verilmiş, hikâye metinlerinin dil, üslup, konu, tema gibi yönlerden tahlilleri yapılmıştır.

HACIOĞLU, Mehmet Evren, *Gaziantep Yöresi Türkmenleri Barak Ağzı Uzun Havalarının Müzikal Analizi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2009

Yazar tezinde, Gaziantep yöresinde yaşayan Türkmenlerine uygulanan iskân politikası, aşiret yapıları, sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerinin sonucu olarak ortaya çıkan müzikal ürünleri ile ilgili tespitlerde bulunmuştur. Yöreye has makamsal özellikler ve icra şekilleri incelenmiş. Eserlerin tespiti sonrası, türküler tavrı, üslup, icra teknikleri, kişisel tarzlar, kullanılan enstrümanlar açısından yapılan analizlerle ele alınmıştır.

HARTAVİOĞLU, Zübeyde, *Barak Müziği Ve Geleneğinin Tespiti*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2013

Yazar çalışmasında, barak türkülerini ve bu türkülerin günümüzdeki durumunu irdelemiştir. Gözlem, görüşme, belge inceleme yöntemlerini kullanarak yapmış olduğu saha çalışmaları sonucu elde ettiği verileri tezinde aktarmıştır. Barak müziği, barak geleneği, Barak havaları, Oyunlar, müzikli sohbetler, Barak ozanları ve Barak odaları hakkında bilgiler vermiştir.

AVCI, Cevdet, *Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Ve Halk Kültürü Araştırması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2015

Yazar hazırlamış olduğu doktora tezine, Gaziantep civarında yaşayan Türkmenlerin tarihi süreci ile başlamış, bölgeye iskânlarından bahsetmiştir. Geniş bir zaman içerisinde bölgede varlığını sürdüren ve kendi kültür varlığını oluşturan Barakları “Gaziantep barakları anonim halk edebiyatı ve halk kültürü” başlığı altında incelemiştir.

Gaziantep Baraklarının halk edebiyatı ve halk kültürü ürünleri açısından derleme ve tasnifler yapılmıştır. Bölgede yapılan tespitler ile genel Türk halk edebiyatı ve halk kültürü arasında ki benzerlik ve farklılıkların tespiti yapılmıştır.

2.1.2. Kitaplar

KUZUCULAR, Şahamettin (2012), “*Dört Yol Hatay Çukurova Tarihi ve Türkmenleri*”, Color Ofset Matbaacılık, İskenderun

Yazar kitabında, Dört Yol, Hatay ve Çukurova bölesinde yaptığı alan araştırmalarına paralel olarak, burada yaşayan Türkmen aşiretlerini tarihi, sosyolojik ve kültürler açıdan değerlendirmiştir.

ARSUNAR, Ferruh (1962), “*Gaziantep Folkloru*”, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul

Yazar, 1936, 1943-1944 ve 1946 yıllarında bölgede yapmış olduğu derlemelerle ilgili tespitlerini bu kitapta toplamıştır. Gaziantep folklorunu genel olarak ele alan Arsunar, şehir merkezinden ve Barak köylerinden derlediği türkülerini notaları ile kitabına alarak yararlı bir kaynak oluşturmuştur.

KARATAŞ, Cuma (1998), “*Son Göçebe Baraklar*”, Bumerang, İstanbul

Yazar, bölgedeki Barak halkını, tarih, yaşam ve folklor bağlamında incelenmiştir. Halkın yaşam şartları, gisileri, oyunları, gelenekleri, halk hikâyeleri ve türküleri bu kitapta bir araya getirilmiştir.

YILDIRIM, Mehmet Ali, YILDIRIM, Nuh (2011), “*Gaziantep Yöresinde Barak Boyu*”, Damla Matbaası, Gaziantep

Yazarlar, Orta Asya’dan Anadolu’ya Barak boyunun göçü, Anadolu’daki Barak oymakları, Barak halk kültürü, inanışları, türküleri ve bu türküleri yakan ozanlarla ilgili kaynak niteliğinde bir eser hazırlamışlardır.

YILDIRIM, Mehmet Ali (2008), “*Gaziantep’in Güneyinde Barak Eli Oymakları*”, Uğur Matbaası, Gaziantep

Yazar kitabında, 1975 yılından itibaren Barak köylerinde yapmış olduğu derlemelerden elde ettiği bilgileri ele almıştır.

Gaziantep Valiliği (2002), “*Orta Asya’dan Anadolu’ya Bir Göçün Türküsü Barak Türkmenleri*”, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 2002

Yazar kitabında, Barakların Orta Asya’da Anadolu’ya göçünü ve burada ki yaşam mücadelesini hikâyeli türkülerle anlatmıştır.

KORKMAZ, Kürşat Mehmet (2008), “*Barak Türküleri*”, Sönmez Ofset Matbaacılık, Gaziantep

Yazar Mehmet Kürşat KORKMAZ kitabında, Barak aşiretlerini, bu aşiretlerin sosyo-kültürel yapısını değerlendirmiş, bu kültürün vazgeçilmez yapı taşlarından olan Türküler ve hikâyelerden örnekler vererek Baraklar hakkında bilgiler sunmuştur.

ERSOY, Ruhi (2009), “Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği”, Akçağ, Ankara

Yazar, sözlü tarih-folklor ilişkisinden yola çıkarak, Barak Türkmenlerinin geçmiş sözlü ve yazılı anlatıları ile günümüzde yaptıkları saha çalışmaları paralelinde Barak boyunun tarihsel anlatısını ele almıştır.

2.1.3. Makale ve Bildiriler

AYAZ, Ahmet (1990), “Ezo Gelin Kimdir? Kimin Nesidir?”, Yöre, Sayı 2, Sayfa 13,

EKİCİ, Savaş, “Gaziantep Barak Müziği Üzerine Bir Araştırma”, Milli Folklor, Sayı 9, Sayfa 44

GÜNEYLİGİL, Erol (1969), “Türkü Düdenden Çıkar Barağa Gelir Ağz Olur”, Gaziantep Kültür Dergisi, Kasım, C 12, S 203

GÜNEYLİGİL, Erol (1969), “Gaziantep Ezgileri ve Haco Gelin”, Gaziantep Kültür Dergisi, Kasım, C 12, S 83

TANYOL, Cahit (1954), “Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları”, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, Sayı 7, Sayfa 71-107

ERSOY, Ruhi (2005), “Barak Türkmenleri’nin Sözlü ve Yazılı (Resmi) Tarihlerine Mukayeseli Bir Yaklaşım Denemesi”, Milli Folklor, Cilt 9, Sayı 65, sayfa 84-93

ÖZARSLAN, Metin (2012), “Gerçekten Efsaneye bir Hayat: Ezo Gelin”, Milli Folklor, Sayı 95, Sayfa 161-170

ÇAVAZ, Ali (1983), “Barak Folkloru”, Folklor Doğru, Sayı 55, Sayfa 31-46

GAZİAMİHAL, MAHMUT Ragıp (1959), “Barak Oyunları ve Senem”, Türk Folklor Araştırmaları, Cilt 6, Sayı 121, Sayfa 121

İNAN, Abdulkadir (1941), “Gaziantep Köyleri ve Barak Oyunları”, Halkbilgisi Haberleri Mecmuası, Cilt 10, Sayı 122, Sayfa 29-31

ÇETE, Adil (2015), “*Gaziantep Müzik Kültürü*”, Gaziantep Kültür Turizm Derneği Dergisi, 2015, Sayı 14, Sayfa 14-15

EKİCİ, Savaş (2015), “*Gaziantep ve Barak Bölgesi Leylim Türküleri*”, Gaziantep Kültür Turizm Derneği Dergisi, 2015, Sayı 14, Sayfa 16-18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.2. Gereçler

Çalışmamız, alan araştırması olması hasebiyle derleme sahasında gerekli olan bütün gereçler tedarik edilip hemen hemen hepsi eksiksiz olarak kullanılmıştır. Sahada notlar alınmış, kaynak kişilerin fotoğrafları çekilmiş, icra esnasında ses kayıt ve video kullanılmıştır. Bunun yanında kaynak kişilerden alınan önemli belgeler de elektronik ortama aktarılmıştır.

Çalışmalarda derlemeleri ve edindiğimiz bilgileri yazıya aktarırken kaynakça bölümünde geçen kitap, dergi ve tezlerden yararlanılmış olup bilgileri elektronik ortama aktarırken bilgisayar kullanılmıştır.

3.1.3. Yöntemler

Çalışmamız; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi ve internet katalog taraması ile başlamıştır. Sonraki aşamada sahada derleme çalışmalarına geçilmiştir. Derleme çalışmaları sırasında kaynak taramasından elde edilen bilgilere göre düzeltmeler yapılmış ve literatür çalışmaları bir yandan da devam etmiştir. Derleme sürecinde katılımlı ve katılımsız gözlem teknikleri kullanılmış, bazen doğal bazen yapay ortamlarda derlemeler yapılmış, ortama göre yönlendirilmiş veya yönlendirilmemiş mülakat yöntemlerine başvurulmuştur. Yaptığımız okumalarda Gaziantep halk kültürü ile ilgili bilgiler ışığında saha çalışmalarımız yönlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. BARAK YÖRESİ HALK TÜRKÜLERİ

4.1.2. Türkü Kavramı

Türkçe söylenmiş şiir anlamına gelen “Türkü” nün “Türkî” sözünden geldiği görüşü ittifakla kabul edilmiş bir görüştür.²⁷ Arapçada ilgi eki olan “î” sesinin “Türk” kelimesine eklenmesiyle “Türk’e has” anlamına gelmiş ve zamanla bu kelime “Türkü” ye dönüşmüştür. Genellikle sekizli ve on birli hece ölçüleri ile söylenir. Beş, yedi ve on beşli şiirlere de rastlanmaktadır. Bazı türkülerin bağlantı kısımlarında hece sayısı değişebilmektedir. Türküler halkın ya da bireyin ve acısının, sevincinin, sevgisinin, dünya görüşünün, inancının, kısacası bütün yaşantısının en yalın bir dille anlatıldığı eserlerdir. Buna paralel olarak türküler konu bakımından oldukça zengindir. Yaşantını her anı türkülere konu olmuştur. Aşk, ayrılık, yokluk, ölüm, savaşlar, doğal felaketler, eşkıyalık gibi birçok konuyu türkülerde görmekteyiz. Başlangıçta üreteni belli ama daha sonra halka mal olup anonim bir yapıya bürünürler.

“Yaygın bilimsel kabullere göre ezgiler veya eski Türkçedeki söylenilişiyle “küyler” milletlerin mitolojik döneminde sözlerden önce oluşturulmaya başlanılmış kültürel yaratmalarıdır. Çeşitli duyguları dışa vurmaya yönelik bir kültürel araç ve gereç olarak ezgiler zamanla çeşitlenmiş ayinler ya da törenlerde bir örnek üzere kalıplaşarak geleneksel havaları, bunların icra bağlamlarını ve anlatım tutumlarını oluşturmuşlardır. Böylece, bir yönüyle en evrensel dil olan müzik aynı zamanda bir ulusun kendi varlığını ve gerçekliğini sözlü edebiyattan da önce idrak ettiği ve kendi varlığını seyrettiği bir ayna olmuştur, denilebilir.

²⁷ KAYA, Doğan (2004), *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ, Ankara, s.147.

Bugün “türkü” olarak söyleyip yazdığımız bu kelime, yaygın olarak bilindiği gibi, eski cönk ve mecmualarda “türkiy” şeklinde dar ünlüyle söylenilmekte ve yazılmaktadır. Bizim kanaatimize göre “türkiy”in daha önceki formu “Türk ezgileri” veya “havaları” anlamında “türk küy” olmalıdır. Ancak arka arkaya gelen “kk” sesleri “y” sesinin daraltıcı tesirleriyle bitişerek “önce türkiy”e, daha sonra da “türkî”ye dönüşmüştür.”²⁸

Özkul Çobanoğlu, 2010 yılında yayınlanan makalesin, türküler hakkında şu bilgileri aktarmaktadır:

“Türkiye Türkçesinde sözlü kültür ortamında geleneksel ezgilerle söylenen her nazım parçası “türkü” diye adlandırılır. Türkü kendi başına bağımsız bir nazım şekli değildir. Kendi başlarına bağımsız nazım türleri ve şekilleri olan mani ve koşma şekliyle söylenen bir nazım bile “türkü” ezgisiyle söylenirse türkü olur. Bu nedenle konuyu ilk ele alan araştırmacılardan günümüze kadar türkülerin geleneksel ezgileri ve bunlara son zamanlarda “türkü formunda” sıfatıyla eklenen “besteleri” bu nazım türünün en önemli tür belirleyici ölçütüdür. Kalenderi, semai gibi ezgi yönü ayrı bir tür kabul edilmede önemli olan diğer nazım türlerinin aksine türküler bugüne kadar tamamı derlenememiş sayıda bir ezgi dağarcığına veya bütüncesine (korpus) sahiptir. Bundan dolayı, türküler belli sayıdaki ezgiyle de sınırlamak mümkün değildir. Ancak bugüne kadar bilinen ve incelenen ezgilerin de kendi içinde tutarlı bir sistematik dahilinde ortak bir tavıra ve formel bir bütünlüğe sahip oldukları buna bağlı olarak benzemezlerinden kolayca ayrıldıkları bilinmektedir. Bu özellikleri nedeniyle, Türk anonim halk edebiyatının en yaygın olarak icra edilen türlerinin başında “türkü”ler gelmektedir.”²⁹

Türküler bu anonimleşme sürecinde sözel veya ezgisel yapılarında değişiklikler uğrarlar. Kulaktan kulağa aktarılan türküler aynı zamanda gezgindirler. Herhangi bir türkü, farklı bölgelerde farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Varyant olarak değerlendirdiğimiz bu türküler, icra edildikleri bölgenin ağız ve tavır yapıları ile işlenerek dile gelmektedir.

4.1.3. Barak Türkülerinde Müzikal Yapı

Şüphesiz bir toplumun en önemli kültürel değerlerinden birisi halk türküleridir. Binlerce yıllık tarihin, kültürel birikimin, sanatın, yaşantıların dilden dile, kulaktan kulağa söz ve müzikle harmanlanarak günümüze taşıyan türkülerimiz,

²⁸ YAKICI, Ali (2013), *Halk Şiirinde Türkü*, Akçağ, Ankara

²⁹ ÇOBANOĞLU, Özkul (2010), *Türk Olgusu Bağlamında “Türkü” ve “Şarkı*, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 269.

yöresel farklılıkları ile de oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Bu zenginliğe en güzel örneklerden biriside Gaziantep'te karşımıza çıkan müzikal yapıdır.

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bu coğrafya, farklı kültürel yapıları harmanlayarak kendine özgü bir doku oluşturmuştur. Müzikal yapıdaki zenginlikte buna en güzel örnektir. 1936, 1943, 1944 ve 1946 yıllarında bölgede kapsamlı çalışmalar yapan Ferruh Arsunar, müzikal yönden Gaziantep'i üç grupta incelemeyi uygun bulmuştur. Arsunar'ın türküleri İskân Bölgesi, İl Merkezi, Yayla ve Dağ bölgesi şeklinde gruplandırmıştır.³⁰ Benzer bir tasnif daha önce Vahit Lütfü Salcı tarafından da yapılmıştır. Salcı "Gizli Türk Halk Musikisi" adlı kitabında "Şehir tekke musikisi ve Köy tekke musikisi" gibi sınıflandırmalar yapmaktadır.³¹ Bölgede daha sonra yapılan birçok çalışmada aynı yöntem izlenmiştir. Günümüzde bu tasnifi, Barak bölgesi, şehir merkezi ve bunların dışında kalan ilçe ve köy türküleri diye yapabiliriz.

Şüphesiz köy ve şehir yaşantısı arasında bir çok etken faktörden ötürü bir sosyal farklılaşma oluşmaktadır. Bu sosyal farklılaşmaya paralel olarak kültürel farklılıklarda doğmaktadır. Şehirde yaşam daha bireysel ve küçük sosyal gruplar içerisinde devam ederken, köy yaşantısı daha kolektif, daha kucaklayıcı, genellikle birlikte paylaşım içerisinde geçmektedir. Bu durum müzikal yapıda da kendisini göstermektedir.

Gaziantep, Türkiye'de en çok göç alan illerimizin başında gelmektedir. Bu nedenden dolayı şehir ve köy kültürü çoğunlukla iç içe yaşanmaktadır. Bölgenin geçmişine baktığımızda gördüğümüz birçok farklı medeniyet ve topluluklar şehir kültürünün oluşumunda etken ve edilgen olarak yer almıştır. Şehir merkezindeki halk türkülerinde de Türkmen köylerinin kültürel etkisi hissedilmektedir. Ancak zaman içerisinde değişen ekonomik ve sosyal şartlar, popüler kültürün şehre yayılmasına neden olmuştur. Türkülerde yer alan temalar pek fazla değişmese de kullanılan enstrümanlar ve makamsal yapıda zaman içerisinde farklılıklar oluşmuştur. Özellikle 1900'lerden itibaren karşımıza çıkan, müzikli sohbet ortamlarında, halk türkülerinin yanı sıra, dönem bestekârlarının eserlerinin icra edildiğini de görmekteyiz.

³⁰ F. ARSUNAR, age. s.1.

³¹ DUYGULU, Melih (1995), *Gaziantep Türküleri*, Sistem Ofset, İstanbul, s.1.

Barak türkülerine baktığımızda ise, yüzlerce yıldır süren kültürel yapının bozulmadan günümüze kadar taşındığını görmekteyiz. Şüphesiz bu türkülerin günümüze aktarılmasında ki en önemli temsilcileri halk şairleridir. Baraklar arasında bu görevi üstlenen zümreye abdallar denilmektedir. Barak türküleri genellikle uzun hava formundadır. Ancak bazı barak uzun havalarından önce ve kıta aralarında benderi adı verilen kırık hava formunda ezgiler çalınır. Bunun yanı sıra özellikle bölgede kaba ve yarım kaba olarak isimlendirilen halay havaları arasında da Barak türküleri söylenir. Halaylar arasında söylenen uzun hava formundaki Barak Türküleri ile ilgi olarak Mehmet EROL' un tespitleri şöyledir:

“Halay başı yanındaki kişiye bir mendilin ucundan tutmuş vaziyette havaya uygun figürler sergiler. Bu halayda bozlak/barak tarzı türküler, ağıtlar yahut Türkmen'in türküsü denilen iskân türküleri, yetenekli biri tarafından okunur”³²

Kırık hava formunda çoğunlukla leylim türküleri veya halay formunda ezgileridir. Barak uzun havaları ses aralığı açısından oldukça geniş bir yapıya sahiptir. Bir buçuk oktav içerisinde seyreden ve inici karaktere sahip türkülere rastlanmaktadır. Sekilemeler ezginin tavır ve üslubuna uygun olarak sert ve keskindir.

Barakların iskân edilişi ve göç yolculuğunu anlatan iskân türküleri konuları ve melodik yapıları bakımından özel bir yere sahiptir. Göç sırasında, uzun kervanlarda, yüksek perdelerden söylenen iskân havaları göç edenleri bir arada tutar, ortak duygulara tercüman olurlardı.

“Kalktı göç eyledi Torunzadeler

Katarda mayalar bozulur gider

Arap atlar, tuğlu cidalar

Yaralar yürekte sızılar gider

Katara çekerler mayanın hası

Kulağım deliyor çanların sesi

Seher vakti giden göçün arkası

³² M. EROL, age. s. 113

Yareni, yoldaşı dilinen gider

Yine şenliklendi tepeler düzler

Katarda mayalar birbirin gözler

Ak köynekli, samur saçlı gelinler

Onlar yaylasını arzular gider

Kul Haydar'ım der ki düştük yollara

Sağ olan başa gör neler gele

Donanmış beşiğin mahfaası bile

Torun alayı çığılan gelir”³³

Genellikle, Hicaz, Hüseyinî, Uşak, Muhayyer, Kürdi, Ferahnak, Rast, Mahur, Zavıl, Sabâ makamları kullanılmıştır.

Ali Rıza Yalgın “Cenupta Türkmen Oymakları” adlı eserinde Kilis, Yazlıceber köyünden Topal Abdal’a, makam bilgisini sorar. Aldığı cevap şöyledir:

1. Urum Bozlağı
2. Düdem Bozlağı
3. Benderi Bozlağı
4. İskan (ağıt, harp ve darp) Makamları
5. Elbeyli
6. Urum Divanı³⁴

Türk halk müziğinin en belirleyici unsurlarından biriside yörelere özgü ağız ve tavır farklılıklarıdır. Bu bağlamda barak türküleri başlı başına farklı bir ağız ve tavır yapısına sahiptir. Ancak, Barak türküleri de kendi arasında icra edildikleri bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Ağız ve tavır yönünden bölgeyi; Barak Ovası, İslahiye ve Amik ovası ile Çukurova olarak üçe ayırmak doğru bir yaklaşım

³³ C. KARATAŞ, age. s.133.

³⁴ YALGIN, Ali Rıza, *Cenupta Türkmen Oymakları*, İstanbul, 1977.

olacaktır. Bunun yanı sıra Barak türküleri ile orta Anadolu da söylenen bozlak türküler arasında da bir bağ olduğu bariz bir şekilde görülmektedir. Barakların tarihinden bahsederken belirttiğimiz gibi Türkmenlerin Anadolu'da uzun yıllar yaşadıkları yerlerden birisi Yozgat ve civarındır. Dolayısı ile arada geçen uzun zamana rağmen kültürel bağlar kopmamış, ortak bir anlatım dili kullanılmıştır. Yakın zamanda bölgede yaptığımız derleme çalışmalarında bazı kaynak kişilerimiz söyledikleri uzun havaları bozlak olarak isimlendirmişlerdir. Bunun yanı sıra bölgede ki abdal müzisyenlerin bazıları Muharrem Ertaş ile akraba olduklarını dile getirmektedirler.

Barak türkülerinin eşlik çalgılarının başında zurna gelmektedir. Güçlü ve tiz sesi ile adeta çığlık çığlığa çalınan zurna aynı zamanda türküyü okuyacak kişiyi motive edip, icrasına hazırlar. Bunun yanı sıra özellikle kapalı mekanlarda bağlama vazgeçilmez bir eşlik çalgısıdır. Bu kültüre sonradan dahil olan kemanda zaman içerisinde, barak ezgilerinin sesi olmuştur. Ancak bu enstrümanları yörenin tavrına uygun icra edebilmek özel bir birikim gerektirmektedir. Daha öncede belirttiğimiz gibi bu müzisyenler abdallar arasında yetişmektedir. Abdallar arasında müzisyenlik, babadan oğula geçen, usta çırak ilişkisi ile öğrenilen önemli bir görevdir. Gerek köy meydanlarında, gerek barak odalarında küçük yaşlarda başlayan bu eğitim, müzisyen belli bir olgunluğa erişip, tüm barak havalarına hâkim olana kadar devam eder. Bölge halkı icra kabiliyetini beğendiği bu müzisyenleri çeşitli hediyelerle ödüllendirir. Bu ödüllerden en yaygın olanı özellikle zurnalara yaptırılan gümüş işlemlerdir.

4.1.4. Barak Türkülerinin Görüldüğü Yerler

Barak Türkülerinin merkezi Gaziantep Barak ovası kabul edilmektedir. Karkamış'tan başlayıp, batıda Oğuzeli'ne, kuzeyde Birecik, Nizip, güneyde ise Suriye'ye kadar uzanan bu bölge Barak Türkülerinin en çok karşımıza çıktığı yerlerdir. Barak Ovasının dışında, Amik Ovası'nda Barakların yerleşip, yurt edindiği bölgelerden birisidir. Ağız farklılıkları ile beraber, Kilis, İslahiye ve özellikle Kırıkhan civarında da Barak türküleri söylenmektedir. Batı ya doğru yöneldiğimizde, Çukurova'da Barak türküleri karşımıza çıkmaktadır. Macar müzikolog Bela

Bartok'un 1936 yılında Adana civarında yaptığı derleme çalışmalarında, özellikle Osmaniye ve çevresinden derlediği barak türkülerine rastlamaktayız.³⁵

4.2. Barak Türkülerinin Tasnifi

Türkü kavramı, anonim halk edebiyatının en önemli bir nazım türlerinden biridir. Türkülerle ilgili birçok tasnif çalışmaları yapmıştır. Bizde Barak türkülerine yönelik yapacağımız tasnifte geçmeden önce, genellikle, ezgilerine, konularına ve yapılarına göre yapılan bu tespitlerin bazılarından bahsedeceğiz.

4.2.1. Biçim Özellikleri

I. TÜRKÜLERİN ÖZELLİKLERİ

- A. Beş heceli türküler
- B. Yedi heceli türküler
- C. Sekiz heceli türküler
- D. On bir heceli türküler
- E. On beş heceli türküler

II. TÜRKÜLERİN TASNİFİ

Türküler yapısı bakımından iki bölümden oluşur. Bent adı verilen birinci bölüm türkünün asıl sözlerini, kavuştak/bağlantı adı verilen ikinci bölüm ise bendin sonunda tekrarlanan sözlerini oluşturur.³⁶

Ali Yakıcı, “Halk Şiirinde Türkü” adlı eserinde, türkülerin biçim yönünden tasnifi ile ilgili olarak şu ifadelerde bulunmuştur:

“Türkülerin, yapıları bakımından değişkenlik gösteren şiirlerin başında geldiği söylenebilir. Hecenin bütün ölçüleriyle ve aruzla oluşturulmuş olan türkülerin bent ve bağlantıları bakımından da çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir. Bu durumun iki temel nedeni olabilir. Bunlardan ilki, türküler sözlü gelenek ürünü oldukları için türkü yakıcılar kuralları belirlenmemiş ve sınırları çizilmemiş bir rahatlık içinde hareket edebilmektedirler ya da bir

³⁵ BARTOK, Bela (2017), *Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi*, Pan Yayıncılık, İstanbul

³⁶ SAKAOĞLU, Saim, ALPTEKİN, Ali Berat, Anonim Halk Edebiyatı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2005, s. 40

ozanın söylediği sistemli bir deyiş zamanla değişerek vezin ve yapı bakımından daha bağımsız bir biçimde türküleştirmiş olabilir.”³⁷

“1. Bentleri bir mısradan oluşan türküler

- a. Bentleri bir, bağlantıları bir mısradan oluşan türküler
- b. Bentleri bir, bağlantıları iki mısradan oluşan türküler
- c. Bentleri bir, bağlantıları üç mısradan oluşan türküler
- d. Bentleri bir, bağlantıları dört mısradan oluşan türküler
- e. Bentleri bir, bağlantıları beş mısradan oluşan türküler
- f. Bentleri bir, bağlantıları altı mısradan oluşan türküler

2. Bentleri iki mısradan oluşan türküler

- a. Bentleri iki mısradan oluşan bağımsız türküler
- b. Bentleri iki, bağlantıları bir mısradan oluşan türküler
- c. Bentleri iki, bağlantıları iki mısradan oluşan türküler
- d. Bentleri iki, bağlantıları üç mısradan oluşan türküler
- e. Bentleri iki, bağlantıları dört mısradan oluşan türküler
- f. Bentleri iki, bağlantıları beş mısradan oluşan türküler
- g. Bentleri iki, bağlantıları altı mısradan oluşan türküler
- h. Bentleri iki, bağlantıları sekiz mısradan oluşan türküler

3. Bentleri üç mısradan oluşan türküler

- a. Bentleri üç, bağlantıları bir mısradan oluşan türküler
- b. Bentleri üç, bağlantıları iki mısradan oluşan türküler
- c. Bentleri üç, bağlantıları üç mısradan oluşan türküler
- d. Bentleri üç, bağlantıları dört mısradan oluşan türküler
- e. Bentleri üç, bağlantıları beş mısradan oluşan türküler
- f. Bentleri üç, bağlantıları altı mısradan oluşan türküler
- g. Bentleri üç, bağlantıları yedi mısradan oluşan türküler

³⁷ A. YAKICI, age. s.208

h. Bentleri üç, bağlantıları dokuz mısradan oluşan türküler

1. Bentleri üç, bağlantıları on mısradan oluşan türküler

4. Bentleri dört mısradan oluşan türküler

a. Mâni dörtlüklerinden kurulu türküler

b. Bentleri dört, bağlantıları bir mısradan oluşan türküler

c. Bentleri dört, bağlantıları iki mısradan oluşan türküler

d. Bentleri dört, bağlantıları üç mısradan oluşan türküler

e. Bentleri dört, bağlantıları dört mısradan oluşan türküler

f. Bentleri dört, bağlantıları beş mısradan oluşan türküler

g. Bentleri dört, bağlantıları altı mısradan oluşan türküler

h. Bentleri dört, bağlantıları sekiz mısradan oluşan türküler

5. Bentleri beş mısradan oluşan türküler

a. Bentleri beş mısradan oluşan bağlantısız türküler

b. Bentleri beş, bağlantıları iki mısradan oluşan türküler

6. Bentleri altı mısradan oluşan türküler

a. Bentleri altı mısradan oluşan bağlantısız türküler

b. Bentleri altı, bağlantıları üç mısradan oluşan türküler

c. Bentleri altı, bağlantıları dört mısradan oluşan türküler

7. Bentleri yedi mısradan oluşan türküler

8. Bentleri sekiz mısradan oluşan türküler”³⁸

A. YAPILARINA GÖRE TÜRKÜLER

1. Ana metinleri bir mısra olan türküler

a. Bağlantıları dört mısra / mani olan türküler

b. Bağlantıları yedi mısra olan türküler

2. Ana metinleri iki mısra olan türküler

a. Sadece iki mısra olan türküler

³⁸ A. YAKICI, age. s.217-245

- b. Bağlantıları bir mısra olan türküler
- c. Bağlantıları iki mısra olan türküler
- d. Bağlantıları üç mısra olan türküler
- e. Bağlantıları dört mısra olan türküler
- f. Bağlantıları beş mısra olan türküler
- g. Bağlantıları altı mısra olan türküler
- h. Bağlantıları yedi mısra olan türküler
- ı. Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler
- i. Bağlantıları mısra sonlarında ve mısra aralarında olan türküler

3. Ana metinleri üç mısra olan türküler

- a. Sadece üçlüklerden ibaret olan türküler
- b. Bağlantıları bir mısra olan türküler
- c. Bağlantıları iki mısra olan türküler
- d. Bağlantıları üç mısra olan türküler
- e. Bağlantıları dört mısra olan türküler
- f. Bağlantıları beş mısra olan türküler
- g. Bağlantıları altı mısra olan türküler
- h. Bağlantıları yedi veya daha fazla sayıda mısralı olan türküler
- ı. İki bağlantılı türküler
- i. Bağlantıları mısra aralarında olan türküler

4. Ana metinleri dört mısra olan türküler

- a. Sadece dörtlüklerden kurulu türküler
- b. Bağlantıları bir mısra olan türküler
- c. Bağlantıları iki mısra olan türküler
- d. Bağlantıları üç mısra olan türküler
- e. Bağlantıları dört mısra olan türküler
- f. Bağlantıları beş mısra olan türküler

- g. Bağlantıları altı mısra olan türküler
- h. Bağlantıları yedi mısra olan türküler
- ı. Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler
- i. Bağlantıları mısra aralarında olan türküler
- j. İki bağlantılı türküler
- k. Bağlantıları mısra sonlarında olan türküler

5. Karşılıklı Türküler

- a. İki mısralık bentlerden ibaret atma türküler
- b. Üç mısralık bentlerden ibaret atma türküler
- c. Dört mısralık bentlerden ibaret atma türküler
- d. Beş mısralık bentlerden ibaret atma türküler³⁹

Çalışmalarda yapılan biçim özellikleri tasniflerinden yola çıkılarak Barak bölgesinde derlenen türkülerle ilgili biçim tasnifi çalışmamızda şu şekilde yapılmıştır:

Öncelikle türkülerde doldurma söz diye adlandırabileceğimiz aman, of, vay, aman, ulan gibi kelimelerin müzikal anlamda ve heceyi tamamlama adına yapıldığı dikkati çekmiştir. Türküler bu yolla söylenirken hem ezgiyi hem de heceyi tamamlama amacı güdülse de genellikle serbest tarzda yazılan ancak dize sonlarında ahenk bulunan aynı zamanda herhangi bir kaynakta aynen yer almayan toplam otuz altı tane türkü kayıtlara geçirilmiştir.

Barak türküleri genellikle uzun hava formundadır. Derlediğimiz türkülerin tamamı bu yapıdadır. Uzun havalar serbest bir ritmik yapıda söylendiği için icra eden kişiler etkiyi artırmak adına çeşitli glisendolar ve alleterasyonlar yapmaktadır. Zaman içerisinde türküler gerek hece ölçüsü gerek kafiye bakımında bu bireysel icralardan ötürü kayıplara uğramıştır. Genel olarak baktığımızda net olarak bir yapı söylenemese de barak türkülerinde diğer türkülerde olduğu gibi koşma ve mani yapısını hissetmekteyiz. Geçmiş yıllarda yapılan çalışmalarda mısra düzeni, hece ve

³⁹ D. KAYA, age. s.156-190

kafiye yapısı daha belirgin bir şekilde kullanılmıştır. Ancak yıllar içerisinde kulaktan kulağa aktarım sırasında günümüzdeki farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Doğan Kaya'ya göre türkülerin belirli bir şekli yoktur. İki mısralı türküler olabildiği gibi koşma, mani şeklinde veya ana metinlerden oluşturulmuş türkülerde vardır. Türkü yakanlar veya söyleyenler, bildikleri koşma, mani, semai ve destanlardan parçalar alarak, bunları bir ezgi ile söylerler. Bu nedenle şekil bakımından tasnifte zorlanılan türküler ortaya çıkar. Aynı türküde hem dördlük, hem beşlik şekle rastlanabilir. Bunun yanı sıra türkülerde hece sayılarında da eşitsizlikler görülebilir.⁴⁰

Öcal Oğuz, 1993 yılında Milli Folklor dergisinde yayınlanan makalesinde, halk şiirinde hece sayısının, şekil yönünden belirleyici bir unsur olmadığından bahsetmektedir. Çünkü getirilen her kuralın mutlaka bir istisnası bulunmaktadır. Şekil daha çok kafiye ve hacimde aranmalıdır. Oğuz'a göre türler ezgi ve konularına göre belirlenmelidir.⁴¹

Benzer bir durum, Orta Anadolu'da söylenen bozlak türkülerde de görülmektedir. Bozlağın sözlük anlamı, acı acı bağırmak, feryat etmektir. Türkmenler, develerin çıkardığı çığlığa benzer seslere, “bozulmak” veya “bazlamak” derler. Bozlak kelimesinin buradan geldiği düşünülmektedir. Barak bölgesinde yaptığımız çalışmalarda da nadir de olsa bozlak ifadesine rastladık. F. Gülay Mirzaoglu, Çukurova Bozlağı adlı kitabında bu konuya değinmekte, bozlaklarda güftenin asıl dizeleri, genel olarak eşit vezinli bir kıta yapısı oluşturmaya rağmen, değişmeli vezne sahip ezgi yapılarının da bulunduğunu aktarmaktadır. Nakarat dizesinin değişen vezinli yapısı, ezgi yapısını da kendine uydurmaktadır.⁴²

4.2.2. Üretildikleri Döneme Göre (Göçebe, yerleşik)

Toplumların kültürel yapıları, toplumsal yapı ile paralel hareket etmektedir. Sosyal ve kültürel hayattaki değişimler, kültürel yapıdaki değişimlere de neden olmaktadır. Bu değişimin en çok görüldüğü kültürel üretimlerden biriside halk

⁴⁰ D. KAYA, age, s.149

⁴¹ OĞUZ, Öcal, *Halk Şiirinde Tür ve Şekil Meselesi*, Milli Folklor Dergisi, Sayı 19, s.16

⁴² MİRZAOĞLU, F. Gülay(2003), *Çukurova Bozlağı*, Binboğa Yayınevi, Ankara, s. 107

türküleridir. Toplumun ihtiyaçları, ilgi alanları değişirse, türkülerde değişir. Bu değişim sadece sözel yapıda değil müzikal yapıda da kendisini hissettirir.

Baraklar, diğer Türk boyları gibi uzun süre göçebe bir yaşam sürmüşlerdir. Bazen hayvanlarını otlatacakları verimli araziler aramak için, bazen bölgede yaşadıkları anlaşmazlıklar nedeniyle konar göçer bir yaşantı sürdürmüşlerdir. Orta Asya'dan, Horasan'a, oradan Anadolu'ya uzanan ve daha sonra Anadolu'daki İskân, Barak türkülerinde önemli izler bırakmıştır.

Bu göçebe dönemde üretilen eseler konu ve müzikal açıdan farklılıklar göstermektedir. Bu türküleri baktığımızda daha çok göçebe hayata dair konuların türkülerde işlendiğini görmekteyiz. Barak türkülerinin içerisinde başlı başına bir yere sahip olan iskân türkülerini, bu dönemin en güzel örnekleridir. Uzun kervanlarla yolculuk yaparken yakılan türküler, oldukça geniş bir ses aralığına (bir buçuk, iki oktav) sahip olmakla beraber, aynı zamanda tarihi bir kaynak özelliği de göstermektedir. Bu türkülerde gündelik hayattan birçok konuya yer verilse de, daha çok, yaşanan savaşlar, göç sırasında karşılaşılan sıkıntılar ele alınmakta, destansı kahramanlık hikâyeleri konu olarak işlenmiştir. Bu dönem türkülerinde aşk, sevdâ, tabiat güzellikleri gibi konulara pek rastlanmaz.

Toplandı aşiret geldik Colaba
Firuz Beyin yurdu baş bent değil mi
Emroldu beylere de kondu yana
Hacı Alinin yurdu Seylan değil mi.

Hacı Aliden Aşağı Budak düzüldü
Bent sahibi adlariyle yazıldı
Orda Berk Ağanın keyfi bozuldu
Torunların yurdu Şirvan değil mi.

Yer verildi Ulaşının beyine
O da kondu Berk Ağanın sağına
Fırat geldi Akçakala dağına
Bayındırın yurdu Kencan değil mi.

Dedemoğlu haymaların kuruldu
 Döğülsün cengi harbiler çağrılın
 Açılın bayraklar Mehtar vurulsun
 Abdalların yurdu Ören değil mi.

(Osman Karabulut) ⁴³

Türkülerde toplumlar gibi göçebedir. Bu nedenle yüzlerce yıl geçmesine rağmen aynı türküler söyleyip, aynı duyguları hissedebilmekteyiz. Barklarda yerleşik hayata geçtikten sonra da göçebe hayattan kalma türküler söylenmeye devam etmektedir. Ancak bu yerleşik dönemde yakılan türküler, özellikle konu bakımından farklılaşmaya başlamıştır. Yorucu savaşlar ve göçlerden sonra, uzun süre aynı yerde yaşama, tarımla uğraşma gibi etkenler türkülerde de yansımıştır. Artık daha çok aşk, sevdâ, ağıt, kaçakçılık gibi konular türkülerde karşımıza çıkmakta, en belirleyici müzikal unsurlardan birisi olan ses aralığı daralmaktadır.

4.2.3. Konularına Göre

4.2.3.1.Halk Türküleri ile ilgili tasnif çalışmaları

Doğumdan ölüme kadar insan yaşantısını ilgilendiren hemen hemen her olay türkülerde konu olmuştur. Türküler tasnifi ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır.

Ali Rıza Yalın'ın Tasnifi

1. Öğüt Üstüne Türkü
2. Övüt Üstüne Türkü
3. Ağıt Üstüne Türkü
4. Yiğit Üstüne Türkü
5. Yavuk Üstüne Türkü
6. Yağıt Üstüne Türkü

⁴³ F. ARSUNAR, age. s. 158-159

Doğan Kaya'nın Tasnifi⁴⁴

1. Tabiat Türküleri
2. Aşk Türküleri
3. Yiğitlik Türküleri ve Tarihi Olayları Konu Edinen Türküler
4. Tören Türküleri
 - a. Düğün Türküleri
 - aa. Kına Türküleri
 - ab. Baş Övme / Duvak Türküleri
 - ac. Gelin Alma Türküleri
 - aç. Gelin Karşılama Türküleri
 - ad. Güvey Türküleri
 - ae. Halk Oyunlarında Türküler (Halay, Bar, Horon, Zeybek..)
 - b. Ayin-i cem Türküleri
 - c. Sayacı Türküleri
 - ç. Oturak Türküleri
5. Askerlik Türküleri
6. Yiyecekler Üzerine Söylenmiş Türküler
7. Hayvanlar Üzerine Söylenmiş Türküler
8. Olay Türküleri
9. Bitki ve Çiçeklerle İlgili Türküler
10. Satıcı Türküleri
11. Ekin Türküleri
12. Ramazan Davulcusu Türküleri
13. Kişiler Üzerine Söylenmiş Türküler
14. Keder, Dert ve Hastalık Türküleri
15. Gurbet ve Hasret Türküleri
16. Meslek ve İş Türküleri
17. Eşkıya Türküleri
18. Ölüm Türküleri (Ağıtlar)
19. Ninniler ve Çocuk Türküleri
20. Hapishane Türküleri

⁴⁴ D. KAYA, age. s.192-193

- 21. Mizahi Türküler
- 22. Yergi Türküleri
- 23. Öğretici ve Öğüt Verici Türküler

Pertev Naili Boratav'ın Tasnifi⁴⁵

A. Bölümünün Çeşitlemeleri

- 1. Lirik türküleri:
 - a. Ninniler
 - b. Aşk türküleri:
 - c. Gurbet, ayrılık, askerlik, hapishane türküleri
 - d. Ağıtlar
 - e. Çeşitli başkaca duyguluk konular üzerine türküleri
- 2. Taşlama, yergi ve güldürü türküleri
- 3. Anlatı türküleri:
 - a. Efsane konulu türküleri
 - b. Bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküleri
 - c. Tarihlik konuları olan türküler.

B. Bölümünün Çeşitlemeleri

- 4. İş türküleri,
- 5. Tören türküleri:
 - a. Bayram
 - b. Düğün
 - c. Dinlik ve mezheplik törenlere dair türküler
 - ç. Ağıt töreninde söylenen türküler.
- 6. Oyun ve dans türküleri:
 - a. Çocuk oyunlarında söylenenler
 - b. Büyüklerin oyunlarında söylenenler

4.2.3.2. Barak türkülerinin konularına göre tasnifi

Cuma Karataş, Son Göçebe Baraklar adlı kitabında, Barak Türkülerini dönemlere göre ayırdıktan sonra, her dönemi kendi içerisinde tasnif etmiştir. Göçebe

⁴⁵ BORATAV, Pertev Nail (1992), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, Ankara

dönem türkülerini; İskân, Turnalarla ilgili türküler, halk hikâyelerinden alınma türküler, göç ve Karacaoğlan türkülerini şeklinde gruplandırmış, yerleşik dönemi ise sevgi, ağıt, kaçakçı ve mayın türkülerini ifade etmiştir.

Türkü kavramı ile ilgili olarak yapılan bütün tanımlarda, insan yaşamı ile ilgili her olay ve duygunun konu olarak işlendiğinden bahsedilir. Doğal olarak Barak türkülerinde de konu bakımından bu zenginliğe rastlamaktayız. Barak türkülerini konularına göre tasnif yaparken geçmişte yapılan genel ve bölgesel tasniflerden çok farklı bir yapı ortaya çıkmamaktadır. Bu bağlamda Barak türkülerini konularına göre şu şekilde tasnif edebiliriz⁴⁶:

İskân türkülerini⁴⁷

Kahramanlık türkülerini⁴⁸

Aşk, sevdâ türkülerini⁴⁹

Ağıtlar⁵⁰

Kaçakçı türkülerini⁵¹

Tabiat türkülerini⁵²

Ayrılık ve gurbet türkülerini⁵³

Hikâyesi olan türküler⁵⁴

Dinî Türküler

“Kısmetin kalkmazsa eğlenin kalın

Devletin dönmezse çok sefil olun

Her ne bulursan Mevladan bulun

⁴⁶ Derlediğimiz türkülerin tasnifte “Örnek Türkü” sırası belirtilmiştir. Genel tasniflerde bulunan ancak derlediğimiz türküler arasında bulunmayan örnekler için yazılı kaynaklardan istifade edilmiştir.

⁴⁷ Çıktık Horasan’dan Sökün Eyledik, Sayfa 6

⁴⁸ Örnek Türkü 22

⁴⁹ Örnek Türkü 15

⁵⁰ Örnek Türkü 28

⁵¹ Örnek Türkü 30

⁵² Örnek Türkü 7

⁵³ Örnek Türkü 3

⁵⁴ Hikâyesi Olan Türküler, Sayfa 37

Hatırın sayılsa elden ne gelir.”⁵⁵

Karşılıklı Türküler

“Sana derim sana ey Timur Paşa

Askerin sığmıyor dağ il taş

Seni bir nefeste kaçırdı Muş’a

Muş’ta duramadın zor düştün Van’a

Timur Paşa der ki taburun dizdin

Evvel böyle değildin şimdi azdın

Ulubeyt şeyhine imdatçı gezdin

Gözün yaşı sel oldu dört yana”⁵⁶

4.3. Hikâyesi olan Türküler

“Türküler genellikle yaşanan bir olay üzerine yakıldığı için birçok türkünün doğuş öyküsü, türkü yakıcıları, ozanlar, diğer kaynak kişiler, derleyici ve yorumlayıcılar tarafından bilinmekle birlikte, zaman zaman da türkü öncesi anlatılmaktadır. Hatta bu gelenek âşık edebiyatında “hikâyeli türkü söyleme” olarak fasılların icra programı içinde yer almaktadır. Sanatını sazı ile icra eden halk şairlerinin çoğunun dağarcığında en az birer hikâyeli türkü bulundurdıkları söylenebilir.

Bir de “türkölü hikâye” söyleme geleneği vardır ki bunlar “tahkiyeli” oluşları bakımından birbirine benzemekle birlikte farklıdır. “Hikâyeli türkü” de vurgulanan “türkü”dür, “türkölü hikâye” de ise vurgu hikâye üzerine yapılmaktadır.”⁵⁷

Göç türküleri (Göç ve aşiret savaşları ile ilgili hikâyeler)

Yurt değiştirme (Dede Korkut, Cengi Kutlama Havası)

Firuz Bey (Feriz Bey)⁵⁸

⁵⁵ K.M. KORKMAZ, age. s.228

⁵⁶ K.M. KORKMAZ, age. s.227

⁵⁷ A. YAKICI, age. s.118

Osmanlı devleti Türkmen beylerinden vergi istemektedir. Ancak bu vergiler Türkmen beylerine ağır gelmektedir ve vergiyi vermemek için direnmektedirler. Osmanlı feriz Beyden diğer beyleri ikna etmesini söyler. Ancak Türkmen beyleri Feriz beyin bütün çabalarına rağmen vergi vermeye karşı çıkar. Tiryaki beylerinden Murtaza Bey şu dizelerle vergi vermeyeceğini dile getirir.

“Tiryakili oğluyum dünyaya geldim bir daha gelmem

Yaradandan başka kimseyi bilmem

Ölürüm düşmana bir çoban vermem

Al gızıl kanları çöllere saçarım”

“Beylerin olumsuz cevabı Feriz Bey in zoruna gider ve acem ellerine göçe karar verir. Tüm oba beylerine beni seven bana inanan benimle göçe katılsın, benimle gelecek olanlar çadırının önünde ateş yaksın der ve toyu terk eder. 36000 çadırın önünde ateş yakılır. Acem ellerine doğru büyük bir göç başlar. Göç ün arkasında kalan bazı beyler, bu göçün öfke ile başladığının düşünerekten Feriz Beyi fikrinden vazgeçirmek için tanına giderler. Uzaktan beylerin geldiğini gören Feriz bey oğlunu kucağına alarak beyleri karşılar. Beyler gelir gelmez oğlunu Atının üzengisine vurarak ikiye böler. Bunu gören diğer beyler, “Feriz bey eniğini yedi kurda döndü, artın buna yakın olunmaz” derler.

Gelen beylerin içerisinde bulunan Feriz beyin kardeşi, Mıhım Bey bu olay karşısında şu türküyü yakar:

Çığırışı çığırışı yayladan inende

İnin Aydenize bir semah dönün

Ya bre beyden izin geldi koruya konun

Feriz bey aceme getti turnalar

Bizi beyle eden Allah’tan bulsun

İndirsin alları garalar geysin

Ah ağalar beyler efendim

Feriz bey aceme getti turnalar

Aynı türkünün hikâyesini Kürşat Mehmet Kokmaz, Barak Türküleri isimli kitabında şöyle aktarmaktadır.

“Feriz beyin Culap’a yerleştiğini duyan Acem şahı, Beylerinden birisini elçi olarak Feriz Beye gönderir.

Acem elçisi feriz beye methiler söyler ve Acem şahının davetini iletir. Bu davet feriz Beyin hoşuna gider. Diğer beyleri toplayarak bu davete katılma fikrini ortaya koyar. Ancak beyler bu davete karşı çıkar, Biz Türk ve Türkmeniz, Türkleri başka milletlerin hükmü altında yaşayamaz derler. Kendisine karşı gelinmesi Feriz Bey i çok üzer ve “benimle gelmek isteyenler çadırlarının önünde ateş yakınlar ve sabaha kadar hazırlansınlar” diyerek toyu dağıtır. Sabah göçe koyulan Feriz beyin arkasından diğer beyler, öfkesinin geçmesini bekler ve bir müddet sonra Türkmen ağaları ricacı olarak göçün peşinden gider. Feriz bey kendisine doğru gelen beyleri fark edince, karısından küçük çocuğunu ister ve atının üzengisine vurup ikiye ayırarak aradan gelen beylerin önüne atar. Bu manzarayı gören beyler “ artık Feriz Bey eniğini yiğen kurt oldu, Bundan sonra minnet, rica fayda etmez” der ve geri dönerler.”⁵⁹

İlbeylioğlu⁶⁰

Elbeyli aşiretinden olan Ahmet bey ve amcası oğlu arasında husumet vardır. Amcası oğlu Ahmet Beyi asılsız bir sebepten suçsuz yere ihbar eder. Ahmet bey tutuklanarak İstanbul’da zindana hapsedilir. Üç yıl sonra zindanları teftişe çıkan padişah hücrelerden birisinden gelen saz sesi ve yanık türküyü duyunca İlbeylioğlu nu fark eder. Zindandan çıkartır. İlbeylioğlu padişah huzurunda türküler söyler. Ve padişah İlbeylioğlu’ nu serbest bırakır. İstanbul dan Barak ellerine meşakkatli bir yolculuk yapar. Yolda kaçtığını düşünerek kendisini tekrar tutuklar, gerçeği öğrenince serbest bırakırlar. İlbeylioğlu nihayet obasına kavuşur.

⁵⁹ K.M. KORKMAZ, age. s. 55-71

⁶⁰ K5 Şıh ŞAHİN

Hurşit ile Mahamihri⁶¹

Bir bey oğlu olan Hurşit bir gün adamları ile birlikte ava çıkar. Avda gördüğü bir ceylanın peşine düşer. Ceylan kaçarken kendisini oradaki oynak çadırlarından birisinin içine atar. Hurşit çadırın önüne geldiğinde içeriden ceylan la birlikte güzel bir kız çıkar. Hurşit kızı görür görmez âşık olur. Durumu bey babasına anlatır. Bey Mahamihri'yi babasından ister. Ve sözlenirler. Ancak Mahamihri'nin amca oğlu bu evliliğe karşı çıkar. Mahamihri ile kendisinin evlenmesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine Mahamihri'nin babası obasına çadırları söktürür ve orayı terk ederler.

Mahamihri'yi bir süre göremeyen Hurşit, kölesi Arap'ı da yanına alarak av bahanesi ile obanın kurulu olduğu koruluğa gelir. Obanın göç ettiğini gören Hurşit çok üzülür. Yanındaki adamları ile birlikte Mahamihri'nin peşinden gider. Günlerce at sırtında gittikten sonra adamlarının yorulduğunu fark eder ve onları orada bırakarak yolun yek başına devam eder. Birkaç gün daha gittikten sonra artık atıda yorulmuştur. Sevdiğine bir an önce kavuşmak için atını bırakır ve yoluna yayan devam eder. Bir dağın tepesine ulaşır bakar ki çadırlar kurulu orada yaşlı bir kadınla karşılaşır. Kadın Hurşit'e aş verir su verir ağırlar. Gün görmüş ihtiyar bu gencin bir derdi olduğunu hisseder ve sıkıntısını kendisine söylemesini ister. Hurşit yaşadıklarını anlatır. Kadın Mahamihri'nin süt annesidir. Mahamihri'nin düğününün kurulduğunu, amcası oğlu ile evlenmek üzerine olduğunu söyler. Hurşit düğünde Mahamihri'yi kaçıır. Önce atının olduğu yere gelir. Atı hala orada beklemektedir. Sonra adamlarının olduğu yere gelir. Adamları da hala kendini beklemektedir. Ardan çok zaman geçmiştir. Hurşit ve adamları tanınmaz haldedir. Hurşit'in kölesi Arap beyini tanımaz. Güzel kıza göz koyar. Hurşit'i atından indirir ve kellesini vurmaya kalkar. Hurşit şu dizelerle cevap verir:

Kaf dağını kaldırsan gama tay olmaz
Gel bir eylik eyle eylik zay olmaz
Bir ben ölme ilen yoksul bay olmaz
Mevlanın aşkına öldürme beni

⁶¹ F. ARSUNAR, age. s. 265

Ben bir sefil kuştum kondum destine
 Kurban olama rap çorap mestine
 Al kanlı gömleğim götür destine
 Mevlanın aşkına öldürme beni

Ben bir yücedeydim indim bir düze
 Yaşım onbeşteydi yetridin yüze
 Yeni fırsat düştü Arap Seyise
 Mevlanın aşkına öldürme beni

Ben bir sefil kuşum kolu bağıyım
 Aşk oduna ciğerciği dağıyım
 Adım Bey Hurşittir Hünkar Oğluyum
 Mevlanın aşkına Öldürme beni⁶²

Bu son beyiti duyan Arap, Hurşit'i tanır. Ayaklarına kapanır af diler. Hurşit kölesini affeder. Mahamihri'nin kendisine olan sevgisini sınamak ister. Gömleğini kırmızıya boyayıp Arap'a verir. Arap gömleği götürüp genç kıza verir. Hurşit'in öldüğünü düşünen Mahamihri tam hançerini göğsüne saplayıp kendi canına kıyacağı sırada, Hurşit gelir ve muratlarına ereler.

Kerem ile Aslı⁶³

Anadolu'da pek çok yerde anlatılan Kerem ile Aslı'nın hikâyesi barak odalarında da anlatılan büyülü hikâyelerden birdir. Kerem ile Aslı küçük yaşlarda rüyalarında bade içerek birbirlerini görürler. Yıllar sonra bir gün kerem avlanırken Aslı ile karşılaşır. Görürü görmez ikisi de birbirini rüyalarında gördüklerini hatırlarlar. Kerem Aslı'yı babasından istetir. Aslı'nın babası istemese de kızını Kerem'e verir. Ancak düğün yapılmadan bir süre önce kızını ve karısını alarak oradan ayrılır. Bunun üzerine Kerem peşlerinden yola koyulur. Aslı'yı ararken çok acılar çeker. Yol boyunca türküler yakar. Bir ara hastalanır yataklara düşer. Sonunda

⁶² F. ARSUNAR, age. s. 265

⁶³ K6 Murat ŞAHİN

Aslı'nın izini Kayseri'de bulur. Aslı'nın anası dişçilik yapmaktadır. Kerem dişini çektirmek bahanesi ile yanlarına gider. Kerem'i tanımazlar. Aslı'nın annesi Kerem'i Aslı'nın dizine yatırır ve dişini çeker. Kerem Aslı'nın güzelliğinden kendini alıkoyamaz. Çekilen dişinin yanlış olduğunu bahane ederek başka dişlerini de tek tek çektirir. Bir ara cebinden kendisinin Aslı'nın verdiği mendili çıkararak ağzının kanlarının siler. O zaman Aslı dizinde yatanın Kerem olduğunu anlar. Anca durumu fark eden Aslı'nın annesi kocasına anlatır. Aslı'nın babası bu defa kızı ve karısı ile beraber Halep'e kaçar. Kerem tekrar yollara düşer. Aylar sonra Halep'e ulaşır. Bu arada çalması söylemesi Halep kralının kulağına kadar gider. Kerem kralın huzurunda türküsünü söyler, derdini anlatır. Kral bir fermanla Aslı'yı ve ailesini buldurur. Aslı'nın babası mecburu bu evliliğe izin verir. Ancak bir şart koşar. Kerem'den gerdek gecesi Aslı'nın düğmelerini saz ve sözü ile açmasını ister. Kerem gerdek gecesi alır sazı eline başlar türküsünü söylemeye. O söyledikçe Aslı'nın düğmeleri açılır. Sazı bırakınca tekrar kapanır. Kerem sabaha kadar saz çalar türkü söyler. En sonunda kendi ateşinden yanıp kül olur. Aslı çok üzülür, kendi saçlarını kesip Kerem'in küllerini süpürmeye başlar. Süpürürken Aslı'da tutuşur, yanarak O'da kül olur. Kerem ile aslı hayatta kavuşamazlar ama külleri birbirine kavuşur.

Aşık Garip⁶⁴

Varlıklı bir ailenin oğlu olan Aşık Garip babası öldükten sonra tüm servetini çevresinde ki fırsatçılarla harcayarak fakir düşer. Çaresiz kalan Garip anası ve bacasını da alarak bir kervana katılıp yollara düşer. Tiflis'e varır. Orada bir aşık kahvesi görür ve içeri girer. Duvarda asılı bir saz görür. Kendi sazını asacak bir yer bulamayınca getirir sazını bu sazın üzerine asar. Bu saz ünlü bir âşık olan Emir Dede'nin sazı imiş. Aşık Garip yaptığı davranışla Emir Dede'yi kızdırmış. Emir Dede bu çömeze haddini bildireceğim demiş ve iki aşık atışmaya başlarlar. Emir Dede bağlamış. Aşık Garip çözmüş. O günden sonra birçok âşığı mat eden Aşık Garip'in ustalığı dillere destan olmuş.

Şah Mayıl⁶⁵

⁶⁴ K2 Fevzi CANPOLAT

⁶⁵ F. ARSUNAR, age. s.282-295

Zamanın birinde varlık içinde bir şah yaşarmış. Her şeye sahip olan bu şahın tek derdi bir evladının olmayışymış. Hiçbir hekimden çare bulamayan şah bir gün atına atlamış derman aramak için yollara düşmüş. Bir süre gittikten sonra yoluna ak sakallı bir ihtiyar çıkmış. İhtiyar şahı tanımış. Şah, ihtiyar dervişin kendisini tanımasına çok şaşırılmış. Derviş Şaha, padişahım senin bir derdin var söyle dermanını vereyim der. Şah derdini söyler. Derviş elini havaya uzatır, aradan bir elma alıp Şaha verir.

“Al bu elmayı sarayına dön. Elmayı soy, eşit iki parçaya böl, yarısını sen yarısını hanım sultan yesin. Kabuklarınıda tavlandaki kısırağına yedir” der. Ancak dervişin bir şartı vardır. Doğacak çocuğa zamanı geldiğinde kendisi isim verecektir. Padişah elmayı alır ama gözünü dervişe çevirdiğinde ortada kimseyi göremez.

Şah saraya gelir, dervişin dediklerini aynen yapar. Dokuz ay geçip vakit tamam olunca, şahın güzel bir oğlu olur. Aynı anda kısırakta küheylan bir tay doğurur. Kırk gün kırk gece eğlence düzenlenir. Aradan yıllar, ancak derviş ortalarda yoktur. Çocuk büyümüş ancak adı konmamıştır. Vezirler padişahı sıkıştırıp, 14 yaşına gelen çocuğa artık isim verilmesi gerektiği hususunda baskı yaparlar. Bunun üzerine padişah oğluna isim vermek zorunda kalır. Tam isim konacağı sırada kapı açılır, içeri ak sakallı derviş girer. Şah derviş tanırdı, derviş getirin benim emanetimi diye seslendi.

Oğlanı dizine oturtup “senin adın bundan sonra Şahmayıl olsun, nişanlının ada da Abgüneş’tir” dedi. Oradan kalkıp tavladaki tayın yanına geldi, sırtını sıvazlayıp, “senin adın bundan sonra Kemertay’dır” dedi.

Herkese şaşkınlıkla taya bakarken, derviş yine sırta kadem bastı.

Şehzade adı konduktan sonra eğitimini tamamladı, padişahın kendisine verdiği sarayda, emrinde yüz atlı silahşorla günlerini geçirmeye başladı. Bir gün Şahmayıl adamları ile birlikte ava çıktı. Bir pınarın başına varıp, burayı buluşma noktası olarak tayin edip dağıldılar. Şahmayıl bir müddet at sürdükten sonra gördüğü çamın altında dinlenmeye karar verdi. Burada bir adamla karşılatı. Adam Şahmayıl’a “sen bir şah oğlusun, böyle dolu dizgin nere gidersin, yoksa nişanlını mı ararsın?” diye sordu. Şahmayıl adama “sen kimsin benim nişanlım kim” diye sordu. Adam

“nişanlıının adı Abgüneş’tir” dedi. Şahmayıl, Abgüneş adını duyar duymaz kendinden geçti, oracıkta düşüp bayıldı, rüya alemine daldı. Rüyasında Abgüneş’i gördü. Acaba bu güzel bana nasip olacak mı diye aklından geçirdi. Birden kendini tutamayıp ağlamaya başladı ve gözlerini açıp uyandı. Atına atlayıp adamları ile sözleştiği buluşma noktasına gitti. Adamları şaşkınlık la kendisine bakım “beyim sen gideli yedi gün oldu, aradık bir türlü izini bulamadık” dediler. Avı bırakıp saraya döndüler. O günden sonra Şahmayıl’ın gözü bir şey görmez oldu. Abgüneş’i aklından çıkaramayıp yanıp kavrulmaya başladı. Babası emir verdi hekimler toplandı ancak Şahmayıl’ın derdini kimse bilmiyordu. Ne babası ne anası Şahmayıl’ı söyletemedi. Birgün Şahmayıl kimseye haber vermeden atına atlayıp yola koyuldu. Günler geçti bir gece Şahmayıl sevdiğine kavuşmak için duasını edip uykuya daldı. Aniden bir tekme ile uyandı. “Burada ne yatarsın” dedi bir ses. Mayıl “burada yatarım sen ne istersin” dedi. Ses bu defa “yatma kalk yanıma otur” dedi. Mayıl bu defa korkuyla kalktı. Baktı ki etrafında üç adam. Adamlardan birisi Mayıl’a bir tas uzattı. “Evladım biz kırklarız, bu Abgüneş aşkına, al iç” dedi. Mayıl tası alıp suyu bir solukta içti. Birden gözünü açtı baktı ortalıkta kimse yok.

Kalkmak istedi, kalkamadı tekrardan uykuya daldı. Aniden gözünü açtı. Açması ile kendini başka bir yerde buldu. Biraz kendine gelip gözlerini iyice açınca karşısında rüyalarındaki Abgüneş’i gördü.

İkisi beraber atlarına binip Şahmayıl’ın vatanına geldiler. Kırk gün kırk gece düğün dernek oldu, Mayıl ile Abgüneş muratlarına erdi.

Bey Velet⁶⁶

Maraş civarında konaklayan iki Türkmen oymağı olana Reyhanlı ve Emirliler arasında bir anlaşmazlık çıkar. Maraş valisi araya girer ve Reyhanlı Bey i Ali Bey’den küçük oğlunu hükümete teslim etmesini ister. Ali Bey bunun üzerine oymağını bulunduğu yerden alarak Kapıçam civarına götürür. Bu durumu haber alan iskândan sorumlu Yusuf Paşa Kapıçam’a gelerek Ali Bey’den aşirete katılmalarının ister. Ali Bey Reyhanlı oymağı ile birlikte iskâna katılmak istemediğini söyler. Yusuf Paşa da Ali Bey’den Gaziantep ‘in güneyine iskân etmesini ve oğullarını teslim

⁶⁶ K8 Ümit Can İLHAN

etmesini ister. Ali Bey oğlunu teslim etmez istemeden de olsa bu bölgeye göçer ve yerleşir. Ve bey velet türküsünü yakar.

Haco Gelin⁶⁷

Barakta yaşayan Hacer oldukça güzel bir kızdır. Gönlünü kaptırdığı genç düğürcü gönderir. Babası önce vermek istemez ama köyün ileri gelenleri araya girer ve ikna ederler. Ancak amca oğlu da Hacer’le evlenmek istemektedir. Düğün alayı kurulup gelin at üstünde baba evinden yeni evine giderken amcasının oğlu yollarını keserek Hacer’i öldürür. Bunun üzerine Haco gelin türküsü yakılır.

Ezo Gelin⁶⁸

Anadolu’da yaygın evlenme adetlerinden biriside “berdel” dir. Asıl adı Zöhre olan Ezo ile Şitto Hanefi’de bu adete uygun olarak evlendiler. Hanefi’nin halası ile Zöhre’nin abisinin evlenmesi ile berdel gerçekleşmiş oldu. Ancak Hanefi eski yavuklusunu da bir türlü unutamamaktadır. Barak kültürü ile yetişen Hanefi aynı zamanda saz çalıp türküler söylemektedir. Bu Ezo’yu ihmal etmesine neden olur. Ezo ve Hanefi’nin evliliklerinde zaman içerisinde huzursuzluklar başlar ve ayrılırlar. Ezo’nun bu durumunu fırsat bilen birçok talibi çıkar. Sonunda ailesinin ısrarı ile önceden de kendisine ilgisi olan akrabası Memey ile evlenir ve Carablus’un Kozbaş köyünde yaşamaya başlar. Yıllarca Kozbaş’ın yüksek tepelerinden köyü Uruş’u seyrederek özlemini gidermeye çalışır. 1956 yılında vefat ettiğinde mezarı o yüksek tepelerden birine kazılır. Şiddo Hanefi bu kez sazını Ezo için çalmaya başlar. 199 yılında Ezo’nun mezarı doğup büyüdüğü köy olan Uruş’a getirilir.

Kılıçoğlu⁶⁹

Barak beylerinden olan Kılıçoğlu, güçlü kuvvetli varlıklı bir bey imiş. Bir gün yanına oğulları ile birlikte bir adam gelmiş. Durumu iyi olmayan adam Kılıçoğlu’ndan yardım istemiş. Kılıçoğlu altı oğulun her birine bir iş vermiş adamıda kahvecisi yapmış. Kılıçoğlu’nun hanımı bir gün kahveciden kendilerine kahve yapmasını istemiş. Kılıçoğlunun hanımı kahveyi içtikten sonra adama, “Ey kahveci,

⁶⁷ K6 Murat ŞAHİN

⁶⁸ K8 Ümit Can İLHAN

⁶⁹ K6 Murat ŞAHİN

sözümü tutarsan seni bey yaparım, Kılıcoğlunu'da sana kahveci yaparım demiş". Adam Kılıcoğlu'nun karısının kendisine yaptığı teklifi kabul etmiş. Kadın kahvecinin de yardımı ile Kılıcoğlu'nun servetinden çalmaya başlamış. Bir zaman sonra Kılıcoğlu'nun konağının karşısına daha büyük bir konak yaptırmış. Kahveci ve oğullarını da yanına almış. Hem servetini hem ailesini kaybeden Kılıcoğlu perişan olmuş. Başka bir beyin yanında kahveci olarak çalışmaya başlamış. Bir gün Yanında çalıştığı beyin misafirleri gelir. Misafirler arasında Kılıcoğlu'nun eski karısı ve kahvecisi de vardır. Orada Kılıcoğlu'nu gören Karısı Kılıcoğlunu aşağılar, eziyet eder. Bu durun zoruna giden Kılıcoğlu, tüm olanları şikâyet etmek için Ali Osman Paşa'nın sarayına gider. Beylik döneminden eser kalmayan Kılıcoğlu'nu tanımazlar. Saraya almak istemezler. Nihayet paşa kendisini huzuruna kabul eder. Kılıcoğlu orada türküsünü yakar.

Aman Kılıcoğlu'yumda tarikatta yerim var

Halk içinde de arım var namusum var

Aman Şıh Muhammed derler pirim var

Ya bre yalan dünya senden usandım.

Kılıcoğlu her şeyi paşaya anlatır. Kılıcoğlu'nu önceden de tanıyan paşa, yanına asker ve silah verip göndermiş. Kılıcoğlu eski konağının yanına gelmiş. Geldiğini haber alan kahveci oğullarını da alarak kaçmış. Kılıcoğlu eski karısını öldürür ve başını ibret olsun diye bir ağaca asar.

Bu hikâyenin dışında Kılıcoğlu'nun iskânın en ünlü şairlerinden biri olduğu ve usta âşıklarla yaptığı atışmalarının anlatıldığı hikâyelere de rastlamaktayız. Kılıcoğlu Feriz Bey'in aşıklarından birisidir. Onunla Acem e gitmemiz ve şairlikteki ünü bütün bölgeye yayılır. Feriz Bey'in oğlu Mehmet Bey'de iyi bir aşıktır. Bu iki aşığın karşılıklı atışmalarının hikâyeleri de barak odalarında halen anlatılmaktadır.

Mürsel bey⁷⁰

Amik ovasında yaşayan Mürseloğulları, Horasan'dan göçen Türkmenlerin bir boyudur. Osmanlı paşalarından biri ile yaşadıkları sıkıntıdan dolayı, aşiretin ileri

⁷⁰ K7 Hüseyin KAPLI

gelenlerinin hepsi öldürölür. Başları güdünce Mürseloğulları perişan olurlar. Beyleri ile ilgili ağıtlar yakarlar.

Altı arap atlı
Sırtı samur kürklü
Kendi yanında çok gıymatlı
Eski beyler nicoldu

Ali Pařa⁷¹

Barak Türkmenlerinden olan Ali Paşa gözü pek yiğit bir erdir. Bir gün sefer dönüşü arkadaşları ile oturan Ali Paşa'nın yanına seyisi gelir ve sarığında leke olduğunu söyler. Sefer dönüşü atının ayağından sıçrayan çamur Ali Paşa'nın sarığında leke yapmıştır. Paşa önemsemez, tamam der. Seyis bunu birkaç defa tekrar edince Ali Paşa sarığındaki lekeyi kendisi fark etmediğinden seyisin söylediğini yanlış anlar. Bir leke var sözünü “Namusunda leke var” şeklinde algılar. Hemen karısının yanına gider ve oracıkta karısını öldürür. Üstü başı kan içinde tekrar meclise geldiğinde herkes şaşıır. Seyis sarıktaki lekeyi göstererek kendisini yanlış anladığını söyler. Bunun üzerinde paşa seyiside öldürür. Aklını kaybederek yollara düşer.

Latif Bey⁷²

Latif Bey ve Murtaza Bey Barak'ta yaşayan iki obanın başıymış. Ancak aralarında sürekli bir husumet varmış. Sonun birbirleri ile çarpışmışlar. Bu harp sonunda Latif Bey dört oğlu da içinde olarak büyük bir kayıp vermiş. Yenilen Latif bey çadırları toplatıp başka yere göçmüş. Ancak Murtaza Bey peşini bırakmamış. Nereye gitse peşinden gelip ona rahat huzur vermemiş. Murtaza bey bundan çok rahatsız olup en sonunda durumu bölgenin ileri gelenlerinden savcılı beyine anlatmış. Savcılı Bey'i Tayyaroğlu Latif Bey'i himayesine alıp onu koruyacağını söylemiş. Latif Bey'in yerini öğrenen Murtaza Bey atlıları ile gelip Tayyaroğlu'na misafir olmuş. İçkiler içilip sarhoş olununca Tayyaroğlu, Latif Bey'i yanına çağırılmış.

⁷¹ K6 Murat şAHİN

⁷² K.M. KORKMAZ, age. s. 134-139

Kendisine destek olacağını söyleyip böyle bir davranışta bulunması Latif Bey'i üzmüş. Sazını almış başlamış türküye:

“Efendimsin diye geldim yanına
Derdimin üstüne dert verdin bana
Ben kendi derdime derman ararken
Üç iken derdim dört verdin bana”

Sonra da çadırlarını toplayıp oradan ayrılmış, Yılgınlı dere civarına yerleşmiş. Murtaza orada da üzerine yürümüş. Latif Bey bu savaşta da yenilmiş, adamları dağılmış rivayete göre kendisi de çöle doğru gitmiştir.

Topal Abdo⁷³

Suriye sınırına komşu olan Barakların bir bölümü, cumhuriyetin ilk yıllarında bölgede kaçakçılık yapmışlardır. At ve katırlarla Suriye'den getirmiş oldukları kaçak eşyaları pazarlayarak geçimlerini sağlıyorlardı. Ancak bazen sınır hattında görevli askerlerle silahlı çatışmalara giriyorlardı. Bu kaçakçıların önde gelenlerinden birisi olan Abdo askerlerle girdiği bir çatışmada vurularak ölür. Bunun üzerine kimin yaktığı bilinmeyen Topal Abdo türküsü kulaktan kulağa yayılmaya başlar.

Bilal Bey⁷⁴

Bilal Bey, Elbeyli aşiretinin reisidir. Türkmenler ile Elbeyliler birbirlerini pek sevmezlermiş. Kurtuluş savaşı sırasında, Türkmenlerin Reisi Nuveyran Oğuz, Bilal Beyin Fransızlarla işbirliği yaptığını öne sürerek askerler le birlikte Bilal Beyin köyünü basar, Bilal Bey'i, kardeşi Kasım ve on iki adamını öldürürler. Kim yaktı bilinmez bu olaydan günümüze hala Bilal Bey türküsü söylenmeye devam eder.⁷⁵

⁷³ K7 Hüseyin KAPLI

⁷⁴ K8 Ümit Can İLHAN

⁷⁵ K.M. KORKMAZ, age. s. 153

Karacaoğlan⁷⁶

Anadolu'nun birçok yerinde karşımıza çıkan Karacaoğlan figürü Barakta'da karşımıza çıkmaktadır. “Karacaoğlan, Hasan adında bir adamın oğludur. Küçük yaşlarda saz çalığ türkü söylemeye başlar. 14 yaşında Hacce adında bir kızı sever. Hacce ile gizli gizli buluşurlar. Birgün tarlada çalışırken yoldan geçen Hacce'yi görür. Sazını alır başlar türküsünü söylemeye.

Evvel bahar yaz ayları dolanda
Gül açılan çiçeklerden ziyade
Evveli çok sevdimde Telli Haccem
Şimdi güzel sevdim senden ziyade

Hacce türküyü duyunca Karacaoğlan'ın kendisinden başka birini sevdiğini düşünür ve geri döner. Karacaoğlan bir türkü daha söyler.

Her sabah her sabah kız sen salınma
Yanmıyan yürekten küsüp darılma
Boş dedim alemleri gezip yorulma
Seni seven olmaz benden ziyade.

Bu sözleri duyan Hacce koşarak O'na doğru yaklaşırken Karacaoğlan bir türkü daha söyler.

Karacaoğlan der ki gezdim yoruldum
Evvel bulanıktım şimdi duruldum
Senden evvel çok güzele sarıldım.
Senin muhabbetin candan ziyade.”⁷⁷

Karacaoğlan'ın buna benzer aşk konulu birçok şiiri vardır. Gezgini bir aşık olana Karacaoğlan'ın güzellerle yaşadığı bir çok hikâye ve türküleri barak meclislerinde yıllardır anlatılıp söylenmektedir.

⁷⁶ K2 Fevzi CANPOLAT

⁷⁷ K.M. KORKMAZ, age. s. 213-214 (Bu Hikâye yazar Kürşat KORKMAZ tarafından Mehmet Kılıçoğlu'ndan derlenmiştir.)

Badeli Nahsen⁷⁸

Nahsen bölgenin ünlü kaçakçılarından biridir. Aslında önceleri toprak sahibi, hali vakti yerinde biriymiş. İşeri kötü gidince sınırda kaçakçılığa başlamış. Bu arada Nahsen bölgedeki zalim beylere karşıda tavır takınmış. Bu yüzden de halkın gönlünü kazanmış. Günün birinde Nahsen'i pusuya düşürürler, mahkemeye çıkarmadan oracıkta canını alırlar.

4.4. Barak Türkü İcracıları

4.4.1. Barak Halk Şairleri

Barak türkülerine baktığımızda bazı isimler karşımıza çıkmaktadır. Ancak özellikle göçebe dönem türkülerinde, bu isimlerin türküyü yakan kişiye mi, icra eden kişiye mi ait olduğu konusunda çelişkiler vardır. Barak türkülerinde karşımıza çıkan bazı isimler şunlardır:

Dedemoğlu
Taşdemir
Kul Hüseyin
Mehmet Bey
Daşbaşoğlu
Kul Haydar
Kul Sadin
Mükim Bey
İzanlı Hatice
Beyoğlu
İlbeylioğlu (Elbeylioğlu)
Kılınçoğlu
Miskin Ali
Kul Mustafa
Hacı Bey

⁷⁸ K6 Murat ŞAHİN

Abdullah
Aşık Behlül
Kul Aziz
Derdiçok
Aşık Bahri

Bu isimlerin yanı sıra Anadolu’da birçok yerde karşımıza çıkan, Pir sultan Abdal, Şah Hatayi, Aşk Garip, Aşık Kerem, Köroğlu, Karacaoğlu gibi ozanların da türkülerinin Baraklar arasında, kendi ağız ve tavır anlayışı içerisinde çalınıp söylendiğini görmekteyiz.

Bunların yanı sıra Ferruh Arsunar, Gaziantep Folkloru isimli kitabında, İlbeyli ve Barak Aşiretleri arasında, Orta Asya’da ki büyük göçe ait hikâyelerin anlatıldığı ve Dede Korkut a ait şiirlerin okunduğundan bahsetmektedir.⁷⁹

4.4.2. Günümüz icracıları

Türküler sözlü geleneğimizin en güzel örnekleridir. Şüphesiz türkülerin yazılı kaynaklarda yer almaya başlaması günümüze kadar ulaşmasında önemli bir etkidir. Ancak türküler varlıklarını sözlü aktarımla devam ettirmektedirler. Söylenmeyen bir türkü yazılı kaynaklarda sadece bir şiir olarak kalır. Bu nedenle ozanlarımızın ve icracılarının türkülerin günümüze taşınmasında katkıları çok büyüktür. Tezimizin bu kısmında yakın dönem ve günümüz icracılarından bahsetmeyi uygun gördük.

Bayındırlı Gazi⁸⁰

Gazi Bayındırlı 1943 yılında Gaziantep’in Nizip ilçesine bağlı Bayındır köyünde doğmuştur. Yedi kardeşin en büyüğüdür. Saz çalma ve söyleme merakı küçük yaşlarda başlamış, Aşık Mahgül ve Battal Cemal’den feyz almıştır. Askere gidene kadar bu ustaların yanında saz çalmış onları dinleyip tecrübe kazanmıştır. Askerlik dönüşünden itibaren, köy odalarında bu geleneğe hizmet etmeye başlamıştır.

Torumahmutlu Hacı Fevzi⁸¹

Fevzi Canpolat, 1939 yılında Gaziantep’in Nizip ilçesine bağlı Dutlu köyünde doğmuştur. Asıl mesleği çiftçiliktir. Askerliği sırasında, karısı hastalanmış

⁷⁹ F. ARSUNAR, Ferruh, *age*. s.1.

⁸⁰ K1 Gazi BAYINDIRLI

⁸¹ K2 Fevzi CANPOLAT

ve vefat etmiştir. Bu olaydan çok etkilenen Fevzi Canpolat dertli barak türkülerini söylemeye başlamıştır. Zaten çocukluğu Barak odalarında geçen Canpolat halen türkülerini söylemekte, barak kültürüne hizmet etmektedir.

Şerif Akbağ⁸²

1927 yılında Gaziantep'in Oğuzeli ilçesinde doğmuştur. Okula hiç gitmeyen Şerif Akbağ, uzun yıllar bekçilik yapmıştır. Bu nedenle yörede Bekçi Şerif olarak anılır. 9 adet plağı olan Şerif Akbağ TRT İstanbul ve Ankara radyolarında bant kayıtlarına katılmıştır. 1989 yılında Gaziantep'te vefat etmiştir.

Aşık Mahgöl⁸³

Barak Türkü ve hikâyelerinin en önemli isimlerindendir. 1919 yılında Gaziantep'in Nizip ilçesi, Büyükşemik köyünde doğmuştur. Asıl adı Mehmet Kılıçoğlu'dur. Hiç okula gitmeyen Aşık Mahgöl, okuma yazmayı askerde öğrenmiştir. Ustası Babası Muhammed Hanifi'dir. Türkü icrasının yanı sıra türkülü hikâyeler konusunda da oldukça usta olan Mahgöl 2004 yılında Nizip'te vefat etmiştir.

Aslan Sazcı⁸⁴

1936 yılında Kilis'te doğmuştur. Okuma yazmayı askerde öğrenmiştir. Yörede abdal veya aşiret olarak isimlendirilen, müzikle uğraşan bir aile içerisinde büyümüştür. Babasının yanında yetişmiştir. Bağlama ve cümbüş çalan Aslan Sazcı'nın çocukları da kendisi gibi müzisyenlik yapmaktadır. 1994 yılında Gaziantep'te vefat etmiştir.

Ökkeş Dehmanoğlu⁸⁵

1920 yılında Gaziantep'in çimenli köyünde doğmuştur. Okula hiç gitmemiştir. 1970 li yıllarda Gaziantep Radyosunda mahalli sanatçı olarak görev yapmıştır. Ankara radyosunda programlara da katılan Ökkeş Dehmanoğlu'nun 6

⁸² EKİCİ, Savaş (2013), *Gaziantep ve Barak Müzik Kültürü*, Logos Matbaacılık, Gaziantep, s.121

⁸³ ERSOY, Ruhi (2009), *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi*, Akçağ, Ankara, s.70

⁸⁴ Aslan Sazcı ile ilgili bilgiler, oğlu Nazım Sazcı'dan alınmıştır.

⁸⁵ S. EKİCİ, age. s.152

plağı bulunmaktadır. TRT repertuarında kendisinden derlenen türküler yer almaktadır. 2008 yılında Gaziantep'te vefat etmiştir.

Hanifi Açıkgöz (Şıddo Hanifi)⁸⁶

Ezo Gelin ile olan evliliği ve Ezo Gelin Türküsü ile bilinen Şıddo Hanifi, 1899 yılında, Gaziantep'in Oğuzeli ilçesi, Uruş köyünde doğmuştur. Herhangi bir eğitimi yoktur. Türkü çalıp söylemeyi Barak odalarında öğrenmiştir. Saz ve söz yönünden oldukça güçlü bir icracıdır. İstanbul Radyosunda program ve kayıtlar yapmıştır. 1988 yılında Uruş köyünde vefat etmiştir.

Halit Araboğlu⁸⁷

Aslen Türkmen abdallarından olan Halit Arapoğlu 1943 yılında Kudüs'de doğmuştur. Müzisyen bir aileden gelmektedir. Gaziantep, Adana, Tarsus, Kırıkhan, Hatay ve Ankara'da yaşamıştır. Okula gitmemiş fakat daha sonra kendi kendine okuma yazma öğrenmiştir. Çukurova radyosunda programlara katılan Halit Arapoğlu 150-200 civarında plak ve kaset çalışması yapmıştır. Barak türkülerinin yurt genelinde bilinen en önemli isimlerinden birisidir. Ancak ağız ve üslup yönünde Gaziantep Barak icracılarından ayrılır. Barak türkülerini daha çok Çukurova ağız olarak bilinen bir üslupla okumuştur. 1998 yılında Adana'da vefat etmiştir.

Fayat Alagöz⁸⁸

1954 yılında Gaziantep'in Kargamış ilçesi, Alagöz köyünde doğmuştur. Barak odalarında yetişmiş, birçok türküyü babasından öğrenmiştir. Uzun süre düğünlerde müzisyenlik yapmıştır. 3 plak, 19 kaset çalışması bulunmaktadır.

Asım Kuzuluk⁸⁹

1954 yılında Antakya'nın Kisecik köyünde doğmuştur. Öğretmen okul mezunudur. Uzun yıllar öğretmenlik yapan Asım Kuzuluk, Amik ve Çukurova

⁸⁶ K 6, Murat Şahin

⁸⁷ ACAR, Duran (2004), *Adanalı Mahalli Sanatçı Halit Arapoğlu'nun Hayatı ve Müzik İcrası, Gaziantep Üniversitesi, TMDK Lisans Tezi, 2004*

⁸⁸ S. EKİCİ, age. s.162

⁸⁹ Asım Kuzuluk ile şahsen yapılan görüşmede bu bilgiler alınmıştır.

bölgesinde farklı ağız ve üslupla icra edilen Barak Türkülerinin en önemli temsilcilerindendir. 2 adet albümü bulunan, birçok televizyon ve radyo programına katılan Asım Kuzuluk halen Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk halk Müziği Korosunda Ses Sanatçısı olarak görev yapmaktadır.

Kadir Aslan⁹⁰

1956 yılında Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde doğmuştur. İlkokul mezunu olan Kadir Aslan yirmili yaşlarda Gaziantep'e yerleşmiştir. Zaten müzikle uğraşan Aslan, Barak odalarındaki toplantılara katılmış ve Barak türküleri yönünden burada kendini geliştirmiştir. Birçok televizyon ve radyo programlarına katılan Kadir Aslan'ın 1 adet albümü bulunmaktadır.

Ümit Can İlhan⁹¹

1958 yılında Gaziantep'in Kargamış ilçesine bağlı, Kıvırcık köyünde doğmuştur. Liseyi yarım bırakmıştır. Küçük yaşlarda Barak odalarındaki toplantılara katılıp, Barak türkü ve hikâyelerini, bağlama çalmayı öğrenmiştir. 4 albüm çalışması yapan, birçok yerel televizyon ve radyo programlarına katılan Ümit can İlhan aynı zamanda "Aşık Mahkumî" mahlası ile şiirler yazmaktadır.

Fevzi Çoban⁹²

1960 yılında Gaziantep'in Oğuzeli ilçesi, Doğanpınar köyünde doğmuştur. Lise mezunudur. Türkülerini küçük yaşlarda itibaren katıldığı Barak odalarından öğrenmiştir. Bir dönem Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü Türk Halk Müziği Korosunda Ses Sanatçısı olarak görev yapan Fevzi Çoban, çeşitli radyo ve televizyon programlarına katılmıştır. 12 adet albüm çalışması yapmıştır.

Cahit İzci⁹³

1972 yılında Gaziantep'in Nizip ilçesinde doğmuştur. Ortaokul mezunudur. Barak kültürü içerisinde yetişmiştir. Birçok albüm çalışması yapmıştır. Birçok

⁹⁰ Kadir Aslan ile şahsen yapılan görüşmede bu bilgiler alınmıştır.

⁹¹ Ümit can İlhan ile şahsen yapılan görüşmede bu bilgiler alınmıştır.

⁹² Fevzi Çoban ile şahsen yapılan görüşmede bu bilgiler alınmıştır.

⁹³ S. EKİCİ, age. s. 161

televizyon ve radyo programına katılan Cahit İzci oldukça geniş ve güçlü bir ses aralığına sahiptir.

Mehmet Demir⁹⁴

1972 yılında, Gaziantep'in Kargamış ilçesi, Germiş köyünde doğmuştur. Barak müziğine olan ilgisi çocuk yaşlarda köy odalarında başlamıştır. Halen Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk halk Müziği Korosunda Ses Sanatçısı olarak görev yapmaktadır. Gaziantep Barak Türkülerinin, ulusal boyutta en önemli temsilcilerindendir. 3 adet solo albümü bulunan Mehmet Demir, televizyon ve radyo programlarının yanı sıra birçok belgesel çalışmalarında da görev almıştır.

4.4.3. Abdallar

Şüphesiz bölgedeki müzik kültürünün devamlılığını sağlayan en önemli kişilerin başında Abdallar gelmektedir. Doğdukları andan itibaren bu kültürün içerisinde yetişen Abdallar barak havalarını iyi bili ve iyi icra ederler. Fakat maalesef yakın tarihe kadar kendilerine toplum içerisinde fazla itibar edilmeyen bu usta müzisyenlerden bazıları şunlardır:

Müzisyen	Doğum Yeri/Tarihi	Eğitim Durumu	Meslek
Tevfik Karalar	Gaziantep 1974	İlkokul terk	Müzisyen
Ramazan Karalar	Gaziantep 1976	İlkokul terk	Müzisyen
Reşit Bulut	Gaziantep 1973	Ortaokul	Müzisyen
Battal Sazcı	Kilis 1974	Okula gitmemiş	Müzisyen
Hacı Çiçek	Doğanşehir/ Malatya 1952	İlkokul	Müzisyen
Hacı sazıcı	Kilis 1969	Okula gitmemiş	Müzisyen
Nazım Sazcı	Kilis 1972	Okula gitmemiş	Müzisyen
Hacı Bulur	Oğuzeli 1967	İlkokul	Müzisyen
Hasan Gezer	Gaziantep 1961	Okula gitmemiş	Müzisyen
Abdo Bulut	Gaziantep 1956	Okula gitmemiş	Müzisyen
Cuma Ali Gezer	Gaziantep 1961	Okula gitmemiş	Müzisyen
Kiya Memik	Gaziantep 1955	Okula gitmemiş	Müzisyen

⁹⁴ Mehmet Demir ile şahsen yapılan görüşmede bu bilgiler alınmıştır.

4.5. Barak Türkülerinden Örnekler

1. VEYSEL KARANI⁹⁵

Ya gidipte Veysel Karaya
 Ya gene gurban şu Veysel Karaya
 Gel dostum gene Veysel Karaya
 Aman hele ala göz üstünde de bugün gaşa bak durnam
 Ah çok ömür meşede de hele bugün alıcı sese
 Gel hele gel dostumda bir alıcı sese, alıcı sesine
 Ya bre hele şu şahan dedikleri guşa bak durnam oy oy oy oy
 Çok olur meşede alıcı serçe
 Oy nedem alıcı serçe
 şahan dedikleri guşa bak durnam, guşa bak durnam

 Ya yumurtalarınızda hele durnam gavlanır
 Ya gavrur gavrulur tavada
 Durnam gavrulur tavada
 Ya bir zamanda hele sizde semah tutun havada
 Ah yavrularda gene bugün sizi bekler yuvada oy yuvada
 Ya bre hele bnu son güz ayında da gışa bak durnam
 Yavrularda hele sizi bekler yuvada oy yuvada

 Ya Aydeniz gölünün de gene bugün suyu durulmaz
 Ah Aydeniz gölünün de suyu durulmaz, suyu durulmaz
 Hele gelin suyu durulmaz
 Amanın hele sizi görende
 Hele bugün gelir yardım vurulmuş gel hele, gel hele
 Ah söğütlerinde hele beyle meclisi kurulmuş
 Ya bre hele girin arahiya coşa bak durnam oy oy
 Coşa bak durnam oy oy

⁹⁵ K 1, Gazi Bayındırlı

Söğütlerinde hele beyle meclisi kurulmuş
 Oy nedem gurulmuş
 Ya bre hele girin arahıya coşa bak durnam oy oy
 Coşa bak durnam oy oy

1. DURNA⁹⁶

Ya mihım beyimde derki gelin bizim ele⁹⁷
 Durnam sizde gelin bizim ele
 Aman yayladan geçerkende hele sizde çökün çöle durnam
 Hele çökün çöle
 Ah gorkarım durnam düşersiniz sizde benim gibi dilden dile
 Gene hele dilden dile

Ya bre hele düz ovası varda muşa bak durnam
 Guşa bak durnam
 Düz ovası güzelde muşa bak durnam...
 Amanın hele gönül sende ne gezersin çok yücelerde,
 Amanın hele gönül ne gezersinde gönül sende bugün gurban çok yücelerde
 Eniver aşağıda dolaşalım gezelim gidelim
 Amanın hele buranın güzelleri de gönül eylemez gönül eylemez
 Gözeli çok olan yere gidelim
 Ah gidelim, nere gidelim.
 Amanın hele her zaman tersinede dostlar gene zalımın işi
 Amanın her zaman tersinede gene bugün zalımın işi
 Durmadan akıyırda nedem ben gözümün yaşı gözümün yaşı
 Oy bu ellerde gadır gıymat bilmez her gişi
 Gadır gıymat bilen yere gidelim

⁹⁶ K 1, Gazi Bayındırlı

⁹⁷ Kaynak kişi türküye başlamadan bu bilgileri vermiştir. “Mihım Bey, Veysel Karani’yi görmek için yola düşer. Gider ama Veysel Karani Mekke’ye gitmiştir. Yolda giderken turnaları görür ve söylemeye başlar. (Turnaların semah tutması, sıralı uçmaları anlamındadır.)”

Amanın bırakın hele sahanıda yavrulasın
 Amanın bırakın hele sahanıda gene gurban gene bugün yavrulasın
 Olanca yerinde hele toplanışın yamıma gelsin
 Benim yanıma gelsin aman
 Şu gurbet ellerde ellerde
 Hele bogün yadeller galsın, kötüler galsın
 Emiride yılgın eden yere gidelim
 Ah nedelim, nere gidelim.

Asman hele Garacoğlan derkide hele ben osandım gonup göçmeden
 Hele ben osandımda gönül gurban ben gonup göçmeden
 Gözeller usanmazmış yiyip içmeden, içmeden
 Amanın hele bende şu zalım muhannedin köprüsünden geçmeden
 Bırakın benide coşkun sele gideyim oy oy ⁹⁸

2. GÖKYÜZÜNDE KATAR OLMUŞ TURNALAR⁹⁹

Gökyüzünde katar olmuş turnalar¹⁰⁰
 İhsan eyle şu halıma bak benim
 Şahan pençe vurmuş tüyüm savrulur
 Bir ok deydi berk bana

Getsem gurbet ele geri dönülmez
 Kim ölüp kim kaldığı bilinmez
 Ölsem gurbet elde gözüm yumulmaz
 Amanın bir ağlayanım yok benim

3. BARAK DERTLİSİ (Hicazi)¹⁰¹

Aman kimlere ken eyledinde sevdiğim
 Salınmaz ataşlarıda saldın bogün benim özüme
 Ben nasıl edim özüme amanın amman aman aman

⁹⁸ Karacaoğlan şiirleri bölgede yoğun olarak kullanılmaktadır.

⁹⁹ K 2 Fevzi Canpolat

¹⁰⁰ Kaynak kişi Türkiye başlamadan önce, bu türkünün Erzurum'da Hastanede yatan bir asker tarafından, gökte uçan turna kuşlarının görünce söylendiğinden bahsetmiştir.

¹⁰¹ K 1, Gazi Bayındırlı

Bir gün, bir gün olurda gene sende gelirsin benim sözüme
 Gene sende o zaman dersin ki
 Ben ettiğim bilemedim aman yar

Aman aman aman aman aman
 Dağlar aman aman aman aman yüce dağlar
 Zülfü başında bir gelin ağlar
 Ben nasıl edim yar yar
 Su testisi elinde
 Suyu gider ben nedem suya gider
 Sudan dönmeye gene bir ince çığır yolu var
 Anam gene bir yolu var

İnce guşak bağlamıyada bir ince beli var aman aman
 Sen gelin olursanda senden başka senin kimin var söyle banada
 Bende belkim deli gönül ondan neyerim
 Aman aman aman aman aman yüce dağlar aman
 Zülfü başında bir gelin ağlar, yar hasret yar

4. ŞARPASINDAN SİLER GÖZÜNÜ¹⁰²

Hele aman şarpasından ben nedem siler gözünü
 Aman ne zalımsında nedim nedim hele yaktın benim özümü, benim yavrum
 özümü
 Hele sen gelin oldun da yetmiyesice hele yolda koydun gözümü gözümü
 Hele çekerim ahınıda nedim bende ölene kadar, aman ölene kadar
 Hele nenneyle, nenneyle
 Hele adam sevdiği dostuna da eder mi böyle, aman eder mi böyle

Hele açma pencereni de ya ben nedem
 Hele deymesin yeller benim yavrum deymesin yeller
 Amanın seni sevdiğimide nedim nedim hele bugün duymasın eller amanın

¹⁰² K 4 Abdurrahman Açıkgöz

Hele bende senden başkasına da nedim nedim gönül verirsem
 Amanın haraba galasıcada Barak ta da nedim hele bana ne derler ne derler
 Hele çekerim ahında nedim bende ölene kadar, aman ölene kadar
 Hele nenneyle, nenneyle
 Hele adam sevdiği dostuna da eder mi böyle, aman eder mi böyle

5. BİTMEZ OLDU BURALARIN ÇAYIR ÇİMENİ¹⁰³

Aman bitmez bitmez oldu da ya ben nedim nedim
 Hele buraların çayır çimeni benim yavrum çimeni
 Hele yok imiş de nedim nedim nedim güzellerin dini imanı, aman aman dini
 imanı
 Hele bütün devlet kuşları da nedim nedim nedim nedim
 Hele zengine gonar, benim yavrum zengine gonar, zengine gonar
 Hele benim gibi fakirlere de nedim nedim bugün gar mı yağar aman amanın
 gar mı yağar
 Hele dargın mıydın, hele küskün müydün
 Ah bana mı ken etti de nedim nedim geydin karalar karalar, aman ammna
 geydin karaları

6. BARAK ÖVME ¹⁰⁴

Amanın hele iskân kömesinden de hele bugün ayrılmışlar baş
 Amanın hele iskân kömesinden de vay babe gurban gene bogün bogün
 ayrılmışlar baş
 Ne(y) ne safalı da gene bogün yeri vardır barağın barağın
 Amanın hele seyreyledim
 Hele bende seyreyledim de gene bugün bahşasını bağını bağını
 Hele ilban ilban ilban dagene bogün gülü gülü vardır barağın
 Ah nedem ilban ilban gülü vardır barağın...

¹⁰³ K 4 Abdurrahman Açıkgöz

¹⁰⁴ K 1, Gazi Bayındırlı

Aman hele odaları varda sohbetleri sazlıdır
 Amanın hele odaları varda hele bizim barağın barağın
 Hele bogün sohbetlidir sazlıdır
 Hele suları, suları varda gene bogün ördeklidir, gazlıdır, gazlıdır
 Her, her köşesinde gene bogün bir aslan vardır vardır
 Yad eylenir ya beylenir eli vardır bizim barağın barağın
 Amanın hele üçü beşide gene bogün bir araya derilir
 Amanın hele üçü beşide vay canım gurban gene bogün bir araya derilir
 Al softa üstüne gene bogün hele türlü taam serilir serilir
 Hele bey, bey dağıtırdı gene bogün ziyafet verir, ziyafet verir
 Gayet gayet hizmet ehlide ari vardır barağın, bizim barağın
 Ah nedem gayat hizmet ehilleri vardır barağın

Amanın hele bey bayındır derki de
 Hele dostlar gene bende buldum yurdumu
 Amanın bayındır derkide
 Gene hele bende buldum yurdumu
 Her olur olmaza da gene bugün bende açmam derdimi söylemem derdimi
 Bıraa bırakırsam da hele bende bugün aslanımı gurdumu gurdumu
 (çocuklarımı, aşiretimi)
 Çok uzaklara, çok uzaklara gider namı barağın, adı barağın barağın

7. İSTEMEM BU YALAN DÜNYANIN ZİNETİ¹⁰⁵

Amanın hele istememde dostlar gene bende bu yalan dünyanın zinneti
 Hele istememde dostlar cane gurban gene bende bu fani dünyanın zinneti
 Ah iman sonu ölüm olduktan sonra, ölüm olduktan sonra
 Amanın hele istemem bende o yarın bahşesinde
 Bogün bülbüller şakıp ötmesin aman
 Ah nedem nedem benim gonca gülüm solduktan sonra amman
 Ah aman solduktan sonra

¹⁰⁵ K 1, Gazi Bayındırlı

Amanın hele benim, benim yarım da hele şöyle bakın gelişinden bellidir
 Hele benim dostum da hele şöyle bakın gelişinden bellidir
 Ağ elleride hele bugün deste deste güllüdür nedim güllüdür
 Amanın hele irbişim guşak bağlamışta cane gurban ince bellidir
 Hele neyleyim neyleyim ben sevip eller aldıktan sonra amman
 Ah aman aman eller aldıktan sonra

Amanın hele bende ömrümde sevmezdim de dostlar gader ile zalımı
 Hele ömrümde sevmezdimde cane gurban bende gader ile zalımı
 Düşme düşenlerinde heç kimse sormaz halını halını
 Yaşadığın müddetçede hele sende unutmayasın ölümü o zalım ölümü ölümü
 Sonra çare bulamazsın Azrail baş ucuna geldikten sonra aman

8. BUGÜN BENİM KARA GÜNÜMDÜR¹⁰⁶

Bu günler Hasan gardaş benim gara günümdür
 Ben nasıl edim gara günümdür
 İçerimde yanar yar tütünüdür yar tütünüdür
 Arefe akşamı ellerde bayram günüdür
 Gidem yâre kesilen gurban ben olaydım
 O yar beni keserken bende hüsnü cemalin göreydim yar yar yar

Ben bugün rüyamda hele gene rüyamda bir yar gördüm
 Hele o yar hem okur hem de yazar
 Hak kalamını kimler bozar
 Ayne almış perçem düzler zülüflerini darayı darayı
 Ben nasıl edim darayı darayı
 Sefil Emrah ben nasıl edim darayı darayı
 Bu gün ayne almış zülüflerini darayı darayı

Uzun yollar yakın olsaydı mevlam
 Uzun yollar yakın olsaydı

¹⁰⁶ K 2, Fevzi Canpolat

Rüyamda gördüğüm dost benim hakım olsaydı neyleyim neyleyim amanın
amanın

Bu dünyada dostum lokman hekim osaydı
Belki sarardı yaralarımı yar diye yardıye
Salında Sefil Emrah bende senin usul boylarını göreyim
Usul boylarına da bende hayran olayım vel vel vel vel vel
Dinleyin a dostlarım gardaşlarım dinleyin
Tarif edeyim bir insanoğlu olarak bende kendimi
Adem aleyhi selamdan gelmeyim, ben içmem şarap
Şarap insanı eder harap
Ak toprak kendi çorak
Geyinde boyun göreyim bende
Oy anam gene senin de boyuna usul boyuna gurban olayım
Sefil Emrah gene usul boylarına da bende hayran olayım

9. YUMUŞAK HAVA ¹⁰⁷

Amanın hele ötme turunc ötmede eşin var senin
Hele ötme turunç ötmede nedem gene bugün eşin var senin
Şahan seni
Amanın hele bende vardım gettimde hele bir dost göçmüş yurdundan
yurdundan
Hele mesken gurup eylenecek yerdeyim
Ah nedem bugün yerdeyim
Amanın hele düğmeler diktireyim de hele senin göğsüne uysa
Çevre yanında nedem ah nedim mor sümbüllü bağ ise
Aman güzel seni görünce ben bi çarada yok ise
Hele benim işi bundan sonra zor değil
Ah aman guzum zor değil

Amanın hele güzel senin de ak saraylı yurdun var
Aman nedem senin de gene bugün ak saraylı yurdun var

¹⁰⁷ K 1, Gazi Bayındırlı

Yurdun var ordun var ordun var
Ben bilirimde gene senin de bugün türlü türlü derdin var
Hoşa hoşa salında karşıdaki toy değil

Amanın hele Garacoğlan derki de hele dostlar terk edelim böyle yurtları
Gelin gonaşalım da başa gelen dertleri
Sevmez olaydım hele bende bugün senin gibi sertleri
Ah neydeyimde akıl başa yar değil¹⁰⁸

10. GARİP¹⁰⁹

Garip senin bu sözlerinde garip aman aman hele Hakka yaramaz
Amanın er sözünde durmayanda adam olamaz
Gözünün sevdiğim garip de hele gal bizim ellerde

Yar yar geldiğim zaman hoca gene bahar mıdı yaz mıdı gülüm nenni nenni
Aklım başımda değil hocam gene bahar mıdı yaz mı dı
İlk söhürde ötüşenlerde ben nedem anam gene ördekmide gazmıdı bilmedim
yar yar

Garip sen bizim ele geldiğin zamanda bahar değil yaz ıdı
Amanın ilk söhürde ötüşenlerde ördek değil gaz ıdı
Bahar güzeli gara libaslara bürünmüş
Gözlerini yaşlı gördümde gene gelin değil gız idi
Yar yar garip yar yar

Getme getme garipte aman aman
Hele yollar haramı yollar haramı
Amanında nedim ölem hele burda Türkmen alır paranı
Gözünü sevdiğim garipte hele gal bizim ellerde gal bizim çöllerde

Garip hele senin bu sözlerinde garip aman aman hele Hakka yaramaz

¹⁰⁸ Kaynak kişi Gazi Bayındırlı, türküy e başlamadan önce, bu türküyü Karacaoğlan'ın Araban civarında gördüğü bir Yörük kızına söylediğini belirtmiştir.

¹⁰⁹ K 4, Abdurrahman Açıkgöz

Hele elde güzel çok da garip aman bize yaramaz
 Gadanı alam garip te nedim nedim gal bizim ellerde
 Bura urum derlerde gene garip geldi Urum'a
 Aman uğraman derlerde gene geldin Urum'a
 Urum'un damları da hep yüksek bacalı
 Ben nasıl edim yar yar
 Ben seni severdim de gene gündüzlü geceli
 Sende sevsene beni beni mahana güzel gene gadir mevlam bir gararda
 goymaz insanı yar yar
 Yar yar yar garip yar yar
 Gal bizim ellerde gözünü sevdiğim Garip yar yar

11. SENEM¹¹⁰

Hele gonca.....
 Hele sen gelirken hele bahar değil yaz idi
 Hele gölde ötüşenlerde ördek değil gaz idi
 Hele Şahsenem i sorarsan da nedim nedim
 Hele gelin değil gız idi
 Hele garalar içinde gördüm Senem i nedim Senem i

 Hele olmaz olmaz Şavom olmaz da nedim nedim
 Hele bu böyle olmaz
 Hele bülbül gülü bırakıp ta dikene gonmaz
 Hele elde elde güzel çokta bize yar olmaz yar olmaz
 Gadan alım bize yar olmaz

12. BÜLBÜL¹¹¹

Amanın gecenin vaktinde gene uyandım ki bir guş öter
 İleri vardım gene bende bu guşu dinledim dinledim de gene dertli bülbül
 Bülbül havalandı kalktı yar yanımda söhür vakti ötme bülbül

¹¹⁰ K 4, Abdurrahman Açıkgöz

¹¹¹ K 2, Fevzi Canpolat

Derdi derde katma bülbül

Aman kadir mevlam yaratmış gene yarın adı bilmem
Ben nedem yarın adı bilmem hocam yarın adı bilmem
Ganatları sarı bülbül gaşı gözü kara bülbül
Hele sende benim gibi eşini bul
Geybeyledim bugün get eşimi ara bülbül
Oy bülbül oy bülbül
Dertli dertli ötme bülbül
Hele bir dertte sen katma bülbül

Ben bu bülbüle, ben bu bülbüle
Gene bir tuzak gurdum yakaladım
Bülbülün gırtlığına bağladım
Bülbül gülden önde figan eyledi
Hele bende oturdum ağladım
Gel ötme bülbül derdi derde katma
Benim derdimde bana yeter
Hele bir dertte sen gatma bülbül bülbül

13. BEY VELED¹¹²

Aman efendim aman
Aman sabahtan erken kalkaram
Yavrularım size gurban tatlı canım canım
Hele düşmana birden varmalıyım
Amanın Veled beyi ele vermiyelim ah canım canım

Aman efendim aman
Amanın sarayın altından geçtim
Yavrularım size gurban tatlı canım canım
Hele doldurdum bir bade içtim

¹¹² K 4, Abdurrahman Açıkgöz

Amanın Veled beyden vaz mı geçtin ah canım canım

14. GÖNÜL BENDEN GÜZEL Mİ İSTERSİN¹¹³

Amanın hele gönül sende benden güzel mi istersin

Amanın güzel mi istersin

Amanın hele beyde bulunmayan da elde elde neler var

Ah vefasız dünya elde neler var

Ah ayvadan mı istersin yar ya kömür gözlüm

Ayvadan mı istersinde hele gene gurban bende hele turunçfan nardan mı

Turunçdan nardan mı

Yaa dağda neler var dağda neler var oy oy

Ayvadan mı istersin kömür gözlüm turunçfan nardan mı

Dağda neler var koklanmadık güller var

Amanın hele kılıç kalkanda hele bugün taşıyana galadır

Ah taşıyana galadır

Aman güzel sevmekte başa başomıza beladır

Ya ben nedemde güzel sevmekte başımıza bela başımıza beladır

Yar yar inanmazsanda ya

15. ABU SEYF¹¹⁴

Yardan

Gır atın üstünde üstünde of of

Ben nedem sanarsın bezirgan yar sanarsın bezir

Hey ha yanı dönerse ah dönerse savaşa hazır savaşa hazır

Ha yanı dönerse savaşa hazır babam

Yardan

Çağırır yummlar amanın yummlar of of

Ben nedem yetiş boz atlı hızır yar yar boz atlı hızır

Hey aşiret beysiz kaldı ah kaldı hanı Abuseyf, Abuseyf

¹¹³ K 1, Gazi Bayındırılı

¹¹⁴ K 6, Murat Şahin

Aşiret beysiz kadı yetiş Abuseyf

16. GÜVERCİNLER YÜKSEKTEN UÇAR¹¹⁵

Amanın güvercinlerde yüksekte uçar, uçar
 Vay babam ganadında güller saçar of nedim saçar
 Aman Sacır derler bir su akar
 Gam yeme deli gönül gam yeme of nedim gam yeme
 Bir su derler Sacır akar akar
 Vay babam gam yeme deli gönül gam yeme of nedim gam yeme

Aman bulut göğün şişesidir of nedim şişesidir
 Vay babam yağmur yere düşesidir of nedim düşesidir
 Aman insan olma dağ meşesidir
 Vay babam değer bağda budar gül of nedim budar bir gül
 İnsan oğlu dağ meşesidir of nedim meşesidir
 De babey değer bağda budar gül of nedim budar bir gül

17. BARAK DERTLİSİ¹¹⁶

İçim yanar yanık yanık
 Gönüm ancak tek sana kanık
 Derdinden deliye dönük
 Gavuşamadık sevdiğim aman aman
 Aman gülüşemedik sevdiğim

Bir tek seni unutamam
 Ellere yârim diyemem
 Lan kimseden mesut olamam
 Gavuşamadık sevdiğim aman aman
 Aman gülüşemedik sevdiğim

18. BARAK DERTLİSİ (2)¹¹⁷

¹¹⁵ K 6, Murat Şahin

¹¹⁶ K 6, Murat Şahin

Aman (Uy) dolanı dolanıda ane gurban Sacır akar mı
 Yolmaya diden gelinlerde altın takarmı küpe takar mı
 Aman seni sevende uy nedim gene başkasına bakar mı, ane bakar mı
 Aman senin güzelliğinde gene başını yesin, güzelliğin başını yesin
 Aman nice olur nice olurde avradı kötüler nice olur
 Gonuşmayın çirkinden anam anam anam sabah geç olur

19. İSKAN¹¹⁸

İskan gelir deve
 Çanlarını döve döve
 Of çanlarını döve döve
 Al giyindim gelin oldum
 Celal oğlan sizin eve
 Celal oğlan Celal oğlan

 Celal oğlan Celal oğlan
 Elbiseni geyin oğlan
 Arkadaşlar seni bekler
 Celal oğlan Celal oğlan
 Sevdliğini eller alan oğlan
 Yârin eller alan oğlan

20. ESKİ NAHSEN¹¹⁹

Yar aman, yar aman
 Aman süre sürede oğlum Nahsen valla bende gene Carabulus a getirdim
 Amanın o sarı saçlarını da gene al ganlara batırdım
 Hay gidi garibim aman aman aman aman aman
 Vurma zalım düşmanlarda hayle hayle hayle benim al ganlarım akar
 Yeren yoldaş gonu gomşu amanın toplanmış benim cenazeme bakar
 Sebebim sensin oğlum Nahsen

¹¹⁷ K 6, Murat Şahin

¹¹⁸ K 3, Hüseyin Şahin

¹¹⁹ K 6, Murat Şahin

Evimi başıma yıkan yar yar yar yar ...
 Oy limin aman aman aman aman
 Can limin aman aman aman aman
 Zalım Nahsen sen benim evimi başıma yıkan yar yar

Yar aman, yar aman
 Aman bir oda yaptırdım da yar yar yar
 Vay nedim gene galdı nacarsız
 Amanın bir gelin getirdim de gene telli duvaksız
 Hay gidi garibim aman aman aman aman aman
 Vurma zalım düşmanlarda hayle hayle hayle benim al ganlarım akar
 Yeren yoldaş gonu gomşu amanın toplanmış benim cenazeme bakar
 Sebeğim sensin oğlum Nahsen
 Oy nedim Evimi başıma yıkan yar yar yar yar ...
 Oy limin aman aman aman aman
 Can limin aman aman aman aman
 Zalım Nahsen sen benim evimi başıma yıkan yar yar

21. GENÇ OSMAN¹²⁰

Yar yar yar yar yar
 Amanın din Muhammed dini mezhep bir mezhep, mezhep bir mezhep
 Amanın yarın mahşer günüde vay babam sorulur hasap
 Dünya bir goyundur of of Azrail gasap, Azrail gasap
 Amanın şehitlere serdar oldu getti Genç Osman, Genç Osman, Genç Osman
 Amanın dünya bir goyundur ağalar beyler efendim oy oy Azrail gasap
 Şehitlere de serdar oldu getti Genç Osman, Genç Osman, Genç Osman

Yar yar yar yar yar
 Amanın Bağdat'ın gapısını Genç Osman açtı, Genç Osman açtı
 Amanın bunu gören düşmanlarında vay babam hep aklı şaştı
 Kelle goltukta of of üç gün savaştı, üç gün savaştı

¹²⁰ K 6, Murat Şahin

Amanın şehitlere serdar oldu getti Genç Osman, Genç Osman, Genç Osman
 Kelle goltukta ağalar beyler efendim oy oy oy üç gün savaştı
 Allah Allah deyipte gitti, gitti Genç Osman, Genç Osman, Genç Osman

22. HURŞİT BEY VE MAMAMİHRİ¹²¹

Ben bir yüce bey idim indirdim düze
 Yaşım yirmi beş iken ulan Arap Arap Arap gul Arap
 Sen getirdin yüze yüze oy oy

Bir minnetim galdı Arap seyise
 Kerem eyle Arap ulan Arap Arap Arap gul Arap
 Öldürme beni öldürme beni
 Allahın seversen ulan Arap Arap Arap gul Arap
 Öldürme beni öldürme beni

Öldürürsen sen öldür
 Kolu bağlıyam
 Cellatlar elinden ulan Arap Arap Arap gul Arap
 Kalbi dağlıyam yüreği dağlıyam

Bana Hurşit derler ben bir bey oğluyam
 Kerem eyle Arap ulan Arap Arap Arap gul Arap
 Öldürme beni öldürme beni
 Allahın seversen ulan Arap Arap Arap gul Arap
 Öldürme beni öldürme beni

23. KARACOĞLAN¹²²

Amanın indim geldim de pınarının başına başına
 Ah altın yağsın toprağına daşına daşına
 Aman yüce minarenin gandil başına gandil başına
 Aslanı sormazmış yar amanın yar yar

¹²¹ K 6, Murat Şahin

¹²² K 6, Murat Şahin

Yüce minarenin gandil başına
Çiçeği solmazmış amanın amanın

24. KILINÇOĞLU¹²³

Aman Kılıç oğluyumda tarikatta yerim var
Ah yaralı vay benim babam yerim var yerim var
Of halk içinde arım var namusum var
Ya bre dost namusum var
Aman şıh Muhammed Ali derler pirim var
Vay benim babam pirim var pirim var
Yeri bre yalan dünya senden osandım
Ya bre dost osandım osandım

25. KIRMIZI GÜL¹²⁴

Amanın kırmızı güllerde mor menekşe zamanı oy nedim zamanı zamanı yar
yar
Of amanın galdır dağlar başındaki dumanı dumanı dumanı oy oy
Aman yenide geldi kötülerin zamanı çirkeflerin zamanı zamanı yar yar
Aman küskünmüydün dargınmıydın kime gahrettinde gene giydin alları alları
Yakın ikende uzak ettin yolları yolları yar yar yolları

Amanın yükseklere yaptıraydım gız valla senin odanı odanı yar
Yakın iken de uzak ettin yolları yolları yar yar yolları
Adam böyle mi eder adamı anay adamı
Aman ne oldu Aşom ne oldu Fatmam ne oldu ne oldu
Aman ben seni sevdimde gene eller mi aldı
Eller mi yar yar eller mi aldı

26. KÖROĞLU¹²⁵

Of nedim oy of

¹²³ K 6, Murat Şahin

¹²⁴ K 6, Murat Şahin

¹²⁵ K 6, Murat Şahin

Kör oğluyum da arka verdim dağlara
 Gılıç galkan ne hoş olur ellere
 Benden selam edin ulu beylere beylere
 Gan içen beylerin günüdür bugün
 (Of) Gan içen beylerin günüdür bugün

Of felek oy of
 Bu vatanda bize yurd olmaz yurd olmaz
 Kötü yürekte dert olmaz dert olmaz
 Çakal elinde kurt olmaz kurt olmaz
 Aslı kurt oğlu gurt gene kurt gene gurt
 Çakal elinde kurt olmaz kurt olmaz
 Dönem bu gelen Köroğlu Köroğlu
 Aslanlarım bu zor oğlu zor oğlu zor oğlu

27. MAYA¹²⁶

Aman Kilis kaymakamı da oy gız maya gene telgraflar çeker mi
 Maya gız ölmüş deyip de ben boynumu bükerim felek
 Aman kefenini de oy gız maya ben elimden dikerim amanın amanın aman....
 Hayıflar oldu genç yaşının gıymatını bilmedin
 Zehirler verdilerde oy gız maya içip ölmedin
 Uy maya, aman maya, de maya, güzel maya, canım maya, hayran maya
 Çok yazık ettin genç yaşına da oy nedim felek bir alem gurban telli poşuna
 De sebebim de, de gurban de

Uy maya uy felek gene mayaların mayası
 Eyi olurmuda gene usturanın yarası
 Aman mayanın sebebi de oy nedim gene dursun anası amanın amanın
 aman....
 Hayıflar oldu genç yaşının gıymatını bilmedin
 Zehirler verdilerde oy gız maya içip ölmedin

¹²⁶ K 6, Murat Şahin

De gız maya de, de sebebim de

28. TURNA¹²⁷

Amanın bi ziyaret ettim Veysel Kara yı Veysel Kara yı
Ya gara göz üstünde gaşa bak durnam oy oy oy
Canım oy oy oy
Yar yar can gurbanım
Vay le çok olurda meşede alıcı guş sesi alıcı guş sesi
Şahin dedklerinde guşa bak durnam oy oy oy oy durnam oy oy oy
Şahin dedikleri guşa bak oy oy oy

Yumurtalarda gavrulmuyor tavada hayle tavada
Heç bir zaman durmazsınız da yuvada canım yar yar can gurbanım
Vay le bir zamanda semah tutun havada
Galkın halakayada coşa bak durnam oy oy oy oy durnam oy oy oy oy

29. UĞRAŞ¹²⁸

Aman uğraş uğraşmayın arkadaşlar yine beni vurdular
Aman cenazemi de oğlum nören asker ile sardılar vay babe sardılar billahi
sardılar
Aman cenazemi de oğlum nören çamurluğa serdiler vallahi serdiler billahi
serdiler
Amanın gara gara haberimide gene şu goca barağa verdiler verdiler
Aman vurma gel vurma zalım başçavuşum vurmada bende bu yaradan ölmem
ölmem
Yeminler ederim de hudut sana bir daha dönmem bir daha gelmem bir daha
dönmem

Aman akşam akşamlar olduda yavruları yatırdığım sıcak yatağa yatağa
Aman sağ yanımı verdimde gene gara toprağa billahi toprağa vallahi toprağa

¹²⁷ K 6, Murat Şahin

¹²⁸ K 6, Murat Şahin

Aman gara gara haberimide gene verin şu goca barağa
 Aman vurma gel vurma zalım başıavuşum vurmada bende bu yaradan ölmem
 ölmem
 Yeminler ederim de hudut sana bir daha dönmem bir daha gelmem bir daha
 dönmem
 Vurma gel vurma zalım yüzbaşım vurmada bende bu yaradan ölmem ölmem
 Yeminler ederim de hudut sana bir daha dönmem bir daha gelmem bir daha
 dönmem

30. ZEYNEP¹²⁹

Ne gadar garaymış Zeynep in bahtı
 Bırakıp gitti yar yar yar amanın amanın sarayı tahtı
 Zeynep in zamanı gelinlik vaktı
 Di yeri yeri amanın amanın Zeynep im yeri
 Daş olsa erirdi dağların garı

 Kefin geldi usul boya biçilir
 Güzeller içinde de amanın amanın amanın Zeynep seçilir
 Zeynep in mezarı derin eşilir
 Di yeri yeri amanın amanın Zeynep im yeri
 Daş olsa erirdi dağların garı

 Di yeri yeride amanın amanın amanın Zeynep im yeri
 Muradı gözünde galanım yeri

31. BELALİ GELİN¹³⁰

Duydun mu başıma geleni felek
 Amanın duydun mu başıma geleni felek
 Amanın bir kuru çalıyada yine kul ettin beni
 Vay belalı gelin
 Aney kadersiz gelin yar yar yar

¹²⁹ K 6, Murat Şahin

¹³⁰ K 6, Murat Şahin

Senin için yaptırdım da ben bu toyu düğünü
 Aman senin için yaptırdım da ben bu toyu düğünü
 Amanın sen yine karalı getirdin bana bugünü
 Vay belalı gelin
 Aney kadersiz gelin aman aman
 Öldürdün beni yar yar
 Yar yar benim efendim yar yar

32. HÜSEYİN AĞAM¹³¹

Amanın gider gelirde Kilis yollarına bakarım
 Amanın Hüseyin ağam gelmezsen de Kilis seni yıkarım
 Hüseyin ağam aman ölüm sana yakışır mı benim ağam
 Aman uyansana amanın uyansana neler oldu neler oldu...
 Aman aslan yataklarıda yine bugün çakallara mesken oldu
 Benim ağam, Hüseyin adlım, dili datlım, kendi küçük dört avratlım oy oy
 oy....
 Aman uyansana amanın uyansana neler oldu neler oldu...
 Aman han evimiz harap oldu, çoluk çocuk duvar dibinde kaldı
 Benim ağam, Hüseyin adlım, dili datlım, kendi küçük dört avratlım oy oy
 oy....

Aman evleri var dağın başında
 Hele tufengi var atın döşünde döşünde amanın amanın amanın
 Aman Hüseyin ağamı vuranlarda le le le henüz yirmidört yirmibeş yaşında
 amanın amanın
 Aman uyansana amanın uyansana neler oldu neler oldu...
 Aman aslan yataklarıda yine bugün çakallara mesken oldu
 Benim ağam, Hüseyin adlım, dili datlım, kendi küçük dört avratlım oy oy
 oy....
 Aman uyansana amanın uyansana neler oldu neler oldu...

¹³¹ K 6, Murat Şahin

Aman han evimiz harap oldu, çoluk çocuk duvar dibinde kaldı
Benim ağam, Hüseyin adlım, dili datlım, kendi küçük dört avratlım oy oy
oy....

Amanın gar yağıyor da benim ağam toza toza
Amanın Hüseyin ağam gelirden bugün yine geze geze amanın amanın
Amanın Hüseyin ağamı vurmuşlar da le le le... can veriyorda ela gözlerini
süze süze

Aman uyansana amanın uyansana neler oldu neler oldu...
Aman aslan yataklarında yine bugün çakallara mesken oldu
Benim ağam, Hüseyin adlım, dili datlım, kendi küçük dört avratlım oy oy
oy....

Aman uyansana amanın uyansana neler oldu neler oldu...
Aman han evimiz harap oldu, çoluk çocuk duvar dibinde kaldı
Benim ağam, Hüseyin adlım, dili datlım, kendi küçük dört avratlım oy oy
oy....

33. MÜRSEL BEY¹³²

Ah gine tuttumu dağların boranı, amanın boranı
Hançer vurup tazeleme yaramı oy oy oy
Ah sana derler de vay babam goca Mürsel Beyler veranı veranı veranı
Altı arap atlı Üstü samur kürklü
Gendi yanımda çok gıymatlı
Hanı goca Mürsel Beyler nicoldu vay babam
Eski havalar nicoldı
Amanın sana derler de vay babam goca Mürsel Beyler veranı veranı veranı
Altı arap atlı Üstü samur kürklü
Eli gırbaçlı goca Mürsel Beyler nicoldu
Eski havalar nicoldu vay babam
Goca Mürsel Beyler nicoldu oy oy oy

¹³² K 7, Hüseyin Kaplı

Ah aman Antakya'dan yüklediler tabutu anam tabutu
 Üstüne attılar da ben öldüm bugün siyah kaputu oy oy oy
 Ah bre kahpe, kahpe felek yapacağın bana bu muydu ulan bu muydu
 Altı arap atlı Üstü samur kürklü
 Gendi yanımda hatırlı gıymatlı
 Hanı goca Mürsel Beyler nicoldu vay babam
 Eski havalar nicoldu
 Ah bre kahpe, kahpe felek yapacağın bana bu muydu ulan bu muydu
 Altı arap atlı Üstü samur kürklü
 Gendi yanımda çok gıymatlı
 Hanı goca Mürsel Beyler nicoldu vay babam
 Eski havalar nicoldu

34. ŞEFTALİ ¹³³

Amanın şeftaliyide gene şetil ettim bugün üzümme üzümme
 Zalım gızı sende diken oldun batan benim gözümme yar yar yar yar gözümme
 gözümme oy oy
 Birgün olurda gelin benim sözüme sözüme sözüme
 Kime ken ettin de bugün geydin alların alların oy oy
 Alları yar yar yar yar nalların alları
 Hele anan öle, baban öle, bütün a bu ecdadın öle de yetim kalasın, kalasın
 En sonun da yavrum gene benim olasın olasın olasın olasın oy oy
 Yaradan amman amman yıkılsın zaman

Hele gırmızı gülde bugün çiçek açmış orada orada orada oy
 Ben yaramada gurban fetil ettim buradan oy oy burada yar yar yar yar yar
 burada burada oy oy
 Hele ben derdime yanarken burada burada burada oy
 Demek sende bayram ettin hayın gızı oradan oradan oy
 Yaradan amman amman oradan oradan oy
 Hele anan öle, baban öle, bütün a bu ecdadın öle de yetim kalasın, kalasın

¹³³ Gül Ahmet Yiğit e ait kayıttan alınmıştır.

En sonunda yavrum gene benim olasin olasin olasin olasin oy oy
Olasin amman amman ne kötü zaman oy

35. BEY VELED ¹³⁴

Aman efendim amanın
Aman, aman, aman, aman....
Amanın bu gala bu gala
Amanın bu gala büyüktür alınmaz
Amanın aşiretler gene vallah dibi mermerdir delinmez oy oy
Amanın bey veled öldü dirilmez
Yavrularım hele size gurban datlı canım ah canım canım
Ah canım canım ah

Aman efendim amanın
Aman, aman, aman, aman....
Amanın evleri evleri
Amanın evleri gondurduk merden
Amanın gara bayrak saldıktı gene vallah bugün yavrularım araba kürde oy oy
Amanın biz elimizden gene vallah bugün düştük bu derde
Yavrularım hele size gurban datlı canım ah canım canım
Ah canım canım ah

36. BİLAL BEY ¹³⁵

Amanın sabah erkenden de espaları bastılar
Aman iki gardaşı da bir arada kestiler aman aman
Amanın kanlı köynekleri de bohçalara bastılar
Gardaş yanarım beyler ağlarım
Ah ulan avladılar ikimizi söndürdüler çıramızı boş koydular odamızı oy oy
Aman di nenni, anam di nenni, di nenni
Sebep anam garip aman oy

¹³⁴ K 3, Hüseyin Şahin

¹³⁵ K 8, Ümit Can İlhan

Amanın böyle bileydin şu Halep'ten gelmezdim
 Amanın bu tatlı canımı da bir kurşuna vermezdim aman aman
 Aman tek oladın da kivre ben de sana aman yenilmezdim
 Gardaş yanarım beyler ağlarım
 Ah ulan avladılar ikimizi söndürdüler çıramızı boş koydular odamızı oy oy
 Ağlama, ağlama , ağlama garip anam ağlama
 Taman ben öldükten sonra da adama olmayanlara bel bağlama
 Aman di nenni, gardaş di nenni, di nenni
 Sebep anam garip aman oy

4.6. İşlevsel Bağlamda Barak Türküleri

Gaziantep türkülerini işlevsel açıdan incelerken William Bascom'un dört işlev makalesinden faydalanırken türkülerin işlevlerine de değindik. William Bascom'a göre folklorun dört işlevi mevcuttur. Bu da şu şekildedir:¹³⁶

1. Eğlence folklorun en önemli işlevlerinden biridir, ancak bugün bu durum tam bir cevap olarak kabul edilmez. Şurası açıktır ki çoğu gülme unsurunun altında daha derin anlamlar bulunmaktadır. Aynı durum hayal ve fantezi görüşleri için de geçerlidir. Bazı toplumlardaki hikâye anlatıcılarının bildik bir hikâyeye yeni unsurlar katarak ya da folklorun estetik yönlerini tanıtarak ve çalışma dinamiklerinin temel önemini değiştirerek verdiklerini biliyoruz. Fakat burada biri anlatıcının neden spesifik unsurları tanıttığı ve değiştirdiğini sorabilir.

2. Kültürün onaylanması ve ritüelleri gözlemleyen ve icra edenlerin ritüellerinin ve kurumlarının doğrulanmasıdır. Mit, Malinowski'nin vurguladığı gibi açıklayıcı değildir; ancak büyü, tören, ritüel ve sosyal yapıya “yetki, izin ve sıklıkla pratik bir rehber” gibi hizmet eder.

3. Folklorun üçüncü işlevi özellikle – fakat yalnızca değil – okuma yazması olmayan kültürlerdeki eğitim işleridir. Doğu Afrikada'ki Chagalar arasında Raum'un yaptığı eğitim çalışması belki de en etraflı çalışma olmasına rağmen, pedagojik bir araç olarak folklorun birçok şeklinin önemi birçok bölümünde belgelendi. Burada dev masalları bizim karabasan masallarımız gibi çocukları disipline etmek için kullanılır ve onların iyi bir kişiliğe sahip olmaları için ninniler söylenir. Her nasılsa bir bakıma ahlaki öğeleri içeren fabllar ve

¹³⁶ BASCOM, Russell William (2010), Folklorun Dört İşlevi. Çalış, F. (Çev), Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2, Geleneksel yayınları, Ankara, s.3-4.

masallar “çalışkanlık, dindarlık ve evlatlıkla ilgili prensipleri ve kabul edilen davranışları telkin etmek” ve “asillik, tembellik ve züppelikle alay etmek” için ortaya konur.

4. Dördüncü sırada folklor önemli, fakat sıklıkla gözden kaçmış olan kabul edilmiş davranış örüntülerini sürdürme işlemini yerine getirir. Son iki işlev birbiriyle ilişkili olmasına rağmen, ayrılmayı hak ediyor. Davranışları, inançları, kurumları geçerli kılmak ya da doğrulamanın ötesinde, folklorun bazı şekilleri sosyal baskı uygulanması ve sosyal kontrol çalışması açısından önemlidir.

Bascom’un folklordaki bu bakış açısına İlhan Başgöz’ün beşinci işlev olarak eklediği maddeyi de eklemek mümkündür.

5. “Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi” başlıklı makalesinde, folklorun beşinci bir işlevi olarak kurulu düzeni eleştirme bağlamında protesto işlevinden söz eder. Başgöz’e göre, folklor çatışmaları büyütme, başkaldırmalara destek olmak, kurulu düzene ve değerlere direnmeleri aralamak, onları yıkmaya kalkışanlara güç vermek gibi bir işlev de görmektedir. Başgöz, aynı makalesinde Köroğlu ve Pir Sultan Abdal gibi kimlikler üzerine kurulu hikâye, söylenti ve türküler var olan düzeni değiştirme yönünde bir söylem içermeleri ve toplumsal eleştiride bulunmalarından dolayı protesto fonksiyonuna örnek olarak ele almaktadır.¹³⁷

Barak Türkmenleri; tarihi, yaşam koşulları ve hayata bakışlarıyla birlikte yıllardır zorluklarla karşılaşmıştır. Bu koşullar onların türkülerine de yansımıştır. Özellikle yerleşik hayatı kabul etmemeleri nedeniyle türkülerinin hemen hemen çoğunda bir protesto durumu hâkimdir. Bu durumda ise yaptığımız çalışmalar neticesinde derlediğimiz türkülerde bu işlev gerek bağlamsal koşullarda kaynak kişilerin anlatımıyla gerek türkülerin temasıyla kendini göstermiştir.

Örneğin,

Amanın böyle bileydin şu Halep'ten gelmezdim

Amanın bu tatlı canımı da bir kurşuna vermezdim aman aman

Aman tek oladın da kivre ben de sana aman yenilmezdim

Gardaş yanarım beyler ağlarım

Ah ulan avladılar ikimizi söndürdüler çıramızı boş koydular odamızı oy oy

Ağlama, ağlama , ağlama garip anam ağlama

¹³⁷ BAŞGÖZ, İlhan (1996), *Protesto : Folklorun Beşinci İşlevi (Fonksiyonu)*, Ankara

Taman ben öldükten sonra da adama olmayanlara bel bağlama
 Aman di nenni, gardaş di nenni, di nenni
 Sebep anam garip aman oy

Bir diğer örnekte ise

Aman efendim amanın
 Aman, aman, aman, aman....
 Amanın evleri evleri
 Amanın evleri gondurduk merden
 Amanın gara bayrak saldıktı gene vallah bugün yavrılarım araba kürde oy oy
 Amanın biz elimizden gene vallah bugün düştük bu derde
 Yavrularım hele size gurban datlı canım ah canım canım

Başka bir örnekte,

Alları yar yar yar yar nalların alları
 Hele anan öle, baban öle, bütün a bu ecdadın öle de yetim kalasın, kalasın
 En sonun da yavrum gene benim olasın olasın olasın olasın oy oy
 Yaradan amman amman yıkılsın zaman

4.7. Barak Türkülerini Coğrafya Merkezli Okuma

Her halk yaratması kendi bulunduğu çevrenin şeklini almaktadır. Bu durum türküler için de geçerlidir. Barak Türkmenleri konup göçtükleri yerleri türkülerine yansıtmışlardır. Barak türkülerinde geçen yer adları çalışmada dikkati çeken noktalar arasındadır. E. Kefeli'nin edebi metin ve coğrafya ilişkisi hakkındaki tespitleri şu şekildedir:

“Her edebi metin insan hayatındaki iletişim biçimlerinden biridir. Aktif/yaratıcı okur karşılaştığı metni farklı açılardan irdeleyerek anlamlandırır. Coğrafya merkezli okuma ya da geo-litteraire yaklaşım, metindeki mekânı “coğrafya” olarak ele alır. Edebiyat

coğrafyası, yazarın hayat coğrafyası gibi kavramları öne çıkararak metnin üretim sürecini farklı bir kanaldan irdeleyen okuma türüdür.”¹³⁸

Barak denilince akla gelen yer adları türkülerde Suriye, Halep, Antakya, Kilis, Carablus vb. şeklinde yer almaktadır. Yapılan çalışmada kaynak kişilerden derlenen türkülerde coğrafik okuma yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Barak türkülerinde geçen yer adları aşağıdaki gibi örneklendirilmiştir:

1. Horasan

Çıktık Horasandan sükün eyledik

Düşürdüler bizi tozlu yollara

2. Halep

Amanın böyle bileydin şu Halep'ten gelmezdim

Amanın bu tatlı canımı da bir kurşuna vermezdim aman aman

3. Antakya

Ah aman Antakya'dan yüklediler tabutu anam tabutu

Üstüne attılar da ben öldüm bugün siyah kaputu oy oy oy

4. Kilis

Amanın gider gelirden Kilis yollarına bakarım

Amanın Hüseyin ağam gelmezsen de Kilis seni yıkarım

5. Bağdat

Amanın Bağdat'ın gapısını Genç Osman açtı, Genç Osman açtı

Amanın bunu gören düşmanlarında vay babam hep aklı şaştı

6. Carablus

Aman süre sürede oğlum Nahsen valla bende gene Carabulus a getirdim

¹³⁸ KEFELİ, Emel (2009), *Coğrafya Merkezli Okuma, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/ 1-1 Winter, ss1.*

Amanın o sarı saçlarını da gene al ganlara batırdım

7. Urum

Bura urum derlerde gene garip geldi Urum'a

Aman uğraman derlerde gene geldin Urum'a

4.8. Barak Türkülerinin Varyantlaşması

Barak türkülerini kaynaklardan alırken ve derleme yaparken türkülerin hikâyesi, bağlamı ve işlevi hakkında ortaya çıkan farklılıkları göz ardı etmemek gerekmemektedir. Türküler de yaşayan bir türdür. İnsanlar var oldukça ve yaşadıkça onlarla beraber edebi ürünler de yaşayıp farklılaşmakta, çeşitlenmektedir. Burada varyant, versiyon, çeşitleme olgusu ortaya çıkmaktadır. Türkülerdeki bu çeşitlenme derlemeciler tarafından önemsendiği müddetçe türküler daha sağlam bir yer edinecektir.

Edebiyat alanında “varyant” ile “version” terimleri bazı tanımlama farklılıkları içermekte ve bu da halk bilimciler tarafından çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Metin Ekici, Batılı araştırmacıların görüşlerini değerlendirdiği makalesinde şöyle demektedir:

“Stith Thompson, varyant ve version terimleri için şunları söylüyor: “Bir kişinin aklına ilk gelen hangisi olursa onu kullanmayı tercih etmektedir. Diğer türlü bu ikisi arasında bir fark yoktur. Alan Dundes buna karşılık bu konuda şu açılımı sergiliyor: “... Thompson’un söylediklerinin tersine, bir metnin herhangi bir tekrarı versiondur. Buna göre, bir kişi bir atasözünün on tane metnini elde etse, o kişi o atasözünün on tane versionunu elde etmiş olur. Yani her metin bir versiondur. Daha tipik formlardan az veya çok uzaklaşan versionlar, varyantlar olarak değerlendirilebilir”¹³⁹

¹³⁹ EKİCİ, Metin (1998), *Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi*, Milli Folklor, S.39, s25-34

Öcal Oğuz ise “Varyant ile version terimleri birbirinin aynısı değildir.” demektedir. Ayrıca “varyant”ı “eş metin”; “version”u ise “benzer metin” diye nitelendirmektedir.¹⁴⁰

Merdan Güven türkülerin kaynaklara alınması ve varyantlaşması hakkında şunları söylemektedir:

“Kendi ülkelerinin halk müziği eserlerini derleyip düzenleyen ve değerlendiren Batılı ülkeler, hiçbir halk müziği eserini varyanttır veya bir benzeri vardır, diye kayda geçirmezlik etmemişlerdir. Her bir eseri kendi formu içinde değerli bularak derleyip müzik diline aktararak (notaya alarak) saklamışlardır. Türkiye’de ise “Bu türkü, şu yörenin türküsüne çok benziyor, bu şehir şu şehrin türküsünü sahiplenmeye çalışıyor” gibi anlamsız çekişmelerle ya da “Bu eserin bir benzeri repertuvarlarımızda zaten var, kayda geçirmeye gerek yoktur.” gibi düşüncelerle birbirine benzeyen türkülerin derlenmesine, halk müziği dağarcığına kazandırılmasına engel olunmuştur.”¹⁴¹

İlhan Başgöz’de varyant hakkında şunları söylemektedir: ¹⁴²

“Türkü insanla ve sosyal çevreyle değişmeler yolu ile uyum sağlıyor. Türkünün uzun yaşamasına yol açan canlılık buradan geliyor. Bu nedenlerle halk türkülerine köken olarak gösterilen yer ve kişi isimlerinden kuşku duymak gerekir. Görülüyor ki bir bölgede çıkmış, oranın ortak malı gibi gösterilen bir türküyü başka bir bölge kendi türküsü gibi söyleyebiliyor. Bu, türkülerin doğuşlarına neden olarak gösterilen olaylarda da böyledir. Filan yerde falan olay üzerine söylenmiş kabul edilen bir türkü, başka bir bölgede başka bir olay üzerine söylenmiş olarak da karşımıza çıkabilir. Halk türküsünün yeni kişiler ve çevreler tarafından kabul edilebilirliği mekanik bir olay değil. Bu, deyim yerindeyse bir çeşit pazarlık işi. Yeni insan ve yeni çevre türkü ile iyice çekişiyor, onu şurasından burasından değiştirerek kendileştiriyor, ondan sonra kabul ediyor.”

Barak türkülerine baktığımızda, uzun hava formundaki bu eserlerde özellikle söz yapısında varyantlara rastlamaktayız. Topluma mal olmuş birçok ozanın şiirleri bu bölgede de yaygın olarak söylenmektedir. Barak uzun havalarının kendine has bir ezgi yapısı, ağız ve tavır unsurları vardır. Bu nedenle ezgi yönünden varyantları çok fazla görülmemektedir. Ancak daha öncede belirttiğimiz gibi Orta Anadolu’da

¹⁴⁰ OĞUZ, Öcal (2000), *Türk Dünyası Halk biliminde Yöntem Sorunları*, Akçağ, Ankara, s.25

¹⁴¹ GÜVEN Merdan (2013), *Türkülerin varyantlaşması*, A.Ü. Türkiyat tarihi Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum, s. 148

¹⁴² BAŞGÖZ, İlhan (2008), *Türkü*, Pan Yayıncılık, İstanbul, s. 2-32

söylenen Bozlak uzun havaları ile Barak uzun havalarının bazılarında, ezgi yönünden varyant diyebileceğimiz türkölere rastlanmaktadır. Öyle görünüyor ki türköl kültürümüzde yerelle genel; ulusalla kişisel arasında büyük, uzlaşmaya gelmez çatışmalar yok. Türköler insandan insana, bölgeden bölgeye geçerken değişiyor. Ancak türkölün özünde ve dokusunda bulunan yalın insan sesi susmuyor. Bu ses, yalnız türköllerin değil tüm insanların ortak duyguları olmakta devam ediyor.

SONUÇ

Kültürel değerlerimizin en önemli yapı taşlarından birisi halk türkülerimizdir. Türkü ne sadece ezgiden ibaret ne de sadece sözden ibarettir. Halkın muazzam müzik ve edebiyat karakterinin bir araya getirilmesi ile oluşan bu yapı sanatsal derinliğinin yanı sıra, tarih, antropoloji, sosyoloji, coğrafya gibi birçok bilim alanına da ışık tutabilecek bir zenginliğe sahiptir.

Halk türkülerimizin en önemli özelliklerinden biri de üretildikleri yöreye göre şekil, üslup, ağız ve tavır bakımından karşımıza çıkan çeşitliliğidir. Bu anlamda Anadolu’da belirgin özelliklerle karşımıza çıkan bu türlerden birisi de “Barak Türküleri” dir. Uzun süren göçler, savaşlar, zorunlu iskânlar sonucu bu bölgeyi kendilerine yurt edinen Baraklar, Orta Asya’dan getirdikleri kültürel yapılarını Anadolu’nun hamuru ile yoğurup, kendileri has bir değerler bütünü oluşturmuşlardır.

Özellikle bölgede yapmış olduğumuz derleme çalışmalarından hareketle ve daha önceden yapılan çalışmalar doğrultusunda Baraklar ve Barak türküleri ile ilgili bazı tespitlerde bulunduk.

Baraklar Anadolu’ya Horasan’dan büyük gruplar halinde gelmişlerdir ve burada yoğun olarak yaşadıkları ilk yerleşim yerleri Orta Anadolu’dur. (Kırşehir, Kırıkkale ve Yozgat civarı)

Bulundukları bölgede yaşadıkları birtakım anlaşmazlıklar yüzünden Osmanlı Devleti tarafından Rakka’ya zorunlu bir iskâna tabi tutulmuşlardır. Bu iskân sırasında özellikle sınır boylarındaki Arap ve Kürt aşiretleri ile birçok çatışmaya girmiş, birçok badire atlatmışlardır.

Bütün bu sıkıntılı, zorlu süreçte dahi, kendi kültürel değerlerini muhafaza etmişlerdir. Ancak birlikte yaşamının etkisi ile Arap kültür unsurlarından az miktarda etkilenmişlerdir.

Barak kültürünün günümüze kadar korunaklı bir şekilde gelmesinde en büyük etken Barak odalarıdır. Her Barak köyünde bulunan bu odalar, misafirlerin konaklama yeri, köy halkının buluşma, sorunlarını çözme noktası, âşıkların, ozanların hikâyeler anlatıp türkülerini söylediği, gençlerin kültürel değerlerini öğrendiği bir yapıya sahiptir.

Barak kültürünün en önemli örneklerinden birisi Barak türküleridir. Kendine has bir tavır ve üslup ile söylenen türküler genellikle uzun hava formundadır.

Kırık hava formunda türküler daha çok kadınlar arasında ki törenlerde görmektediriz ve bu türküler “Leylim Türküleri” olarak anılmaktadır.

Uzun hava formunda olan türküler çok geniş ses aralıklarına sahip ve farklı makamların kullanıldığı müzikal bir yapıdadır.

Genellikle 6+5 veya 4+4+3 11 li hece kullanılmıştır. Ancak 13,14,15’li hece ölçüsüne sahip türküleri de rastlanmaktadır. Fakat Barak uzun havalarında zaman içerisinde sözlü aktarım sırasında bir takım yapısal değişiklikler meydana gelmiştir. Barak uzun havaları çok fazla notaya alınmamıştır. Bu nedenle söz ve müzik uyumunda zamanla farklılaşmalar olmuştur. Türkülerin hece sayıları ve kafiye yapıları, türküyü söyleyen kişinin dağarcığı ile sınırlı kalmıştır. Son yıllarda yapılan derleme çalışmalarında karşımıza çıkan türkülerde hece bakımından tutarsız mısralar karşımıza çıkmaktadır. Bundaki önemli etkenlerden bir diğeri ise türkülerin serbest, uzun hava formunda okunması olmuştur. Aynı etkenler mısra sayılarında da karşımıza çıkmaktadır. Kıtalar arasında mısra sayıları da birbirinden farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle Barak uzun havalarının son yıllarda ki söyleniş şekillerine bakarak biçim yönünden bir tasnif yapmak neredeyse imkânsız gibidir.

Aslında barak türküler de diğer birçok kültürel değerlerimiz gibi modern çağda kendisine çok fazla yer bulamamaktadır. Artık bu türküler sadece az sayıda işlevselliğini koruyan Barak odalarında ve Barak köylerindeki düğünlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu türküler bilip söyleyenler ise belli bir yaş ortalamasının üzerinde kişilerdir. Barak türkülerinin günümüze aktarılmasındaki en önemli rol sahibi olan abdalların günümüz genç kuşak temsilcileri bile birçok türküyü bilmemekte ve icra

edememektedir. Popüler kültürün etkisi ile değişen kültürel zevklerden nasibini Barak türküleri de almıştır.

Bu nedenle yaptığımız çalışmada bazı Barak uzun havalarının sözlerinin yanı sıra notalarına da yer verdik. Bu anlamda çalışmamızın daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutmasını umut etmekteyiz.

EKLER

EK1 Kaynak Kişiler

K1

Ad: Gazi

Soyad: Bayındırlı

Doğum Tarihi: 1943

Doğum Yeri: Gazintep, Nizip, Bayındır Köyü

Meslek: Çiftçi

Bilgileri Kimden Öğrendiği: Aşık Mahgöl, Battal Cemal, Barak Odaları

Kaynak Kişinin İkamet Ettiği Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Tarih: 11 Haziran 2016

Derlemeyi Yapan Kişinin Adı – Soyadı: Adil Çete

K2

Ad: Fevzi

Soyad: Canpolat

Doğum Tarihi: 1939

Doğum Yeri: Gaziantep, Nizip, Dutlu Köyü

Meslek: Çiftçi

Bilgileri Kimden Öğrendiği: Barak Odaları

Kaynak Kişinin İkamet Ettiği Yer: Gaziantep Nizip

Derlemenin Yapıldığı Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Tarih: 11 Haziran 2016

Derlemeyi Yapan Kişinin Adı – Soyadı: Adil Çete

K3

Ad: Hüseyin

Soyad: Şahin

Doğum Tarihi: 1961

Doğum Yeri: Gaziantep, Nizip, Güzelköy

Meslek: Çiftçi

Bilgileri Kimden Öğrendiği: Barak Odaları

Kaynak Kişinin İkamet Ettiği Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Tarih: 11 Haziran 2016

Derlemeyi Yapan Kişinin Adı – Soyadı: Adil Çete

K4

Ad: Abdurrahman

Soyad: Açıkgöz

Doğum Tarihi: 1965

Doğum Yeri: Gaziantep, Nizip, İkizce

Meslek: Çiftçi

Bilgileri Kimden Öğrendiği: Barak Odaları

Kaynak Kişinin İkamet Ettiği Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Tarih: 11 Haziran 2016

Derlemeyi Yapan Kişinin Adı – Soyadı: Adil Çete

K5

Ad: Şih

Soyad: Şahin

Doğum Tarihi: 1953

Doğum Yeri: Gaziantep, Nizip, Güzelköy

Meslek: Çiftçi, Muhtar

Bilgileri Kimden Öğrendiği: Barak Odaları

Kaynak Kişinin İkamet Ettiği Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Yer: Nizip, Güzelköy

Derlemenin Yapıldığı Tarih: 15 Mayıs 2016

Derlemeyi Yapan Kişinin Adı – Soyadı: Adil Çete

K6

Ad: Murat

Soyad: Şahin

Doğum Tarihi: 1972

Doğum Yeri: Gaziantep

Meslek: Memur

Bilgileri Kimden Öğrendiği: Düğünler, Barak Odaları

Kaynak Kişinin İkamet Ettiği Yer: Gaziantep

Derlemenin Yapıldığı Yer: Gaziantep

Derlemenin Yapıldığı Tarih: 12-17 Nisan 2015, 15-20 Haziran 2015

Derlemeyi Yapan Kişinin Adı – Soyadı: Adil Çete

K7

Ad: Hüseyin

Soyad: Kaplı

Doğum Tarihi: 1944

Doğum Yeri: Gaziantep

Meslek: Müzisyen

Bilgileri Kimden Öğrendiği: Düğünler, Barak Odaları

Kaynak Kişinin İkamet Ettiği Yer: Gaziantep

Derlemenin Yapıldığı Yer: Gaziantep

Derlemenin Yapıldığı Tarih: Aralık 2008

Derlemeyi Yapan Kişinin Adı – Soyadı: Adil Çete

K8

Ad: Ümit Can

Soyad: İlhan

Doğum Tarihi: 1958

Doğum Yeri: Gaziantep, Kargamış, Kıvırcık Köyü

Meslek: Müzisyen

Bilgileri Kimden Öğrendiği: Barak Odaları

Kaynak Kişinin İkâmet Ettiği Yer: Gaziantep

Derlemenin Yapıldığı Yer: Gaziantep

Derlemenin Yapıldığı Tarih: 10 Mart 2010

Derlemeyi Yapan Kişinin Adı – Soyadı: Adil Çete

EK2: Notalar

ABUSEYF

Kaynak Kişi
Murat şahin

Notaya Alan
Adil çete

YA R DA N GIR A TI NIN
YA R DA N ÇAG RI SIR YUM

ÜS TÜN DE ÜS TÜN DE O F
MA LAR AH YUM MA LAR OO F

BEN NE DE M
BEN NE DE

SA NAR SIN VE ZİR YA R SA NAR SIN VE ZİR
YE Tİş BOZ AT LI HI ZİR YA R BOZ AT LI HI ZİR

HE HE Y HA YA NI DÓ NER SE
HE Y Aş RET BEY SİZ KAL DI

A A H DÓ NER SE SA VA řA Zİ R
A H KAL DI HA NI A BU SEYF

SA VA řA HA ZİR EY
A BU SEYF SEYF

HA YA NI DÓ NER SE
Aş RET BEY SİZ KAL DE

SA VA řA HA ZİR BA BAM
YE Tİş A BU SEYF BA BAM

BARAK DERTLİSİ (1)

Kaynak Kişi
Murat Şahin

Notaya Alan
Adil Çete

The musical score is written in staff notation with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The lyrics are in Turkish and are written below the staff. The score consists of six lines of music. The first line has a repeat sign at the beginning. The second line has a repeat sign at the end. The third line has a repeat sign at the end. The fourth line has a repeat sign at the end. The fifth line has a repeat sign at the end. The sixth line has a repeat sign at the end.

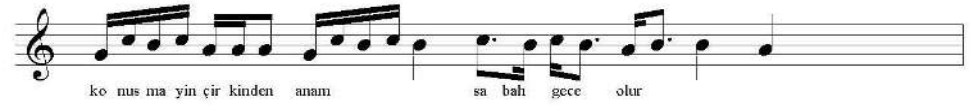
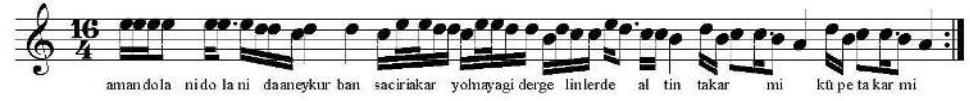
i çim ya ni k ya nık ya ni k
gön lüm an ca k tek sa na ga ni k
der dın den de li ye dö nñ k
ga vu sa ma dik sev di gi m
a man a ma n
a man gñ lñ se me dik sev di gi m

Birtek seni unutamam
Ellere yarım diyemem
Lan kimseden mesut olamam
Kavusamadık sevdiğim

BARAK DERTLİSİ (2)

Kaynak Kişi
Murat Şahin

Notaya Alan
Adil Çete

GENÇ OSMAN

Kaynak Kişi
Murat Şahin

Notaya Alan
Adil Çete

SERBEST

dün ya bir ko yun du r o f of

az ra i l ka sap az ra i ka sap

a ma nın se hit le re scr dar ol du da git ti Genç Os man

genç os man genç os ma n

A man dün ya bir koy yun dur a ga lar

bey ler efen düm oy oy oy

az ra il ka sap se hit le fe de ser dar

ol du da gi t ti genç os man genç os man genç os man

YAR YAR YAR YAR
 AMANIN BAGDATIN KAPISINI GENÇ OSMAN AÇTI
 AMANIN BUNU GÖREN DÜŞMANLARIN DA VAY BABAM HEP AKLI SASTI
 KELLE KOLTUKTA OF OF ÜÇ GÜN SAVASTI ÜÇ GÜN SAVASTI
 AMANIN SEHİTLERE SERDAR OLDU GİTTİ GENÇ OSMAN GENÇ OSMAN
 GENÇ OSMAN
 KELLE KOLTUKTA AGALAR BEYLER EFENDİM OY OY OY ÜÇ GÜN
 SAVASTI
 ALLAH ALLAH DİYİPTE GİTTİ GİTTİ GENÇ OSMAN GENÇ OSMAN

HURŞİT BEY VE MAHAMİHRİ

Kaynak Kişi
Murat Şahin

Notaya Alan
Adil Çete

Ben bir yüce bey idim

in dir di mi dü ze

Ya şım yir mi bes i ken

u lan a rab a rab a ra b gu la ra b

Sen ge tir din yü ce gü ce oy oy

Binbir yüce bey idim indirdim düze
yasım yirmi bes iken ulan arab arab gul arab
sen getirdin yüce yüce oy oy

bir minnetim kaldı arap seyise
kerem eyle ulan arab arab gul arab
öldürme beni öldürme beni
allahın seversen ulan arab arab gul arab
öldürme beni öldürme beni

tabi arap ısrarcıdır.Tanımıyor Ben senin beyinim diyor.Eni
sonunda tekrar söylüyor türküyü.

öldürürsen sen öldür kolu bağliyam
cellatlar elinden
ulan arab arab arab gul arab
kalbi dagliyan ytreği dagliyan

bana hursit derler ben bir bey ogluyam
kerem eyle ulan arab arab gul arab
öldürme beni öldürme beni
Allahın seversen ulan arab arab arab
öldürme beni öldürme beni

HÜSEYİN AĞAM

Kaynak Kişi
Kadir Aslan

Notaya Alan
Adil Çete

The image shows a musical score for a song in Turkish. It consists of two staves of music. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is written on a five-line staff. The lyrics are written below the staff. The second staff also has a treble clef and a key signature of one flat. It continues the melody from the first staff. The lyrics are written below the staff. The score includes various musical notations such as notes, rests, and accidentals. There are also some special characters like 'ç' and 'ğ' in the lyrics.

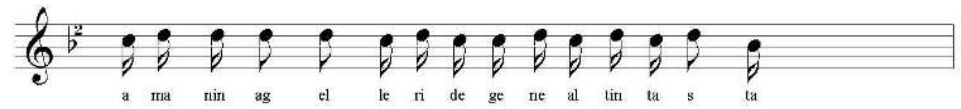
Di li da t lı m ken di kñ çık dñrt av rat lı m o y o y

o 3 y o y o y o y

KARACAOĞLAN

Kaynak Kişi
Cahit İzci

Notaya Alan
Adil Çete

a ma n se ni ba na da ye sil ör dek de di ler

kiz se ni ba na da ye sil ör dek

de di ler a ma nin o nun i çin de ge ne tu zak

kur dum gö le ben gö le ben gö le ben

o oy oy fe le k oy y oy

Kaynak Kişi
Murat Şahin

KILINÇOĞLU

Notaya Alan
Adil Çete

A man Kılıç oğ lu yum da ta ri kat ta ye rim va r

Ah ya ra lı vay be nim ba ba m ye rim var ye rim var

o f Aalk i çin de a rım va r na mu sum va r

ya bi re dost na mu sum va r

Aman Şih Muhammed Ali derler pîrim var
Var vay benim babam pîrim var pîrim var
Yeri bre yalan dünya senden usandim
Ya bre dost usandim usandim.

KÖROĞLU

1

Kaynak Kişi
Murat Şahin

Derleyen
Adil Çete
Notaya Alan
Emrah Tuncel

SERBEST

O O O F NE DE YİM OY OY

KÖ R OĞ LU YUM DA AR KA VER DİM DAĞ LA RA

KILIÇ KAL KAN NE HOŞ OLUR EL LE RE

BEN DEN SELAM E DİN ULU BEY LEE RE BEY RE

KAN İ ÇEN BEY LE RİN GÜ NÜ DÜR BUGÜN

KAN İ ÇEN BEY LE RİN GÜ NÜ DÜR BU GÜN

SERBEST
 O O O F FE LEK OY OY
 BU VA TAN DA BI ZE YURT OL NAZ YURT OL MAZ
 KO TU YU REK TE DERT OL MAZ DERT OL MAZ
 CA KAL ENI GI N DE KURT OL MAZ OL MAZ
 AS LI KURT OG LU KURT GE NE BU LU KOR OG LU
 AS LAN LA RIM BU ZOR OG LU ZOR OG LU

MAYA

Kaynak Kişi
Murat şahin

Notaya Alan
Adil çete

a man ki lis kay ma ka mi da kiz ma ya

gen ne tel graf lar ře ke me

oy ma yak kiz öl mûp de yip te

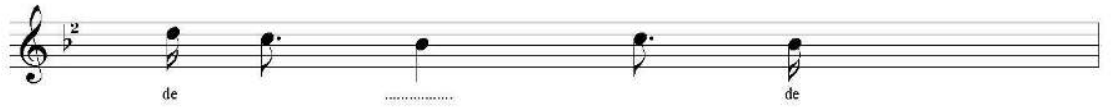
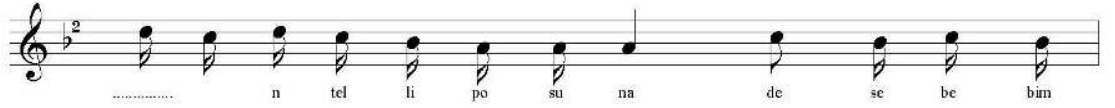
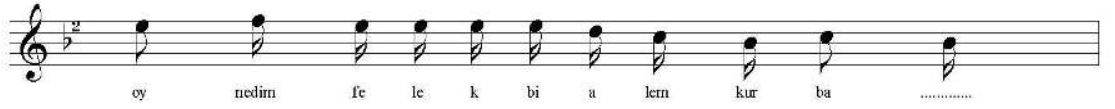
ben boy nu mu bû ke rim fe le

k a man ke fe ni ni de

oy kiz ma ya ben el im den di ke ri m a ma n nin

a m a nin a m a nin a ma nin a ma

na ma n a ma n a ma n a ma

UY MAYA UY FELEK GENE MAYALARIN MAYASI
 EY OLURMUDA GENE USTURANIN YARASI YARASI
 AMANIN MAYANIN SEBEBIDE UY NEDİM GENE DURSUN ANASI AMANIN AMANIN AMANIN AMANIN
 AMANIN AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN
 HAYIFLAR OLDU GENÇ YASININ KIYMETİNİ BİLMEDİN
 ZEHIRLER VERDİLERDE OY KIZ MAYA İÇİN DE KIZ MAYA DE DE SEBEBİM DE

MUHAMMED ' İM DUMANA

Kaynak Kişi
Ümit Can İlhan

Notaya Alan
Adil Çete

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). The melody is composed of eighth and quarter notes, with some measures containing rests. The lyrics are written below the notes, and some measures have a 'SAZ' (instrument) marking. The score is divided into eight staves.

Staff 1: a ma nin çıksa

Staff 2: m

Staff 3: yaz dag lar da mu hammet og lum yaz ge li r me la

Staff 4: yaz ge li r me la

Staff 5: SAZ

Staff 6: a ma nin bu be la la r

Staff 7: he le bu sev da lar da ba si miz dan vaz geç

Staff 8: lir ma la...

vaz ge lir me la vaz ge lir

me laSAZ....

ana nin bir mek lup

he le bi mek lup yaz san da mu ham met

og lum a si re tin be gi

har te vu nun be gi ne

be gi ne ana nin o ku nur

oku maz da mu ham met og lum tez ge

lir mola tez ge lir mo la

.....SAZ..... du ma na du ma

na du ma na

du ma na du ma na da

muham met og lum du ma na du ma na

du ma na du ma naSAZ.....

a ma nin ates dus tu gu yeri ya kar da

benim oglum ki me ne

he le bir ev de iki ce na ne

çi kar sa da ge lin ba kin ço luk ço cuk

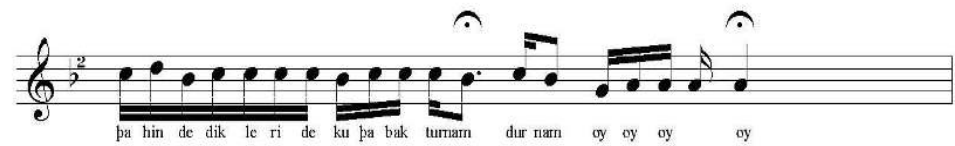
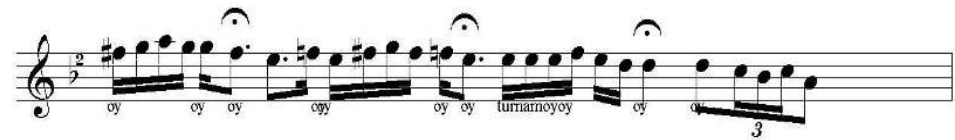
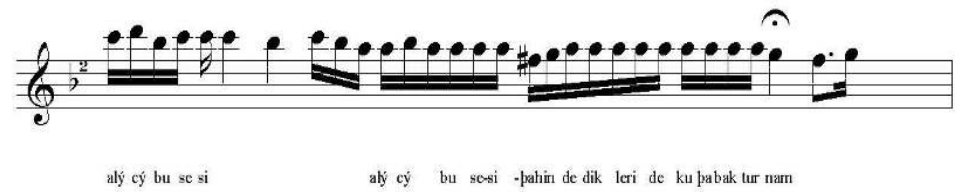
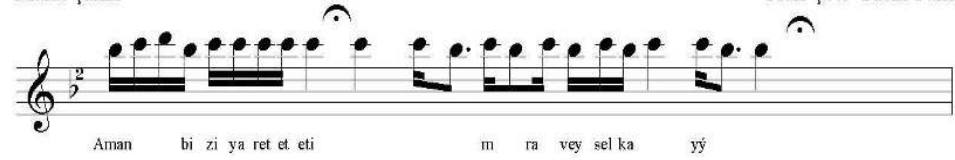
lı ga nıy ey

benim eg lum fı ga ne

TURNA

Kaynak Kişi
Murat şahin

Notaya Alan
Adil çete-Yasin Türk

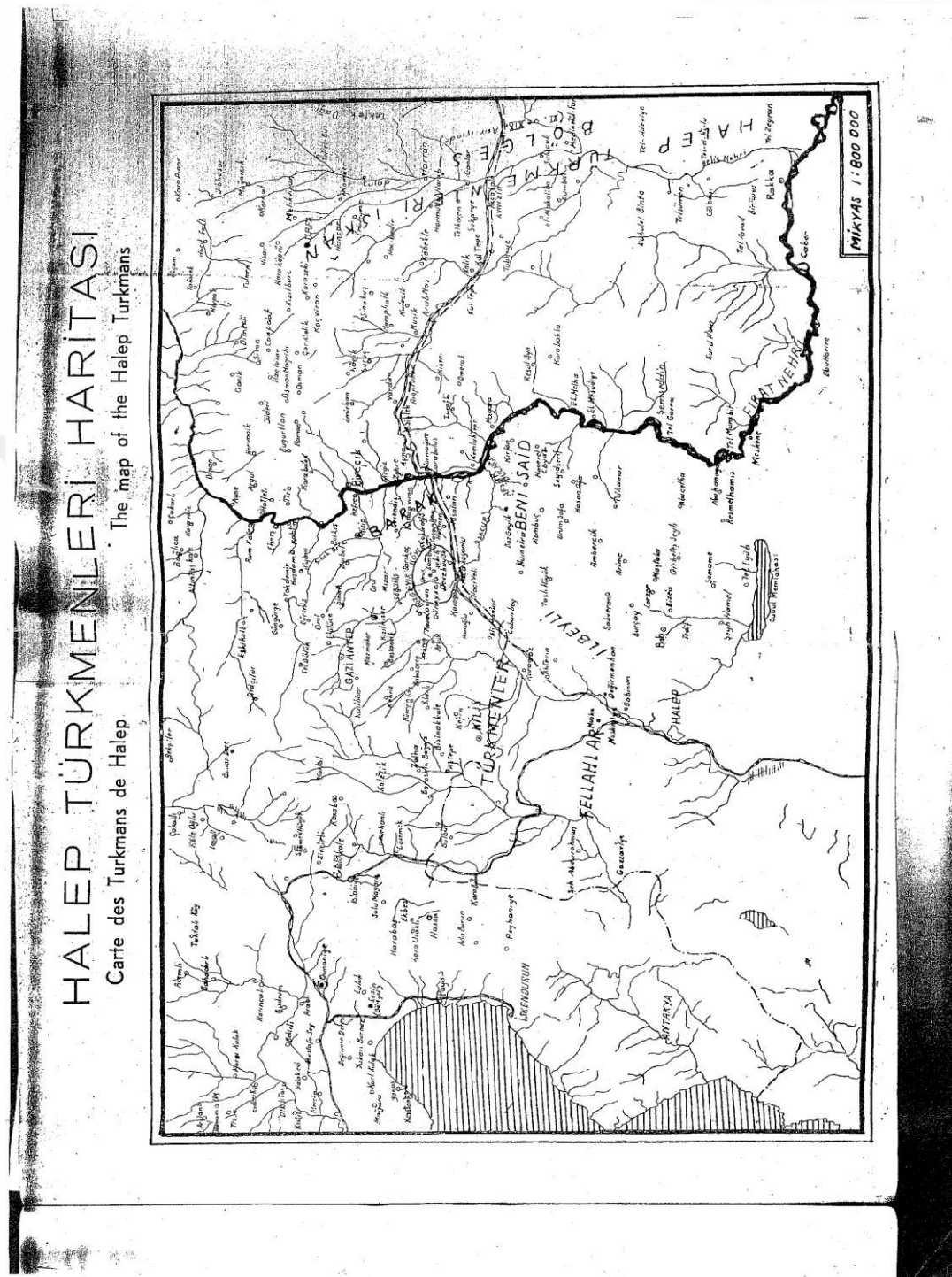

çok o olur dame be de aly cu bu se si alycy bu sesi bahin de dik leri de ku pa bak

tur na m dur na m oy oy oy

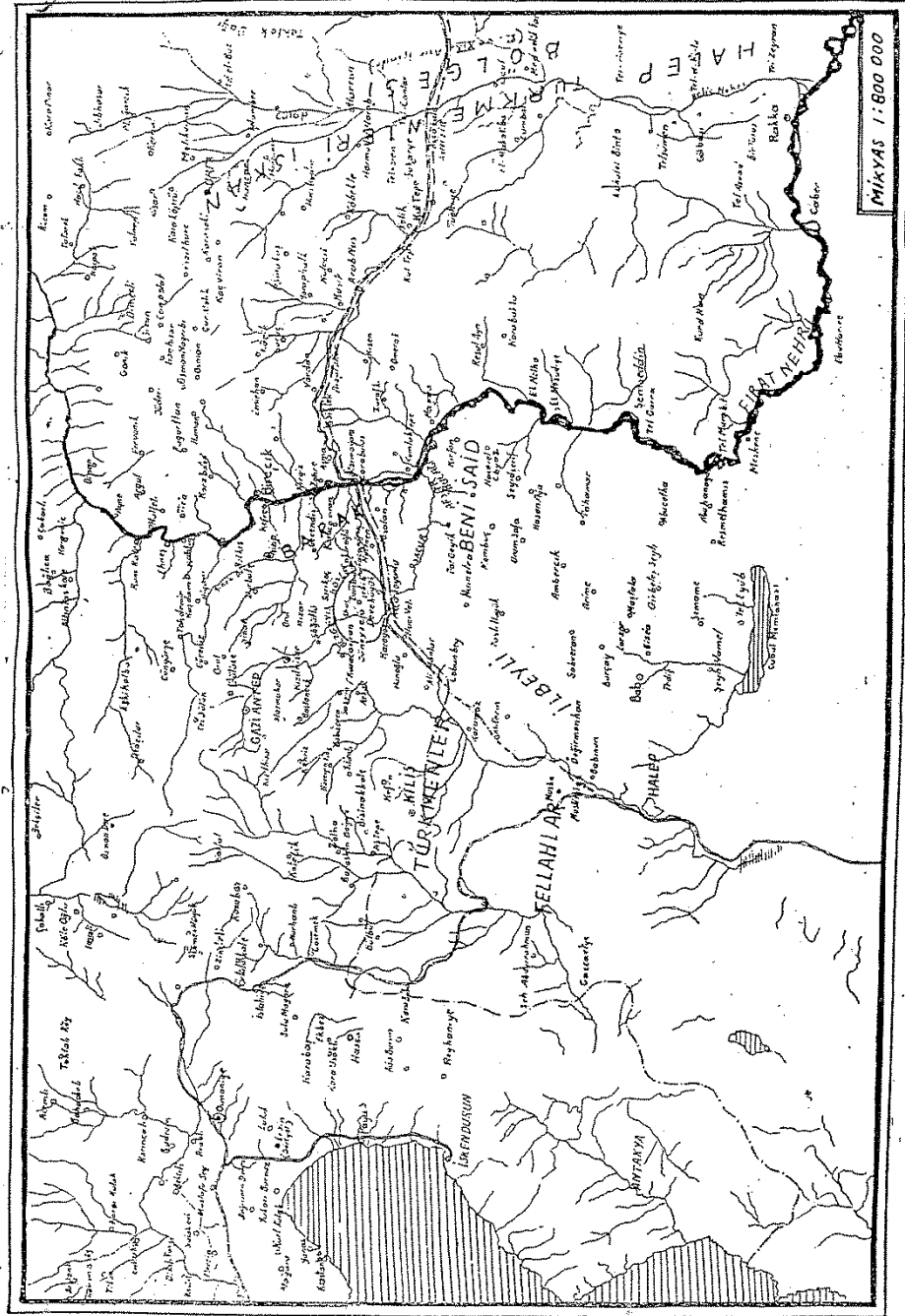
Yumurtalar da kavrulmuyor tavada
 hay le tavada
 hiç bir zaman durmazsınız da yuvada
 canım yar yar kan kurbanım

Vay le bir zaman da serna tutun hava
 kalkın halakaya da çöpe bah tumam oy
 oy oy oy tumam oy

¹⁴³ ABADIE, Maurice, "Les Quatre Sièges d'Aintab", Boulevard Saint-Germain, 1922

GÜNEY İLLERİMİZ İLE SURİYE SINIRLARI İÇERİSİNDE BARAK VE
DİĞER TÜRKMEN TOPLULUKLARININ YERLEŞİM YERLERİ

Harita 4

KAYNAKLAR

ABADIE, Maurice. (1992), “*Les Quatre Siéges d’Aintab*”, Boulevard Saint-Germain.

ACAR, Duran. (2004), *Adanalı Mahalli Sanatçı Halit Arapoğlu’nun Hayatı ve Müzik İcrası*, Gaziantep Üniversitesi, TMDK Lisans Tezi.

ARSUNAR, Ferruh. (1962) “*Gaziantep Folkloru*”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

AVCI, Cevdet. (2015) “*Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması*” Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana, 2015

BARTOK, Bela. (2017), *Küçük Asya’dan Türk Halk Musikisi*, Pan Yayıncılık, İstanbul.

BASCOM, Russell William. (2010), *Folklorun Dört İşlevi*. Çalış, F. (Çev), Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2, Geleneksel yayımları, Ankara.

BAŞGÖZ, İlhan. (1996), *Protesto : Folklorun Beşinci İşlevi (Fonksiyonu)*, Ankara.

BAŞGÖZ, İlhan. (2008), *Türkü*, Pan Yayıncılık, İstanbul.

BORATAV, Pertev Nail. (1992), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, Ankara.

ÇOBANOĞLU, Özkul. (2010), *Türk Olgusu Bağlamında “Türkü” ve “Şarkı*, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 269.

DUYGULU, Melih. (1995), “*Gaziantep Türküleri*”, İstanbul.

EKİCİ, Metin. (1998), *Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi*, Milli Folklor, S.39, s25-34.

EKİCİ, Savaş. (2013), “*Gaziantep ve Barak Müzik Kültürü Bazı Tespit ve düşünceler*”, Gaziantep.

EREN, Hasan. (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara, S.G. Clausen. An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford University Press.

ERGİN, Muharrem. (1974), *101 Temel Eser*, “*Türklerin Soy Kütüğü, Ebulgazi Bahadır Han*”, Tercuman Yayınevi, İstanbul.

EROL, Mehmet. (2012), “*Halep Türkmenleri Halk Kültürü Araştırması*” Ankara.

ERSOY, Ruhi. (2009) “*Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği*”, Akçağ, Ankara.

Gaziantep Valiliği. (2002), “*Orta Asya’dan Anadolu’ya Bir Göçün Türküsü Barak Türkmenleri*”, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 2002.

HALLAÇOĞLU, Yusuf. (2009) *Anadolu’da Aşiretler Cemaatler Oymaklar (1453-1650)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

KARATAŞ, Cuma. (1998), “*Son Göçebe Baraklar*” Bumerang yayın evi, İstanbul, 1998

KAŞGARLI, Mahmut. (1939), *Divanü Lügat-it-Türk*, Besim Atalay Tercümesi, Ankara.

KAYA, Doğan Kaya. (2004) “*Anonim Halk Şiiri*”, Akçağ, Ankara.

KEFELİ, Emel. (2009), *Coğrafya Merkezli Okuma, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/ 1-I Winter, ss1.*

KORKMAZ, Kürşat Mehmet. (2008), “*Barak Türküleri*”, Sönmez Ofset Matbaacılık, Gaziantep.

MİRZAOĞLU, F. Gülay. (2003), “*Çukurova Bozlağı*”, Ankara, Binboğa Yayıncılık, 2003

OĞUZ, Öcal, *Halk Şiirinde Tür ve Şekil Meselesi*, Milli Folklor Dergisi, Sayı 19, s.16

OĞUZ, Öcal. (2000), *Türk Dünyası Halk biliminde Yöntem Sorunları*, Akçağ, Ankara, s.25

ORKUN, Hüseyin Namık. (1946), “*Türk Tarihi*”, Akba Kitabevi, Ankara, 1946.

ÖZBAŞ, Ömer. (1958), “*Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*”, Cihan Matbaası, Gaziantep.

RASONYİ, Laszlo. (1993) “*Tarihte Türklük*”, Türk Kültürünü Arş. Enst., Ankara.

REFİK, Ahmet. (2017), “*Anadolu’da Türk Aşiretleri*”, La Kitap, Ankara, 2017

RODLOFF, Wilhelm (1911), *Wörterbuches Der Türk-Dialecte*, C. IV, St. Petersbourg

SAKAOĞLU, Saim, **ALPTEKİN**. (2005), Ali Berat, Anonim Halk Edebiyatı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı, Ankara.

SAMİ, Şemseddin. (2017), *Kâmûs-ı Türkî*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.

SEVİNÇ, Necdet. (2008), “*Gaziantep’te Türk Boyları*”, Sertaç yayınları, Gaziantep.

SÜMER, Faruk. (1999), “*Oğuzlar (Türkmenler)*”, Türk Dünyaları Arş. Vakfı, İstanbul.

ŞAHİN, Ali. (1962), *Güney Anadolu’da Beydili Türkmenleri ve Baraklar*, Doğuş Ltd. Şti. Matbaası, Ankara.

YAKICI, Ali (2013), *Halk Şiirinde Türkü*, Akçağ, Ankara.

YALMAN, Ali Rıza. (1977), “*Cenupta Türkmen Oymakları*”, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

YILDIRIM, Mehmet Ali, **YILDIRIM**, Nuh. (2011), “*Gaziantep Yöresinde Barak Boyu*”, Gaziantep.

YILDIRIM, Mehmet Ali. (2008), “*Gaziantep’in Güneyinde Barak Eli Oymakları*”, Gaziantep.

Yöre Folklor, Edebiyat, Kültür ve Sanat Dergisi. (1990-1992) Gaziantep.

ÖZGEÇMİŞ

Adil ÇETE 1975 yılında Gaziantep’te doğdu. İlk ve orta öğretimini Gaziantep’te tamamladı. 1992 yılında Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi devlet Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümünü kazandı. 1997 yılında mezun oldu. 1997-2000 yılları arasında Kilis Hacı Mehmet Koçarlan Anadolu Lisesinde Müzik Öğretmeni olarak görev yaptı. 2000 yılından itibaren Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi devlet Konservatuvarı’nda öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.

VITAE

Adil ÇETE was born in Gaziantep in 1975. He completed her primary and secondary education in Gaziantep. In 2005, he passed the Turkish Music State Conservatory at Gaziantep University. He graduated in 1997. Between 1997-2000 he worked as a Music Teacher at Kilis Hacı Mehmet Koçarlan Anatolian High School. He has been working as a lecturer in Gaziantep University Turkish Music Conservatory since 2000.